

www.e-rara.ch

**Francisci Vallesii de iis quae scripta sunt physice in libris sacris, sive, De
sacra philosophia, liber singularis**

Vallesius, Franciscus

[Genève], 1588

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-8524>

Similitudinum ac parabolarum quae in bibliis ex herbis atque arboribus desumuntur dilucida
explicatio: in qua narratione singula loca explanatur, quibus prophetae, observata stirpium
natura, ...

---

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

SIMILITVDINVM AC
PARABOLARVM QVAE IN
Bibliis ex Herbis atque Arboribus
desumuntur dilucida explicatio: In
qua narratione singula loca expla-
nantur, quibus Prophete, observa-
ta stirpium natura, conciones suas
illustrant, diuinâque oracula ful-
ciunt.

LEVINO LEMNIO

Sacrarum Literarum stu-
dioſo auctore.

*vide. huius auctoris librum de occultis
naturae mirandis. ratione probabili
et coniecturâ explicandi.
idem opusculum de Habitu et constitut.
corporis. seu de temperamento
medicæ. Crasis. vocatur. seu
de complexione hominis.*

PASCHASII OENII HEL-
CRVCINI IN AVTORIS ET
operis commendationem Carmen.

VEnturo quotquot Medicus clarissimus aeo
Sacrauit, Genium constat habere libros.
Hic tamen imprimis docti suffragia cœtus
Promeritus, nullo fine superstes erit.
Res magnas, res difficileis, res denique sacras
Eruit eximium candide lector opus.
Autor enim sylvas inter reptando salubres.
Cœlestis Sophiæ largiter hausit aquas.
Quando vel arboribus, vel humi serpentibus herbis
Accessit prisco tempore tantus honos?
Ecquis crediderit sacri tot mystica Verbi,
Clausula sub extremo cortice sensa tegi?
Si non assiduo diuinæ Pallados vsu
Lemnius occultas explicuisset opes.
Nullos inuoluet posthac Labyrinthicus error
Flexibus ambiguus, multiplicique via.
Seu per odorato vestitos gramine colles,
Seu per frondosum te inuat ire nemus:
Non secus, ac Theseus Ariadnes fila sequutus,
Quò te cunque feres, hoc duce tutus eris.
Si incunda igitur, si quæris idonea vitæ,
Hanc propera in syluam ferre subinde gradum.
Fatidicæ stirpes, pleno quasi Copia cornu,
Pascendis animis pabula læta dabunt.

EXIMIO SVMMÆQVE
VIRTVTIS AC DIGNITA-
tis viro D. Thomæ Thieldio Diui
Bernardi in confiniis Antuerpianis
ad Schaldam, Antistiti cum primis
reuerendo Leuinus Lemnius Medi-
cus Zirizeus sacrarum literarum stu-
diosus. S. P. D.

QUVM mihi nuper amplissimè de prædica-
ret virtutis tuæ decus, & mentis præstā-
tiam, Antistes spectatissime Iacobus Su-
sius vir, præter antiquæ nobilitatis insi-
gnia, omni disciplinarum genere excultis-
simus: cæpit ilico animus noster in tui nominis amorem
ac venerationē incitari. Quis enim erga illum non afficia-
tur, qui in pacificandis optimatum dissidiis, in dirimendis
sopiendisq; controuersis hæreditariis, de fundis ac subur-
banis prædiis singulari pollet dexteritate ac prudentia?
Quis non vnicè illum diligit, veneretur, suspiciat, qui in-
stitutis erectisq; aliquot palæstris literariis, artes inge-
nuas ac liberales disciplinas fouere nō desinat? qui rebus
tā exhulceratis, tantisq; opinionū dissidiis distractis ac di-
uulsis sana consilia adhibere curat, ac propositis præmiis

doctos quosq; ad cōcionādi munus exstimulare, quo famelica ac dissipata multitudo salutaris doctrinae pabulo saturatur, mētēsq; arida ac siticulosā verbi Dei irrigatione reuiuiscant ac reficiantur. Nullum profecto excogitari potest opus, quod plus solidae laudis promereatur, & quod humano generi sit vtilius, magisq; frugiferū aut salutare. Quocirca excogitatum est à me argumentum vir praestantissima, tuae dignitati aptum, tuōq; tam saluari instituto accommodum, quo omnibus innotescat laudatissimus tuus iste conatus, ac longe latēq; propagetur nominis tui honos, tuōq; exemplo complures ad illustrandam fouendamque religionem Christianam, ac sincerum Dei cultum stabiliendum exstimulentur. Eo autem magis gratum acceptūmq; Amplitudini tuae munusculum hoc literarium fore confido, quod tale quiddam à nullo hactenus tractatum sit, ipsaque rei narratio non minus habeat vtilitatis quam oblectamenti. Tametsi non defuturos ominor, qui vbi conspexerint Medicum tractare argumentum Theologicum, confestim exclament, Ne sutor ultra crepidam, tum id, Quam quisque vorit artem, in hac se exerceat.

Quod Medicorum est,

Horat. l. 2.
Epist. 1.

Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.
Verū hae voces non sunt tanti, ut ab harum rerum tractatione me deterreant: quum par sit ut omnes qui Christo nomen dederunt, ea consuecantur quae maxime salutaria, sunt illiusque doctrinam cum primis illustrent. Quod praeter alios spectasse obseruo virum illustrem Ioachimū Hopperum iurisconsultum, Hispaniarum regi Philippo à consilijs secretioribus, in enarrando Decalogo. Quamobrem non decet id mihi fraudi esse quum sacrosancta religio à Regibus etiam atque magnatibus (quorum plerique non semper res prophanas tractant) exculta sit ac propagata, diuinoq; afflatu in commentarios redacta.

Docu

Documento sunt Abrahamus, Isaac, Iacob, Moses, David,
 Solomon, Esdras, à quibus primum profluxit ac dimana-
 uit cultus & doctrina cœlestis, ac quum scripto, tū viua
 voce posteris per manus tradita. Eo autē minus vellicari
 aut arrodi meretur nostra hæc lucubratio, quòd pro dimi-
 dia parte sit professionis Medicæ. Siquidem ad Medicum
 potissimè spectat herbarum tractatio, etsi quæ ex his su-
 mitur Metaphora, Similitudo, Exemplum, Comparatio,
 non alienum est ab eius professione dilucidè ea explicare.
 Quum autem professores sacri minus fere exercitati esse
 soleant in herbarum cognitione, ac vix vulgatas passimq;
 obuias herbas cognitatas, perspectasq; habeant, fieri nequit
 vt omnia exactè atque adamussim perspiciant aut inter-
 pretentur, suaq; dignitate singula exornent destituti no-
 titia stirpium, aut minùs explorata earum natura. Quo-
 circa boni consulet æquus rerum estimator nostram hanc
 qualemcumque industriam, quum ea tractem quæ magna
 ex parte ad Medicum spectant, quem naturæ inuestiga-
 tio, cui sedulo incumbit, ad contemplandas etiam res di-
 uinas erigit, ad Opificis notitiã eiusque amorem atq; ad-
 mirationem inflamat. Spero autem candidum Lectorem
 minus alienum futurum erga opusculi huius autorem,
 vbi eius gustu se expleuerit, ac nonnihil fructus ac com-
 modi ex illius lectione conceperit. Hac enim commen-
 datione Genium consequi libri solent, ac plausibiles esse,
 summæque auiditate à studiosis expeti, præsertim vbi vi-
 ri alicuius excellentis patrocínio in lucem prodeunt: Quæ
 res hoc apud me effecit Antistes cum primis obseruande,
 vt passus sim hoc nostrum commentariolum tuis auspi-
 cijs, tuique nominis fauore in vulgus efferri, multorum-
 que iudicijs ac censuris subijci. quod vnum nonnunquam
 viros quamlibet eruditos ad lucubrationem suarum edi-
 tionem retardare solet ac remorari. Quis est enim ea

Rom. I.

dicendi peritia imbutus, eaque rerum cognitione instructus, ut censores passim tam rigidos Aristarchos, tam oculos non pertimescat ac reformidet? aut quis sua scripta omnibus approbare, omnique ex parte calumniam abs se depellere posse confidat: præsertim in argumento quod detegit vitia, erroresque hominum qui ferè salutaria monita respuunt, eosque aut odio prosequuntur, aut vellitant, qui illis ad virtutem, ad decus, ad probitatem, ad sinceram religionem sunt incitamento. Quod ipsum nusquam non deplorat sacri vates in locis quæ illustranda suscepi, qui in eo toti sunt, omnemque suam operam atque industriam conferunt, ut quum omnes, tum illos potissimè officij sui commonefaciant qui Ecclesiastico munere funguntur, ac diuinis ministeriis sunt addicti, quo subditis absolutum virtutis ac pietatis exemplar exprimant, summòque studio enitantur, ac rationem ineant, quæ collapse atque inclinatæ Religioni medelam adferre queant, eamque erigere atque instaurare. Illorum enim interest, ac munus delegatum exposcit, ut deuias balantesque ac dissipatas oves ad Christi ouile dirigant, atque ad saluberrimam cælestis doctrinæ pascua reducant, ut egenis ac calamitosi, omni que præsidio destituti subueniant, atque illis aliquid solatii, nonnihil subsidij adferant, ut ingenuos ac bonæ indolis adolescentes in quibus elucet ac se profert aliquod viuide erectæque ac generosæ mentis indicium, liberalibus disciplinis institui curent, quo aliquando Patriæ vsui sint atque ornamento: ut virgunculis maturis ac coniugio aptis dotem conferant, ne quæ pudicitiam expugnari contingat, ac publicè ut mercenarias prostitui. Hac enim ratione obtinebimus ne passim tot existant validi erronei ac grassatores nocturni qui aliena inuadant ac deprædentur, nec tot contaminatæ integritatis puellæ quæ in lustris ac fornicibus extra legitimam vitæ societatem

Pastoris
officium.

tē, corporis sui vsum omnibus promiscuē concedunt. Quod dedecus fœdæque vitæ consuetudo ne inter Christianos inolesceret in fragilem illum sexum sua beneficia ac munificentiam liberaliter contulerunt veteres illi Ecclesiæ proceres, qui quod ceteris virtute morūque integritate prælucerent ac subditorum vsibus commodisque sedulò prospicerent, Episcopi, præsules, antistes vocabantur. atque à paterno pioque affectis ac propensione in gregem suæ fidei ac tutelæ commissum Abbates ac Cœnorbiarches; sic ut dignitati & honori sollicitudo & cura coniuncta esset. Cōsopiebant illi tumultus ac dissidia quæ in magnum Reipublicæ detrimentum erant euasura, refarserunt lacera- tam ac diuulsam ciuium ac popularium concordiam. omniāque reddiderunt tranquilla ac pacata: mitigabant, Regum ac Principum irritatos animos qui sinistris parum- que auspiciis nonnullorum consiliis inflammati, grauio- ra quam pro æquitate, onera subditis inferre meditaban- tur. Quale exemplum editum est in Roboam Solomonis fi- 3. Reg. 12. lio, qui quum in paternam hereditatem ascitus atque in- auguratus imperio, iuuenum potius quam senum consilio acquiesceret, florentissimum regnum abs se diuulsam alie- nauit. His ac plerisque aliis præclaris virtutibus eni- tuere veteris Ecclesiæ ministri, atque iis se potissimum ex- exercuerunt in quibus situs est præcipuus Charitatis fru- ctus, totiusque pietatis ac religionis summa consistit, ut Iacobus Apostolus palam testatur. Nā erigere operosa pa- Cap. I. latia, magnis que sumptibus extruere porticus, paupum xystos, ambulachra peristylia conuiuari lautius ac magni- fico splendidoque ferculorum apparatu aut denique exqui- sito cultu opes profundere subleuandis tenuioribus desti- natas alienum prorsus esse decet ab illorum conditione, na- tura, moribus, quorū professio atque institutū frugalitatē ac moderatum rerum vsum exigit, ab omni luxu, pompa,

fastu, ambitione, strepitu, aliâq; mundana ostentatione remotum. Hæc vir humanissime libere quidem, at amanter ac sincero affectu à me amplificata sunt, quo pleriq; exstimulentur, ut Spartam suam exornent, suamq; minam aut talentum auctione conduplicent, illi inquam, qui in clarissima luce hominum versantur, ac velut in totius orbis theatro constituti omnium ora atque oculos in se conuertunt. Sic enim futurum confido, ut qui nunc multorum animos abs se habent auersos atq; alienatos, sibi magna veneratione ac reuerentia deuotos deuinctosq; experian-

Honoris
tutis præ-
mium.

tur. Est enim virtus vitæque integritas fauoris ac beneuolentia, totiusq; humanæ societatis conciliatrix. Qua de re quum nuper in amœnissimo tuo secessu serio simus philosophati præsentē clarissimo ac Senatorij ordinis viro Nicolao de Voocht Iurisperitissimo, ac multa vltro citroque agitata sint, nō visum est operæpretium diutius huic argumento inherere Deus Optim. Maxim. cui, Christi fiducia, vota præcesque nostras deferimus, te diu nobis seruet incolumem, ac tuos conatus promoueat, magnâq; incrementa ac progressus conferat. Zivizæ ex Museo nostro Nonis Maij, Anno M.D.LXVI.

A M-

AMPLISSIMOS REGES

AC SACRATISSIMOS

*vates herbarum cognitione exactè
fuisse imbutos, desumptæ ab iis
tot Metaphoræ ac parabolæ
declariant: quæ hic spe-
ctandæ exhi-
bentur.*

CAPVT I.

Ræstantissimos Reges ac magnanimos illustrésque Heroas in ipso etiam armorum strepitu tumultúque bellico, studiosè olim excoluisse rem Herbariam, ac stirpium cognitione cū primis fuisse delectatos, præter veterum historias, Bibliorum codices abunde testantur. Quum enim harum rerum inuestigatio amœnissima varietate exornata sit, nec minus habeat vtilitatis, quàm oblectamenti, non visum est Regum amplitudini, nec Imperatoriæ maiestati indecorum huiusmodi occupationibus distineri, præsertim vbi ab vrgentissimis negotiis, ac functionibus publicis respirare, atque aliquid sibi laxamenti impetrare licuit. Hac enim quum animi, tum corporis cultura non minùs celebris facta est illorum memoria, non minùs illustratus nominis splendor & magnificentia, quàm rebus aliis præclare gestis, aut hostib. vel

*Reges her-
barum cul-
tores.*

subactis, vel ad interneccionem deletis. Sic Mitridates Ponti atque vndeuginti regnorum Rex, propter eximiam herbarum notitiam, & singulare antidoton contra venena morbosque omnes contagiosos presentaneum, illius nomine insignitum immortale nomen est consequutus. Lyfimachus Eupator, Gentius Illiricorum rex, Artemisia Mausoli Cariae regis vxor, multique alij, praeter belli gloriam, herbarum cognitione illustres sunt. Marcus Curius imperator Romanus post deuictum Pyrrhum Epirotarum regem, Lucius Cincinnatus, Marcus Valerius Coruinus plantarum amcenitate allekti procul à strepitu & ambitione ciuili ruri consenuerunt. Solomon, verò regum amplissimus, qui praeter immensas opes eam consecutus est à Deo Optim. Maxim. sapientiam, ac rerum cognitionem vt nullus regum illi sit comparandus, in herbarum notitia mirifice excultus, exacteque versatus legitur, ac disseruisse non solum de piscibus, alitibus, quadrupedibus, astris, sed de arboribus etiam & stirpibus à cedro Libani vsque ad Hislopum qui egreditur è pariete, hoc est, à minutissima herba ad procerimas, celsissimasque arbores vsque, omnia habuisse cognita & explorata. Sunt praeter Solomonem proceres aliquot vatesque Hebraei qui passim vaticiniis suis herbarum nomina effectusque interserunt, ac comparationes ex iis mutuuntur. Quum enim stipes aliae aliis rebus adhiberi soleant, ac nonnullae alimentum vsu praebent, aliae medicamenti, plerumque vtrumque, nonnullae noxae sint ac naturae infestae, aliae salutares morbisque expugnandis accommodae: ex iis Prophetae appositissimas similitudines, scitaeque & concinnas comparationes desumunt, quibus conciones exornant, ac fidem narrationi adstruunt. Quum autem

Solomon
herbarum
studiosus.

3. Reg. 4.

Sapient. 7.

Varij her
barum effe-
ctus.

autem multa sint in humanioribus disciplinis ac politioribus literis, totaque philosophia humana quæ hominum animos affatim oblectant, illorumque mentes exemplis ac morum integritate imbuunt, tum nulla ad hæc perficienda maiorem vim atque efficaciam obtinent, quam ea quæ sacri vates quorum nemo non diuinitus adflatus, concionibus adhibent, adeo ut quibus vel in naturæ operibus vel diuinis contemplationibus mediocriter exercitatus, facile perspexerit, quam non sit sterilis & ieiuna illorum narratio, quam non prorsus infæcunda illorum doctrina, sed utilis salutaris, fructuosa. Siquidem scriptura sacra à cœlesti patre diuini Spiritus afflatu promanans, mentes hominum suauissimo pabulo pastuque saluari reficit. Quod ipsum David rex indicat, desumpta peramœna *Davidis se* similitudine à viridante floridoque prato ac saluberri *lestissima* mis aquis, quibus armenta maxime pinguescunt & sa- *similitudi-* ginantur. *Dominus regit me, nihil mihi deerit in loco pa-* *nes.* *scuæ ubi me constituit, super aquas refectionis.* Sic quum *Psal. 23.* sibi gratularetur ac plauderet, quod Dei munere in diuidenda hereditate, vberima pecora, solumque; ac fundum maximò fecundum sortitus esset, *Funes,* inquit, *Psal. 16.* *ceciderunt mihi in præclaris,* Solent enim olim funibus extentis metiri iugera, suosque; limites cuique; assignare ac partiti præta: quod apud nos nunc decépæda perficitur. Huius generis quum innumera exempla in veteri nouoque; instrumento se proferant, non solum in vulgato vitæ usu & consuetudine, sed ex natura rerum quæ nihil non suppeditat, de prompta: operæ pretiū visum est ista eruere, atque auido lectori spectanda exhibere, quæ illi innotescat, quantus scientiæ ac sapientiæ thesaurus reconditus sit in arcanis literis, quæ non tam dulcia, quam salutaria hominibus proferunt. Nec sanè

*Sacra pro
phanis po-
tiora.*

*Propheta
omnium re-
rum cogni-
tione instru-
cti.*

quisquam ex vllis Philosophorum aut Rhetorū Poë-
tarūque scriptis tam vberem & copiosam doctrinæ
frugem, tam salutare animæ mentisque pabulum est
percepturus, quàm ex vberissimo atque in ex hausto
Diuinitatis fonte, illorūque oraculis quæ diuino ad-
flatu sunt prodita. Quod si cui libeat attentè conside-
rare atque intimè excutere diuina eloquia, quantaque
vsi sint sapientia qui tam salutaria documenta nobis
prodiderunt, mentemque ac voluntatem Dei morta-
libus indicant, dilucidè perspecturus est, quid diuina
prophanis præstent, & quàm sint res æternæ ac solidæ
caducis ac momentaneis præstantiores. Sacros verò
vates præter exactam diuinitatis cognitionem in na-
turæ reb. exquisitè versatos, nec vllius disciplinæ fuisse
rudes, vel illud argumentò est, quòd ex intimis at-
que arcanis naturæ similitudines & comparationes de-
sumant, denique ab animantibus, herbis, arboribus, e-
lementis, igni, terra, aquis, aëre, fluminibus, riuulis,
fontibus, cisternis, Oceano, astris, gemmis, lapidibus, à
fulmine, pluuiâ, rore, æstu, frigore, flatibus, grandine,
niue, gelu, glacie, à satis & semente, à sale, à fermento,
à sâgæna, verriculo, nassa, retibus, ab humoribus qui
corpori humano subsunt, vel ab eo promanant, san-
guine, lacte, semine, menstruis, à pariente & partu, à
scoria, ferro, auro, argento, aliisque innumeris Tropos
ac figuratas elocutiones, Metaphoras seu Translato-
nes, parabolas, collationes, exēpla, Schemata, hoc est,
ornamenta verborum & Sententiarum, & quæ quasi
aliquo gestu orationem illustrant, narrationibus suis
accommodant, quibus multum lucis atque intelligen-
tiæ, plurimum dignitatis ac splendoris cōcionibus ad-
ferunt, mentesque ac animos socordes atque oscitan-
tes, suisque oblitos ad veritatis cognitionem incitant
atq;

atque inflammant: improbos adducta ex iis rebus similitudine, à maleficiis deterrent, atque ad virtutem ad solidam felicitatem, ad Dei metum & fiduciam extimulant, illisque, omni adhibita industria, diuinitatis notitiam insignunt: probos verò & qui vitę integritatem conſectantur, ſtabiliunt, vtque perſeuerēt atque in ſuſcepto negotio perſiſtant, ſedulò exhortatur: obiter, quod & Paulus præcipit, inordinatos, intractabiles, incompoſitos officij ſui cõmoneſciūt, ac ſalubri placidæque monitione increpant: puſilanimos & mœrentes ſolantur, imbecilles ac labantes fulciūt: collapſos erigunt: lenitate & elementia vtuntur erga omnes, lenti ad iram, ad vindictam ac violentiam tardi, medentur iuxta Eſaiæ ac Chriſti vaticinium contritis fractisque mentibus atque animis deiectis mœſtis, afflictiſque ſalutarem medelam adhibent prædicant captiuis remiſſionem & indulgentiam, occæcatis viſum: ita vt diuinæ lucis efficiantur capaces, calamitoſis ſolatium, vinctis ac diaboli tyrânide oppreſſis relaxationem ac libertatem: eaq; omnia elegantiffimis parabolis & collationibus in ſuis paſſim ſcriptis perficiūt. Quum autem nemo non prophetarū, inter quos multi regia maiestate, exiſtunt, harum rerum ſpecimē exhibeat, atque etiam Ieſus Chriſtus quique eius nomine apoſtolicæ legationis munere fungūtur, in eodẽ doctrinæ genere verſentur: operæpretium me facturū ſum arbitratus, ſi obiter commonſtreſ quanta ſit eruditio, quàm recondita ſapientia, quæ rerum cognitio ac naturæ inueſtigatio, quantus ardor propagandæ religionis atque expulſa omni ſuperſtitione & idolatria proferendi cultus diuini in iis hominibus qui diuino ſpiritu cœleſtiqué afflatu imbuti tam ſalutaria nobis prodiderunt, accita ad orationis decus & ornamen-

*Deus vñ
cogit &
blandimē
tis allicit.*

1. Theſſ. 5.

*Eſaiæ 61.
Luc. 4.*

tum vniuersa rerum natura : quod ipsum patefacere iam meditor.

DE CONDITIONE ET NATURA

Mandragoræ, quam à Lia Sorore eblandita est Rachel.

CAPVT II.

Genes. 1.

Mandragoræ duæ species.

INTER herbas virentes ac floridas, quarum innumeras naturæ ac rerum omnium conditor Deus in vsum hominum è terra produxit, Mandragora non infimum locum obtinet, nec prorsus ignobilis est. Cuius quum in sacris Bibliis extet mentio, atque in deliciis habita sit, in eundique vsum expetita: de hac instituti argumenti sumetur exordium. Constituuntur huius stirpis duæ species: quarum vna est foliis lactucæ æmulis, sed angustioribus saturati umbrosique viroris. Pomum verò emergit è centro imòque stirpis meditullio, quod herbaceo stilo incumbit, auellanae nucis, nonnunquam iuglandis aut castaneæ magnitudine. Hæc species feminæ nomine insignitur. Mas verò speciosa magnaque foliorum amplitudine ac pompa luxuriat, lacteo virore perpoli. Pomum verò quod ex passis patulisque quaqua uersum foliis è media stirpe prodit orbiculatum ac circinata rotunditatis, cui gallinacei vitello aut luteo prorsus affine est, odore non sine gravitate quadam saporata, iucundo, radice crassa, pilosâque ac bifida, atq; in humanæ coxendicis aut cruris formam bifurcata. Qua occasione circumforanei quidam impostores ex huius & brionia radice imagunculas confingunt humana specie, atque vtrumque sexum emolliuntur, ac credulæ turbæ persuadent ea forma ac specie è terra enatas. Nonnulli serio prædicant vintalem

talem fuisse subterraneum hunc foetum , atque ex locis quibusdam funestis eruisse, quibus supplicio affici solent fontes ac facinorosi , qua persuasione rudi atque imperitæ plebi imponunt, atq; huiusmodi im- Pomum
 postura argento illos emungunt , Belgæ Mandragoræ Mandra-
 poma *Deolappelen* vocant, quo nomine & radicem de- goræ blan-
 signant , quod mentem amatorio quodam fascino in dimentum
 errorem pertrahant, & quodam modo incantent. Hu- amoris.
 ius pomi fuisse auidam Rachælem , summoque eius Gen. 3.
 desiderio occupatam sacri codices referunt. Quum e-
 nim triticeæ messis tempore Ruben in rus digres-
 sus, Liæ matri attulisset Mandragoras , Rachel sterilis
 ac sororiæ fecunditatis æmula , eas sibi concedi of-
 ferrique postulauit. Lia exasperata importuna inter-
 pellatione , poma illi denegauit: tandem sopita alter-
 catione hac lege ac conditione res transacta est, vt Lia
 subsequente nocte mariti concubitu frueretur (nam
 id alternis vicibus , duabus sororibus vni marito de-
 dicatis perfici solet) Rachel verò potiretur Man-
 dragoris , quas ea mente atque animi intentione à
 sorore eblandita creditur , quod amabili ac gratioso
 cum patriarcha Iacobo congressu, esu illius pomi,
 conceptui effici posset idonea. Quum enim inuidia
 in sororem permota sterilitatis probrum à se depel-
 lere atque amoliri cuperet, expostulauit cum ma-
 rito , quod sterilis degeret , quum soror numerosa
 prole ferax esset & fecunda. Iacobus indignatus se
 perfunctum maritali munere profiteretur, ipsumque
 nec culpari posse , nec ignauia argui. cæterum fœ-
 cunditatem ac conceptum Dei donum esse , illius-
 que arbitrio negotium istud perfici. Cæterum an Man-
 dragora foetificandi vim mulieribus conferat , atque
 vtero retinendi seminis efficaciam conciliet , in

dubium vocari posset. Quum enim soporifero effectū prædita sit, & impensè frigida, hæc qualitas ad tale quiddam præstandum prorsus inefficax censei solet & inidonea. Quod tamen ita dilui posse video, ut in frigidis humidisque regionibus, atque in vtero humecto & algido tale quiddam perficere nequeat, sed in torrido æstuantique & exusto. Sic in Africa, Hispania, Iudæa, Mauritania, Numidia, Aegypto, in quibus fere regionibus mulieres adustos arentesque habent vteros ac feruidos, tum squallidos ac strigosos: non incommode hoc pomum adhiberi posse crediderim. Si quidem eius esu corpus ad temperiem reduci posse existimo: quum post amplexum & congressum maritalem soluto in somnum corpore, vterus retinendi vim feminis asciscat, nec id in fumos ac fuliginem euanescat, ut in calido atque æstuant vtero assolet, in quo utriusque semina minùs coalescunt aut vniuntur, sublata omni posteritatis spe. quòd multis vsu venisse obseruavi etiam in Belgica, qui ob plus satis calidam vteri intemperiem effectæ extiterunt, tametsi mariti sedulo illis suam operam præstarent, suoque officio alacriter fungerentur: quin & viri ex frequenti illorum concubitu aliquando pudendarum partium vitia contrahunt à saluginosa atque acri mordacique vligine, quæ genitali virus infert ac contagione inficit. Huiusmodi mulieribus quæ fere sunt indomitæ libidinis ob ignitos vrentesque locos, poma Mandragoræ inoffensè, imo magno commodo exhiberi possunt, cum pepones, cucumeres, cucurbitæ, melones, portulaca, lactuca, solanum, aliæque refrigerantia, quibus intensus ille feruor ac vitiosa vteri qualitas retunditur, & quò minus concumbenti deleteria sit, cohibetur. Scio equidem multa esse stirpium genera apud Belgas &

& Septentrioni obuertas regiones quibus quum sub-
 fit noxia vis & pernitiōsa, valetudinem deteriorem ef-
 ficiunt ac depopulantur, nisi illorum effectus in de-
 struenda naturæ temperie coercetur. Sic omnes her-
 bæ quæ frigida qualitate imbutæ sunt, pipere, zinzibere, & grano paradisi, quod nonnulli inter species car-
 damomi itatuunt, condiuntur, quibus refrenatur illa-
 rum malitia, & obtunditur hebescitque ferocia. Sic
 fungi, boleti, tubera, aliæque excrementa terræ Italis
 ac Transalpinis innoxia sunt: Cisalpinis verò ac Belgis
 nocentissima ac venenata, nisi condimentis caloricis
 mitigetur venenosa illorum qualitas. adde quòd in ca-
 lidis regionibus, quæque Sole affatim illustrantur, &
 incalescunt, omnia melius maturescunt. quæ vis efficit
 vt illa fercula vtpote libidinis incitamenta à delicatis
 ac ganeonibus in deliciis habita, atque in excitan-
 dæ tentiginis vsum expetita, minus incommodi cor-
 poribus inferant. Cæterum Mandragoram odoris fra-
 grantia ac suauitate recreasse olim Hebræos, Epitha-
 lamium siue Canticum Solomonis indicat, sic vt exi-
 stitem in Iudæa illam in ratione expetitam, ac mani-
 bus contractari solitam, quòd suauis quodam odore
 imbuta sit non sine vi somnifica & soporosa, quæ las-
 sos & languidos recreat: vt ferè esse solent qui amo-
 ribus dediti sunt, aut aliquem depereunt, tanquam a-
 matorio philtro incantati. Mihi verò quid de Man-
 dragora accidit, obiter enarrabo. Quum autem æ-
 stiuis mensibus (nam eo tempore poma Mandragoræ
 se proferunt) semel atque iterum in museo nostro a-
 mabilem ac speciosum eius stirpis fructum negligenter
 collocassem, ita somnolentus sum effectus, vt e-
 grè sopor excuti possit. Quum autem obnixè oblu-
 ctarer somnolentiæ, illamque excussisse conarer,

paradi. 3. f. 11. m.

De Mā-
 dragoræ
 pomo hi-
 storia.

egrè id obtinui, nec rationem tanti veteris inire po-
 tui: tandem quum quaquauerfum dimouissem oculo,
 obtulit se à tergo pomum Mandragoræ, quo amotos
 atque in alium locum translato, factus sum alacrior,
 atque torporem depuli, omnemque oscitantiam dis-
 cussi. Ceterum ab hoc suauis olenti mirèq; odorato po-
 mo quod gratiam fauoremque gestanti apud amaliū
 conciliat, Sponsus captat occasionē exspatiandi. Quū
 enim vernis æstiuisque mensibus omnia frondeant ac
 nitescant, ac Mandragora stirpesque aliæ odorem sua-
 uiter in auras diffundant, Sponsam extra limen & cō-
 clauē euocat, quò relicta urbe ruri atque in suburba-
 nis prædiis se oblectet, ac tot passim florentibus her-
 bis & arboribus, nardo, viola, liliis, malo punica, man-
 dragoris, ipsaque florescente vite se reficiat. Quum au-
 tem singula quæ è terra emergunt verno tempore frō-
 descant, ac florum quum amœnitate, tum fragrantia
 homini blandiantur, tum ipsa vitis præ cæteris fragran-
 tissimum odorem exspirat, ac naribus suaues halitus
 effundit: profert hæc sub finem veris flosculum minu-
 tum & stellatum festucis ramentisque orbiculatis ob-
 situm, vt lichen, vulgo vsnea, colore subspiceo aut fla-
 uescente, eximieque suauitatis, quo in asterisci for-
 mam deciduo, confestim specimen racemorum ex-
 hibetur. Odor huius flosculi cerebrum & cor mirifi-
 cè recreat, sic vt mihi gratissimum sit florescente vite
 sub vinea pergulata ac pampinis concamerata forni-
 ce ac testudine prandium cœnamque absolvere, aut
 cum æqualibus eruditis fabulis temporis, redium fal-
 lere. Huius autem flosculi odor, tanti effectus præ-
 dicatur, vt venenatas bestias abigat adeo vt serpentes,
 colubri, bufones hunc perfre nequeant, sed remo-
 tissimè ab eo se subducant. eruocirca florescente vite
 non

non solum salubris est & peramœna ambulatio, sed etiam secura & tuta: licet enim in herbido thoro ac viridante gramine decumbere, ac sub arbore patulis diffusa ramis opacum frigus captare, atque æstum propulsare, vel apricatione Solis radius incalescere & illustrari; nullo metu aut trepidatione serpentum qui aliquando latenter in herba delitescunt, atque improviso obrepunt, hominique terrorē incutiunt. Quā autem sponsus (quo nomine Christus à Ioanne baptista designatur, qui erga suam Sponsam nempe Ecclesiam, cœtūque illi fidentium vnice afficitur) nusquā non speciem, & venustatem, decorēque Sponsæ amplificet, atq. è diuerso Sponsa mutua compensatione illi paria faciat ac vices rependat, quidquid præclarū est, & admiratione dignum in natura vniuersi, cœlo, sideribus, montibus, siluis, nemoribus cāpis, herbis, flosculis ex quibus suauis odor emanat, arboribus quæ non minùs salubres quàm spectabiles & speciosos fructus proferunt, vino generoso ac saporis eximij quod ex lætissima vite exprimitur: huc vterque congerit, ac similitudines appositissimas pro vtriusque dignitate producit. Sic nardo Sponsus comparatur herbæ cum primis odoratæ, fasciculo mirrhæ, botro aut viti Cypriæ ex generosissima vite decerptæ. Sponsus verò amicam lilio comparat ob eximium candorem, atque odorem suauissimum, adeo vt si pedissæqua & quibus stipari solet, Sponsæ cōferantur, Spinæ sint nulla specie, nulla formæ dignitate commendabiles, hoc est, puellæ quæ illam comitantur velut hybridæ parūque ingenuæ, nihil habent amabile aut speciosum, nihil spectabile aut vlla gratiosa venustate visendum. Huiusmodi metaphoris ac figuratis elocutionibus scætet non solum hoc, canticum, sed

tota passim scriptura sacra, ita vt amplissimus se campus aperiat, quo studiosus lector possit oblectari, tota mente ac cogitatione à naturæ præstantia, in Opificis admirationem erecta. Sumuntur in hoc Cantico elegantissimæ similitudines ab iis rebus, quæ syncopi atque animi deliquio collapsos erigunt ac spiritus sopitos labantésque instaurant: vt sunt vinum odoriferum, fasciculi manuales & olfactoriola ex redolentibus herbis concinnata ac congesta. Sic sponsa quum languescit ac iam defectura videtur immodico Sponsi amore, puellari clientelæ imperat, vt aliquidimenti adferat, vt odorata quæque naribus admoueât:

Cant. 2. Fulcite me, inquit, malis, sustentate odoribus, ne deficiam. Sic etiam nostrates, defectu animi periclitantibus, cinnamomum, gariophyllos, acetum sambucinum, poma citria, & quæ sub eodem genere comprehensa limones dicuntur, myrtum, saluuncam, aliâque odorifera olfacienda exhibent, quibus passim Scriptura vtitur, ac salutarem doctrinam designat, quæ mentes languidas refocillat ac reficit.

DE MANNA COELITVS DE-
lapsa, tum ea quæ Medicis in vsu est.

CAPVT III.

*Exod. 16.
Dente. 8.*

*Num. 11
Psal. 77.
Exod. 15.
Exod. 17.*

Quod Hebræi in vasta illa ac siticulosa solitudine Manna pasti sunt, non prorsus naturali causæ adscribi potest, sed Diuinæ potentia, quæ tamē naturæ vfa sit ministerio, vti etiam coturnicibus, gregatim in castra delatis, aut quum percussa petra, refocillando populo aqua proflueret, lignoque aqua amara dulcesceret, tū etiam quum Euri violentissimo flatu rubrum mare exiccatum transitum Hebræis pate

patefaceret, ad internecionem deletis insequentibus. *Num. 20.*
 Similis est ratio de farina multiplicata & adaucto oleo *Exod. 14.*
 Helix & Hælisæi precibus, de Coruo illi adferente pa- *3. Reg. 17.*
 nem & carnes: quod etiam de Antonio & Paulo He-
 remita refertur, si Ecclesiasticæ historiæ habenda fi-
 des: de angelo ministrante Helix panem subcinericæ
 & aquæ poculum, quibus corroboratus quadraginta
 dierum ac noctium iter emensus, peruenit ad mōtem
 Dei Horeb, in cuius spelunca tutus erat à Iesabelis ty-
 rannide, quæ omnes prophetas in mortem crudeliter
 venabatur. Hæc atq. alia admiranda quæ passim in sacro
 codice memorantur, Deus iussu nutuq. suo perficere
 potuisset nulla adhibita materia, sed tamen uti voluit
 rerum naturalium (quarum ipse effector est & mo-
 derator) adminiculo ac velut instrumento, eaq. ratio-
 ne suis prospicere visum est; atq. afflictis mentibus so-
 latia adferre. Quod etiam in Ezechia moribundo ac
 Dei sententia morti destinato obseruari potest, cuius
 apostema, admoto cataplasmate ex ficibus contusis
 quæ maturandi facultate pollent, ad sanitatem perdu-
 ctum est: quo argumento declaratur, morbis vrgenti-
 bus, non respuenda medicamentorum præsidia, sed ea,
 implorata Dei ope, alacriter adhibenda, quibus vita
 in aliquot annos producit. Eodem vsus est medēdi *Ioan. 9.*
 modo Christus in dispellenda cæcitate mendici, con-
 fecto collyrio ex luto & saliuâ, eaque abluta extersâ-
 que in piscina Siloë. Similiter in discutienda surdi-
 tate, digitos in aures inseruit, immissoque in linguam *Marci 7.*
 sputo, loquelam, muto restituit. Cuius generis mira- *Matth. 9.*
 culo aliâs solo tactu, aut verbo peregit, ab iis tantum *Mar. 10.*
 stipulatus impetrandi fiduciam, quam quum inter a- *Luce 18.*
 lios clamoribus ille cæcus Bartimæus inter turbæ fre-
 mitus testaretur; confestim nullo adhibito visibili ex-

p. n. ch. 1. p. 1. 1.
mira. 2. la.

ternóq; signo, visum recepit. Quí autē Deus pro im-
 mēsa erga genus humanum bonitate ac fauore, multis
 magnífque rebus munificentiam suam declaret, tum
 præcipue inauditis stupendísque miraculis mirādam
 potentiā patefecit: quod inter innumera Manna demō-
 strat tā affluēter ex aëre in terrā effusum, vt numerosis-
 simā multitudinē satiaret. Dū enim fremeret confusa
 multitudo sexcētorum milliū, Deoq; ac Mōsi obstre-
 peret, quod ex Aegypto in tā vastā solitudinē perdu-
 cti inedia conficerentur. Deus vespere incredibilē co-
 turnicū vim & copiam in castra coēgit, manē autē ros
 vndique diffusus est per castra, solíque planiciem:
 quūque operuisset superficiem terræ, apparuit in so-
 litudine minutum quiddam, rotundum, tenue, perin-
 de ac si pruina esset constrata humi similitudine semi-
 nis coriā dri, specie bdellij, gustu saporeque similagi-
 nis, melle confectæ. Quum autem tam subita innoua-
 tio, atque insolita rerum facies admirationi esset tur-
 bulento populo, ac nonnullis stuporem incuteret, ple-
 risque (vt quidam opinantur) contemptum & irrisionem
 adferret, *Manhu*, inquit quid est hoc? Similis est
 illa Chremetis ironia & subsannatio in Clitiphonem
 filium personatæ atque eментitæ probitatis. Sed ipse
 egreditur, quā seuerus rem quū videas, censeas. Cē-
 terum *Māna* quæ medicis in vsu est, calida & humida
 abscessu primo, huic non prorsus dissimilis est, coligi-
 tur enim in calidis regionib. aëreum rossidūmq; mel,
 quod æstiuis mensibus, feruescente interdium Sole, no-
 cturno frigore in grummos coit, atque in ramenta cō-
 globatur ex defluxu rotulenti humoris ac madore aë-
 reo, omnib;que passim arboribus, herbis, lapidibus
 incumbit mellita ista colore flauescente, quæ singu-
 la agitata zaccari more liquefcit ac palatum faucésque
 dul-

*He aut.
 scena 5.
 actus 3.*

*manna
 medicis*

dulcedine imbuit: quo fit vt gulæ & faucium asperitatē leniat. verum quum illi sublit medicamentosa quædam facultas, zaccaro minùs alit: ventrem autem vt cassia fistularis & Cylindracea emollit, sed paulò cle- *quibz quæritur.*
mētius. quocirca tutò impuberibus, seniculis, prægnatibus, pauperis exhiberi potest, vnciæ pondere, obseruata cuiusque natura ac corporis constitutione. Man- *desis*
næ autem vel mellis ærei nomine insignitur, quoniam ex halitu ac vapore terræ, calore solis sublato, ex aëre defluit, atque æstiuæ noctis frigore concreta plan-
tis insidet ea propemodum forma ac saporis dulcedine, qua in Bibliis Manna describitur, cuius esu multis annis pasti sunt Israelitæ, ita vt assiduo eius vsu nau-
seam illis pareret, ac Dei donum fastidirent. Exemi ego aliquando vulgare hoc mannæ genus aut rossidum mel ex plantarum foliis, quum antelucanis horis A-
cademiæ Louaniensis pomœria egressus, perquirendis herbis essem occupatus, desinente potissimum ve-
re, aëre tranquillo ac placido, nullisque ventis incitato. Diuenditur autem adulterinum mel æereum ex Se-
na incrustata, zaccaro confecta: *Adulteri*
verum vbi id ore vo- *na Manna.*
lutum liquefcit, proditur dolus. Colligunt quidem nonnulli circa aluearia, illaque loca in quibus apes mellificant ac faueum consingunt, excrementa quædam flauesciente colore, sapore melleo, quæ nonnulli existimant ex æreo concretu coaluisse: quum nihil aliud sint, quàm excrementiceus liquor & salua quæ à vespis fucis & culicibus prodiit. Siquidẽ insecta apum laborib. insidiantur, & mel exugunt: quo obseruantes apes in illa insiliunt, ac turmatim conficiunt: quod indicat Virgil.
Prima fauis ponunt fundamina: deinde tenaces
Suspendunt ceras: aliæ spem gentis adultos
Educunt fœtus, aliæ purissima mella

Geor. li. 4

*Am. li. I Stipant, & liquido distendunt neſtare cellas.
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Ignaum fucos pecus à præſepibus arcent.*

DE LACTVCA SILVESTRIS

CAPVT. IIII.

Exodi 12.

Nam. 9.

VVM Deus pro inexauſta ſua bonitate erga homines afficiatur, omnibus modis illorum commodis proſpicit ac ſaluti inuigilat, ſuamque munificentiam cumulatè illis impendit, non aliud pro tam obuia ac benigna promptaque liberalitate ac gratuitis muneribus exigit, quàm ſummum amorem ac venerationem ſolidamque fiduciam, qua illi innitimur, atq; indubitata certamque ſpem concipimus, de eius promiſſis. Commoneſcit Deus ſedulo oſcitantibus ac ſocordes ſui officijs, ſuamque beneficia ſubinde illis in mentem reuocat, ne vel exciderè contingat, vel obliuione obrui: atque huius rei cauſa certos ritus ac ſtatas ſolennèſque ceremonias inſtituit, non ſolùm in veteri lege, in qua omnia de Chriſto eiùſque regno typis adumbrata ſunt, ſed etiam in Euangelio in quo promiſſa exhibitæ ſunt, atque omnia ad vnicum uſque apicem, vt Chriſtus expirans teſtatus eſt, conſummata peractaque. Sic ſignis quibuſdam, certis ſque ſymbolis ac ſacramentis quæ ſub ſenſum cadunt ac ſunt viſibilia, promiſſiones ſuas, atque erga homines gratiam & reconciliationem teſtificatur. Siquidem Baptiſmus ſignaculum fidei, ac primus in Eccleſiam aditus, Circumciſione ac maris rubri tranſitu adumbratus nos Deo conſecrat, eoꝛque illi inferimur, impetrata per fidem peccatorum reconciliatione. In agni verò Paſchalis eſum ſurro

*Sacramen-
ta in quẽ
uſum ex-
hibita.
Baptiſmi
effectus.*

surrogata est Synaxis, hoc est, Corporis & sanguinis *Symbolū*
 Christi communio, quam palam exerceri voluit, at- *corporis*
 que in cœtu Christianorum publicitus peragi, ne vn- *Christi in*
 quam intermoreretur aut exolesceret mortis & resur- *quē usum*
 rectionis eius memoria, sed continenter in mentem *exhibitu.*
 reuocetur insigne illud beneficium, quo genus huma-
 num Diaboli mortisque tyrannide oppressum, gra-
 tuito ac nullis meritis libertati assertum est, atque im-
 petrata per IESVM CHRISTVM, pacificato-
 rem omnium scelerum remissione, salutem adeptum,
 Siquidem *Lex per Moſen prouulgata, gratia autem &* *Ioan. 1.*
veritas per Iesum Christum exorta est. Exhibitum est
 olim huius mysterij, quod in Christo expressum est
 specimen quoddam atque adumbratio, dum Abraha-
 mus filium vnicum Isaac victimæ destinat, dum Mo-
 ses ex Dei præscripto, agni immaculati ac masculi e-
 sum instituit, eumque vescendum cum agrestibus la-
 ctu- *ciis* quæ insigni amaritudine sunt imbutæ, præscri-
 bit, quò assidue in recenti memoria versaretur mise-
 randa seruitus qua olim sub Pharaone oppressi sunt:
 excussioque intolerando iugo, in libertatem restituti.
 Quocirca instituta sunt agni Paschalis anniuersaria sa- *Phase qua*
 cra, vt memoriam sibi renouarent eius diei qua olim *re institu-*
 apud Aegyptios agni sanguine postibus illito à peri- *tum.*
 culo angeli exempti sunt, qui in primogenita Aegy-
 ptiorum grassabatur, atque incolumes mare rubrum
 transierunt: quem diem cum primis celebrem & sa-
 croſanctum à transitu angeli, qui illos intactus præte-
 riit, denique à mari rubro feliciter magnoque succes-
 su emenso appellabant Phase, qui nobis dicitur Pa-
 scha, Gallicè *passage*, apto appositoque ad huius aui
 decursum vocabulo. quia nobis in hac mundi impe-
 dita ac vasta solitudine, ad immortalitatem ac cœle-

stem patriam sedésque beatas sit transitus. Præcipitur autem edendus agnus cum lactucis siluestribus, siue herbis amaris. Siquidem in huius seculi curriculo omnia amara sunt, acerbata, tristitia, calamitosa, & quæ plus aloës quam mellis habeant. Sunt qui lactucæ nomine Seridis species designari credunt, & Intyba, hoc est, Cichorium & quæ corrupta voce Scario-la dicitur, Belgis à candore *vritte*, hoc est, candida *En dinia*, ceruleo flore eaque in lascinias dissecto spectabilis, hanc sabulo obrutam hybernis mensibus inter acetaria primis mensis inferunt. Hoc siquidem artificio tractata amaritudinem exuit, atque eximium candorem adsciscit, vt sunt interna brassicæ capitata folia. Commodè autem magnoque successu adhibentur huiusmodi herbæ hepatis obstructionibus: habent enim amaritudinis ratione abstergerendi vim, qua meatus recludunt, atque opilationes expediunt. Tertianas quoque febres expugnant, atque icterum seu morbum regium, discutiunt. fellis enim atque hepatis intemperiem, cui ferè Iudæos esse obnoxios color mustellinus indicat, mitigant. Sunt autem istæ stirpes Virgilio decantatæ in Georg. *nec amaris intyba fibris efficiunt.*

Rursus:

Geor. li. 4. Forsitan & pingues hortos quæ cura colendi
Ornaret, canerem, biferique rosaria Pæsti:
Quoque modo potis gauderent intyba riuis,
Et virides apio ripæ: tortusq; per herbam
Cresceret in ventrem cucumis.

Lib. 10. Commendat hæc quoque Columella in hortulo,
eaque excolenda præcipit tanquam alteram succi-
diam (sic enim prouentum hortensem nominat Ci-
De Senect. cero)

Spar-

Spargite quæq; viros acuiunt, armantq; puellas
 Iam breue Cerephilum, & torpenti grata palato
 Intyba, iam teneris frondens lactucula fibris.

Congeneres istisque sunt affines Chondrilla, Son-
 chos siue Cicerbita, & quæ vulgari voce Dens leonis,
 & rostrum porcinum vocatur, hieracium, quæ om-
 nia lacteo succo madescunt, ac flavescenti flosculo
 conspiciuntur, leporibus cuniculisque gratissimum
 pabulum. Siquidem earum stirpium esu minus hy-
 drope hæc animalcula turgescunt, amaritudine exic-
 cante humiditatem. Quocirca earum nonnullæ quæ
 non intentius amarescunt, ineunte vere ibi folia tene-
 rescunt, acetariis immiscentur, in pratis obuiæ equi-
 no generi pabulationem suppeditant, aliæ lacte tur-
 gescunt, inuitis hortorum cultoribus erumpunt at-
 que eruncandæ eruendæque sunt, ne salutare herbas
 strungulent. Cæterùm lactucam illam siluestrem quæ
 Endiuia nomine insignita est, in edendi agni Pascha-
 lis usum adhibitam, velut condimenti loco, non faci-
 lè mihi persuaderi potest: quum ob insignem vren-
 témque amaritudinem quæ linguam vellicat, non sit
 esculenta, nisi quum primùm emergit, nec adhuc spi-
 nis in dorso partèque auersa armata sit: vincit enim
 Endiuia vulgaris quæ germana est lactuca silvestris,
 amaritudine reliquas stirpes quæ succo lacteo ma-
 descunt. Quocirca medici nouellam ac teneram in v-
 sum medicamenti adhibent, non adultam quæ acu-
 leata est ac spinulis horret, tum vetustate amarescit:
 Intybæ verò species cocto elixóque agniculo condi-
 menti vice adhibitam prorsus crediderim, nempe
 Cichorium & Seriolam, ex quorum non solum fo-
 liis, sed radicibus etiam acetaria conficere Belgæ didi-
 cerunt. Siquidem radix ad sesquicubiti ferè longi-

Quæ vera
 lactuca si-
 uestris.

tudinem se porrigit, quam autumnō enatam in taleolas ac tesselas dissecant, vt rubram paltinacam, quam Carotam vocant, eamque ex aceto & oleo, insperfo pi peris polline, esitant, vt etiam cucumeres, crithmum, rapistrum, vulgò *Raiponse*, compluráque alia quę tempestiuè suáque anni parte hortus profundit.

DE OLEA, OLEASTRO,
oliua, oleo.

CAPVT V.

Apo. 7.

Gen. 8.

T palma quę ponderi non cedit, victorię insigne, ita Olea pacis index: cuius rei specimen columba ex arca Nohe emissā edidit, quum desinente diluuiō fluxisq; ac subsidentibus aquis, oliuā fruticem attulit, mitigatā irę Dei argumentum. Folię autem est hęc arbor salicis aut ligustri, supernē viridī, auersa imáque parte qua terram spectat, albescente atque incano vt alba populus, flosculo minuto sed folioso, colore luteo, non sine grauitate odorato: fructifera verò est fœcundáque numerosis baccis, oblonga forma atque ouali, quę vbi maturescunt, atque ingrescere incipiunt, oleoso pinguique succo turgescunt, ex quibus oleum exprimitur articulis firmandis, fouendisq; membris, tum mitigandis doloribus accommodum. agilitatem enim vigorémque iis pręstat foris adhibitum potius, quàm in corpus admissum: eo siquidem corpora perfusa non solum nitescunt, sed robur etiam concipiunt atque ad obeundos labores reduntur habiliora: Quod indicasse Dauidem obseruatumque Deum ob huius aliarumque rerum munificentiam

Psal. 103.

tiam in immensum extulisse. Ipse est enim qui germinare facit fœnum & gramina iumentis, herbas in usum hominum, panem ut vires augeat ac confirmet, vinum ut cor hominis lætificet, oleum ut corpus eo niteat ac vires concipiat. Quò spectat illud Plinij: Duo liquores corporibus humanis saluberrimi, intus vini, foris olei. Quin & Samaritanus quo Christus designatur, duo hæc fomēta vulnerato adhibuit: vinum, quod abstergit & emundat: oleum, quod lenit, quod dolorem mitigat, quod vulnus ad sanitatem perducit: quo indicatur Christum secus quàm sacerdotes Leuitasque officij sui negligentes, salubri doctrina afflictis ac sauciatis mentibus mederi animique vulnera obligare, ac cicatrice ita obducere ut nullum vestigium appareat, hoc est, nihibeorum quæ antè commisit, illi imputetur. Oleum autem intus exhibitum, aluum mollit ac lubricum efficit, aspera quæque mitigat, venena paulò antè hausta retundit atque hebetat, eaque innoxia facit, ac ventriculum ad vomitum incitat, quo ferè noxia ac perniciofa quæque excutit, efficitque lubrica vi, ne venenatæ portiones venas subeant, mortemque inferant: qua facultate hoc etiam adfert commodi, ut præsumptum temulentia obliſtat, & ne quis confestim ebrietati succumbat. Præter artis rationem faciunt qui ruptis, luxatis, contusis, collapsis, ruinæque oppressis oleum vel butyrum exhibent, ut membra afflictæ consolident atque instaurent nisi omphaceum oleum, hoc est, immaturum quod nondum matureſcente oliua exprimitur. Nā id adstrictionis est particeps, qua vi corporis partes hiantes ac dissolut coalescunt atque vniuntur. Butyrum verò & oleum maturum inter initia, incisa primùm vena, si ætas patitur, non incommodè exhibetur ad dolorem mitigandum, ac dissoluendum con-

Lucæ 10.

Quomodo
ruina op-
tractandi,
presit.

Potio con-
solidans.

globatum concretumque sanguinem, in quem vsum
potionem conficio ex ramentis rubiæ internis ac nu-
ce muscata: postmodum consolidantia propinari cu-
ro millefolium, rosas rubras antequam prorsus dehi-
scere incipiant aut folia dilatare, myrti baccas, omnes
symphiti, hoc est, consolidæ species, succinum mari-
num, quod sperma Ceti, vocatur gnesiam ac germa-
nam muniam, rhabarbarum, ac nucem muscatam to-
stam, eaque omnia decocta in vino rubro stiptico at-
astringentis naturæ: baccæ quæ omni ferè nationi oli-
uæ dicuntur, ante maturitatem lectæ, quum adhuc vi-

~~Oliuarum~~
vsum.

ridefcunt in muria asseruantur ad pellenda ciborum
fastidia, ac nauseam, acuunt enim appetentiam, atque
vt amigdalæ amaræ, ebrietati obsistunt. Sumuntur au-
tem ab huius stirpis fructu & floribus à scriptoribus
sacris similitudines concinnæ cum primis & elegan-
tes. Sic Iob quum improbo cuique & facinoroso præ-

Capit. 15.
& 17.
Similitu-
dines ex o-
lea.

maturum interitum denunciat, *Antequam* inquit, *dies*
ius impleantur, peribit, & virtus illius arescet: ledetur
quasi vna florens botrus eius, & velut olea proiciens
florem suum: hoc est, ante diem ac properata subitæque
mortè conficietur, nec ad ætatem maturam aut ad sta-
tutum legitimumque vitæ tempus est peruenturus si-
militudine desumpta ab arboribus ac florentibus her-
bis, quæ ineunte vere spectatissimè prodeunt, ac flo-
rescunt: sed quarum flosculi vel vredine pereunt, vel
ab Aquilone seu Borea decutiuntur. Deus enim
non finit nefarios diuturna prosperitate frui aut opta-
tum suecessum consequi, adeo vt quum multum vi-
tæ superesse possit, atque illud produci longius, præ-
maturam mortem illis accelerat. Sic legimus in Ge-
nesi acceleratiùs oppressisse homines diluuium, quòd
moniti non resipiscerent, nec ad frugem se conuerte-
rent, sed in dies in deteriora prolaberentur. Et quum

Cap. 6.

Deus Sacerdotibus & optimatibus Effraim minitatur atque inopinatum exitium denunciat ob religionis neglectum, in quem propter ebrietatem ac temulentiam erant deuoluti sic in illos per Esaiam iram suam exacuit ac vaticinium fulminat: *Væ Coronæ super* Cap. 28.
bæ, flori decidenti & deflno, & erit flos deciduus & quasi
temporarius ante maturitatem. Quo indicat illos cum omni fastu & arrogantia, ut flores decussum iri, ut ficus primas & præcoces quæ confestim deceptæ deuorari solent) & æstiu fructus qui in hyemem asseruari nequeunt. Non dissimile argumentum amplificat contra Aegyptios, obita Dei nomine legatione Esaias: *Ante messem totus effloruit Aegypti populus, & præmatura perfectione germinauit, & præscidentur ramusculi eius.* Cap. 18. Quo designat Aegyptiis tale quiddam obuenturum quale præcocius fructibus ac primitiuis baccis, ipsisque segetibus & vitibus quæ festinantius erumpunt, atque intempestiuè ac præter temporis rationem maturescunt. Citissimè enim huiusmodi fructus corrumpuntur, nec ad conseruandum vsui sunt. Quo denunciat illorum felicitatem non fore diuturnam. Per Oleam etiam aliasque arbores indicatur piorum successus, rerumque omnium affluentia, & præter hæc progressus & incrementa virtutum: Quod ipsum omnibus testatum esse vult Dauid, qui virum piû ac Deo addictum arbori frondosæ & fœcundæ æquiparat, quæ Psalm. 1.
 non otiosa est & sterilis, sed fructuosa & fertilis, suosque ramos latè diffundit, & fructus edit salutes, quibus non tã ipsa, quàm alij se oblectant ac reficiunt.
 Hieremias quoque idem argumentum amplificat atque imprebis qui nulla habita Dei ratione humanis præfidiis innituntur, ac rebus caducis fidunt, omnia aduersa pollicetur : *Maledictus, inquit, qui confidit in homine & à Domino recedit cor eius* Cap. 17.

erit enim velut mirica quæ in siticulosa ac ieiuna terra posita, nullum bonum, nihil sentit commodi ex aeris clementia. Felix & beatus qui confidit in Domino, in eoque omnem spem & fiduciâ collocat. is arbori similis est quæ in irriguis locis consita est, suasque radices ad humorem diffundit, nec æstus pertimescit, quo ferè ex crescere solêt quæ in arido solo sita sunt: & erit folium eius viride, fructuosum, & tempore siccitatis fructum proferre nõ desinet. Cõmendatur huiusmodi Metaphoris fiducia in Deũ, nec alio deflectendam mentem, alio dirigendum cor, quàm ad illum à quo omne bonum promanat, & qui hominibus nihil non præstare sit paratus. Hinc Dauid Deo potius quam rebus fluxis, caducis, momentaneis innixus, secus quam impij, Ego, inquit, sicut oliua fructifera florebo in domo Dei, quoniam confido in misericordia eius. Rursus quum indicat homini minimè otioso, & qui se in Dei eloquiis exercet vberem rerũ prouentum, vxori numerosa prole fœcunditatem, Beatus, inquit, qui timet Dominum, & ambulat, in viis eius, prosperabitur manuum suarum labore, felix & beatus ipse erit. Vxor tua, sicut vitis fœcunda, in lateribus domus tuæ: Filij tui, sicut plantulæ oliuarum, in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic beari ac ditescere solet homo qui timet Dominum. Similiter apud Hieremiam Deus illum cui vnice afficitur, quo se oblectat ac reficit oliuam pulchram vocat, vberem speciosam fructiferam, hoc est, nomen eius apud illum gratiosum est amabile. Huic Oseas consonat qui ex eodem fonte oracula sua hausit, eodem spiritu conciones suas perfecit. Et erit quasi oliua, gloria eius, & odor eius vt Libani, Quo designat illos qui Deo indiuulsc adherent illiusque placitis se oblectant fauorabiles esse illique gratos & acceptos. Vt enim suauis halitus & fragrantia, spiritus fouet

Sim le à
rebus odo
ratiss.

fouet ac recreat: ita Deum reficit & oblectat odor hominis, qui salutarem illius doctrinam amplectitur, ac Diuinæ voluntati se præbet obsequentem. Sic Paulus quò ostendat illos apud Deum gratiosos esse & fauorabiles, qui eius Euangelium propagant, ac fide alios instruunt, *Christi*, inquit, *bonus gratusque odor sumus in omni loco*. Et Patriarcha Isaac, *Odor filii mei, tanquam odor agri pleni, cui bene dixit Dominus*, Denique in Cantico Sponsa, *Curramus in vnguentorum suorum*, hoc est, id quisque efficere studeat, vt pasci possit ac refici salutari illius doctrina, quæ lassos ac labantes fulcit ac recreat, non secus quam suauissimus odor, naribus ob latus, collapsos animique deliquio sopitos instaurat atque erigit.

2. Cor. 2.

Gene. 27.

DE RHAMNO ACULEATO FRVTICE
CAPVT VI.

Rhamnus vbi adoleuit, validis robustisque quaquauerfum vallata aculeis, homini si manum incautiùs admoueat, infesta est: adherent illi racematim exiguo minimoque petiolo numerosæ baccae colore croceo, orbiculatæ, magnitudine vel myrthi vel iuniperi, sapore acidissimo, quas qui improuiso decerpere tentat, crebro infixo aculeo ac mucronata cus pide manum vulnerat. baccae vbi dentibus linguæque atteruntur, vel prementibus digitis cõtrectantur, croceo succo manus inficiunt: sunt enim flaccidæ & viginosæ. Quum autem tres sint Rhamni species, ista Zelandicis sabuletis, dumosisq; colliculis copiose innascitur, Oceani accolæ *Dunen* vocant, quæ vox corrupta an à Dumo ac dumeto deducta sit, nō ausim certò statuere. Sunt tamen arenosi isti, maritimiq; tractus pas-

sim multis densisque virgultis, viminibus, spinosisque; ac senticosis fruticibus, atque aculeatis stirpibus tæcudi ut sunt Rhamnus rubus, Halimus, paliurus, oxyachata carduus stellatus, iringiū, Onouis siue resta bouis, præter insignes alias herbas, quas affatim ea loca suppetant. Bellonius qui Palestinam ac Syriā peragrauit, exstimat CHRISTI Seruatoris sertum, seu spineam coronam illius capiti implicatam, ex Rhamno fuisse confectam, quod in iis regionibus nulla alterius generis spina se proferat. Desumit autem David ex spinoso hoc frutice appositissimam similitudinem contra factum ac tyrannidem, contra factiones & sæuitiam improborum qui innocentibus insidiantur atque infesti sunt, damnæque inferre meditantur, quorum conatus & molimina irrita fore prædicat & inualida, *Antequā spinæ vestræ, inquit, indurescunt in Rhamnum, vllōsque aculeos insigere possint. Dominus velut tempestate quadā exorta conteret & cōficiet vos, infringitque vires vestras, & robur imminuet.* Quibus verbis indicat illos fraudes, imposturas, technas, sycophantias, cædes, omniæque hostilia comminisci ac meditari, sed antequā vires illis suppetant ad perficienda quæ animo conceperint, conficiuntur ætate immatura, hoc est, priusquam adolescant ac vires ad inferenda incommoda sint cōsequuti. quibus verbis hæc quoque sententiā subest, ut ex hac vitæ statione, in qua in tenuiores tyrannidē exercent, exturbandi sint, ut ex olla aut lebete eximi solent carnes semicrudæ, quæ non satis elixatæ esui sunt inidoneæ, quum vix calorem conceperit ab igne qui ex spinoso atque aculeato stridentique rhamno extruitur. Solēt enim strues lignorū aut fasciculi ex paliuro, rhamno, iunipero, rubo, vepribus, ac sentibus confecti non solum manibus tractantium vulnus infligere, sed

Locus Davidis explicatus.

sed foco immissi crepitantibus flāmis ac stridore quodam horrendo assidentes territare sic vt etiam fauillas scintillantes atque ignitas facultas in obuios quosque eiaculentur. Hic itaque sensus ex prophete verbis erui debet, Quamlibet illi sauiant atque innocentes, opprimere tentent: nihil illis ex voto aut animi sentētia successurum, sed inopinato ac repentino illorum interitu infantes periculo eximendos. De Rhamno ac desumpta ex hac stirpe similitudine nonnulla tractata sunt lib. 4. Cap. 9.

DE CUCURBITA SILVESTRI,

vulgò Colloquintida.

CAPVT VIII.

Olocynthis seu agrestis cucurbita Medicis vsui est in expugnanda pituita, & bile tum flaua tum atra. quos humores violenter & validè extundit non sine virium detrimento, & reseratis venarū fibris, sanguinis educatione, quocirca coërcetur illius ferocia mastiche, & aliis quæ vētriculo robur cōciliant. Fructus huius stirpis orbiculatus est, vbi maturuit, cādidus pilæ magnitudine, vel vt malum Medicum seu citrium, quod ab auri colore *aurangium* vulgò vocāt, si extima putaminis pars flaescens cultro adimatur, eximæ nec proisus ferendæ amaritudinis: quod indicatur in Regū historia. Quū enim Helisæi famulus in rus digressus herbas colligendo pulmento collegisset, inter alias cucurbitam siluaticam quam vulgus *Colloquintidam* vocat ignarus quid esset, in ollā coquinariā coniecit, illisque edēdum apposuit, vbi degustassent, *Mors in olla*, conclamāt hoc est, venenū nobis exhibitum est. Helisæus nō imperitus rerum naturæ, confe-

4. Reg. 4.

*Farina
qua ra-
morē pul-
mentis e-
ximat.*

stim inita ratione qua amaritudo eximi posset, farinā ollæ immiscuit: quo factō pulmentarium esculentum perfecit,abolito exorico atque alieno sapore quo erat imbutum. Subest huic rei ratio Physica habet enim farina polentaria eam vim, vt extraneum atque amarulentum saporem diluat atque abolcat,præsertim ordeacea,ex qua polenta conficitur,tum cremor massæque polentaria,zythi aut ceruissæ materia, maceratis aqua frugibus,auena,ordeo,ac lupi salictarij floribus quæ triuiuali voce lupus dicitur, quo fit, vt quoniam ceruissæ potus ex istis ferè conficitur, qui ex hoc liquore vuidi sunt, ac zytho madidi, quod identidem vsuuenit inferioris Germaniæ populis,lupulo & auena perfusi. Cæterum quotidiano experimento comprobatum habemus falsam atque amaram aquā dulcescere admixta polenta siue ex ordeo confecto cremore qui ex hac stirpe est concretus liquor, vt etiam lomentum ex farina fabacea, adeò vt duarum horarum spatio mitescat ac poculenta efficiatur, citràque offensam in corpus admitti possit.

D E S A L I C E.

CAPVT VIII.

SALIX nota arbor à saliendo nomen sortita, quòd celeriter affiliat ac confestim arboreseat,Belgis à simili etymologia *villige* dicta, quoniam prompta est ac voluntaria in crescendo. Quum autē huius stirpis plures sint differētiæ,ea Belgæ æstiuis caloribus coenacula adornant,atque etiam virenti hac fronde ac pampinis,egrotantium lectos velant,
quæ

quæ Virgilio *glauca* dicitur, quòd ad albedinem vergat: hæc liquidem gratum odorem in auras diffundit, atque æris feruorem æstumque mitigat. Ex hac Deus

Cap. 44.

per Esaiam similitudinem cum primis elegantem desumit, qua pollicetur piis omnibus qui illi fidunt, rerum omnium affluentiam, vberem annonæ ac rei frumentariæ prouentum, prosperum in omnibus negotiis successum, nec solum externa bona & quæ corpori inferuiunt, se exhibiturum confirmat ac pollicetur, sed solida & æterna, quæque mentes quamlibet aridas & siticulosas vberissimo Spiritus diuini pabulo foucant, atque inexhausto Diuinitatis fonte perfundant, qua irrigatione mœrentes arētēsque animi in optimam spem eriguntur, atque vberissimos fructus amoris & charitatis erga Deum & proximum proferunt. Sic enim cōcionem suam orditur Vates eximius, atque huius seriem prosequitur, *Ne timeas aut metu concutiaris ser-*

ue mi Iacob quem eligi: nam effundā aquas super sitiētem & fluenta super aridam, perfundā spiritu meo semen tuū, & benedictionem super stirpem tuā, ita vt graminū more germinent, & quasi salices iuxta profluentes aquas.

Simile à
fructuan-
tibus ar-
boribus.

Vt enim stirpes in locis irriguis consistē spectatissimè frondescunt ac foliorum pompa luxuriant: ita animus humanus salutarī doctrina perfusus ac Diuini Spiritus fonte irrigatus, omniū virtutū splendore nitescit, ac solida viuīdāq; fide fultus fufissimè ramos diffundit, ac solidis Deoq; acceptis operib. exornatur, vt arbor fecunda fronde & fructibus. quæ alios etiā reficit ac fructibus satiat. Iudei abducti in Babylonia, omni solatio destituti, suspenderunt in salicibus citharas suas quib. modulari solent diuinos hymnos ac cantilenas gratulatorias Deo viuenti, omniāque queruntur in tam tristi exilio, lamentosa, lugubria, funesta, amara, lu-

psal 136.

tuosa, ita vt nulla ratione induci potuerint, quò vllum læritiæ argumentum proferrent, scitè tractandis organis. Appositè in salicibus suspendisse describuntur à Psalmographo instrumenta Musica, quum hæc arbor sterilis sit & frugiperda, & quæ vt polluti, semē ante maturitatem obiciat. his accedit quòd amara sit, nec admodum spectabilis & amœna vti platanus, palma, cedrus, cupressus, therebinthus, quocirca huic arbori accommoda aptaque exilij comparatio, & quòd eius ramis cytharæ affixæ sint. Vt enim salix amaritudine imbuta est, nec admodum speciosa aut aspectu grata: ita exilium & transmigratio in Chaldeam fuit acerba, tristis, amara, calamitosa Iudeis, eoque magis quòd identidem recrudesceret dolor, & acerbitas renouaretur continenti recordatione Sionis & vrbis Hierosolymæ, ipsiusque augustissimi templi, in quo sacris carminibus Deum soliti sunt honorare.

Tantus siquidem mœror illorum animos occupauit ob conculcatam sacratissimam religionem, atque abactos prophetas, urbemque dirutam ac solo æquatam vt nulla oblectamenta, nulla solatia admitterent, nec
Hierem. Threno. vllis blandimentis perpelli potuerint, vt sacris Deoque dicatis cantionibus alienas profanasque aures demulcerent, quum ad irridenda sacra modulamina essent arrecti, qua petulantia victis dolor non sopiri, sed recrudesce cœpit ac redulcerari. Si quidem vt habet Prouerbiū, *Musica in luctu, im-*
Eccles. 2. *portuna narratio.* scitè itaque ab iis responsum.

Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena, atque inter illos qui nostræ miseræ & calamitati non indolescent, sed insultant ac subfannant cum cultum quem exhibere consueuimus Deo immortalī? itaque frustra fatigant nos, vt illos ob-

lec-

lectemus citharis nostris, quum & nos, & Deum
Hebræorum despiciant, ac dentatis dictæis exa-
gitent.

DE SALIVNCA.

CAP. IX.

SALIVNCA quam nonnulli Celti-
cam nardum existimant, pusillus est fru-
tex non in eam altitudinem assurgens,
in quam nostra *Lauendula*. Siquidem ab
humō se nō attollit: quod Virgilius an-
notauit, ducta comparatione à nonnullis stirpibus in
commendationem Ieiis qui scitè calamum tibiām-
que inflare nouit, atque æmulo peritiorem pronun-
ciauit.

Lenta salix quantum pallenti cedit oliuæ,

Puniceis humilis quantam saliunca rosetis:

Indicio nostro tantum tibi cedit Amyntas.

Eclog. 5.

Digeritur autem Saliuncula in fasciculos manuales &
olfactoriola, quæ subinde naribus admoueri solent,
vel instaurandis fouendisque cordis viribus, vel abi-
gendis tetrīs odoribus, ne spiritus contagione aliqua
inficiantur. Est enim eximiæ suauitatis, sic vt vesti-
bus ac tegeticulis lodicibusque interposita, gratissimo
illa odore commendet, ac tineas blattasque abigat:
quod etiam Belgæ moliuntur pseudonardo siue *Lauen-
dula*, qua passim scatēt excultiq; sunt apud Belgas hor-
ti, spicato ceruleoq; aut cæsis flore, calorīs tā intensi vt
caput grauedine inficiat. Non defuerūt nostra memo-
ria hospites & caupones quidam, qui aquam laeudu-
lē è turbine aut meta stillatoria, quā *Alēbicum* vocant,

Etam vino immiscerent, quò generosius vid eretur, mī-
 nusque dilutum, & facilius inebriaret: qua impostura
 id incommodi consequuti sunt conuiuæ, vt postridie
 acerrimo capitis dolore sint affecti, qui vix vllis reme-
 diis discuti aut mitigari potuit nisi adhibita somnifi-
 ca potione, aut aqua frigida, vel sero lactis affluenter
 hausto. Cæterum Deus qui suis amplissima quæque
 pollicetur & præstat, ex hoc exili ac minuto frutice
 comparationes desumit: *Montes & colles, inquit, can-*
tabunt vobis laudes, & omnes arbores plaudent manu,
 hoc est, omnes gratulabuntur & applaudent vestræ fe-
 licitati, singuli vobis honorem deferent, & magnificè
 laudes vestras deprædicabunt, quòd excusso iugo, Dei
 beneficio salutem sitis consequuti, atque illius muni-
 ficentia ad amplissimam dignitatem euecti, tantisque
 donis ac muneribus exornati, finito tam tristi atque
 acerbo exilio. *pro saluunca assurget tibi abies, pro spina*
pinus, & pro vrtica crescet myrtus: Quibus verbis de-
 signat omnia istis futura incremento, atque optatos
 prosperosque successus habitura, ita, vt pro minutis ab-
 iectisque herbis aut etiam noxiis spectatissimæ arbo-
 res ac fructiferæ sint emersuræ. Hęc autem non solum
 ad externas ad temporalia bona, sed ad externas do-
 tes, atque animi mentisque decus & ornamenta refe-
 renda sunt: vt pro ferocia, violentia, sæuitia, fastu, arro-
 gantia, superbia, atque animi elatione quæ (vt Paulus
 testatur) non dubia sunt carnis opera, succedat clemen-
 tia, humanitas, mansuetudo, lenitas, comitas, placabi-
 litas, beneuolentia, benignitas, ac pleraque alia quæ in
 ter fructus spiritus ab Apostolo referuntur, sic vt ex-
 pulsa iniustitia, iniquitate, nequitia, æquitas, iustitia,
 probitas elucescant: pro luxuria, libidine, prodigalita-
 tē, pudicitia, moderatio, frugalitas, temperantia se pro-
 ferant:

ferant: pro ignauia, defidia, torpore, somnolentia, alacritas, fortitudo, magnanimitas, infirmarum rerum contemptus & despicientia, præstantia virtutis substantur. Sic inuerso rerum ordine pro vitiosis ac deprauatis affectibus vel potius perturbationibus quæ mentem à ratione, à naturæ & Dei lege auertunt: pax & tranquillitas quam parit fiducia in Deum, animum placidè ac securè regat ac moderetur.

DE HERBA BORITH, QUÆ MEDICIS
veteribus *Struthion* vocatur, *Mauritanis Arabibus*
que scriptoribus *Condisi*, cui affinis recentioribus vocata *Saponarin*, & *herba fullonia*, *Belgis* *zeep cruiddt*,
quod vt *smigma* eluendis maculis adhiberi soleat.

CAPVT X.

VVM *populus Iudaicus* paulò ante vrbis excidium inquinatissimis esset moribus, multisque horrendis flagitiis ac sceleribus contaminatus, sic vt ad summam impietatis nihil esset reliqui, Deus eleganti similitudine illos perditos ac profligatos pronunciat, nec vllis quamlibet præsentaneis remediis ad sanio rem mentem, ad integritatem vitæ, ad decus virtutis posse perducì. Quum enim à sacratissima religione, Deique cultu ad idolatriam defecissent, aliunde quàm à Deo viuenti salutis præsidia conquirere cœperunt, aliunde responsa petere atque oracula scitari, quum etiam hoc accederet ad impietatis cumulum, vt infantes non clanculariis insidiis conficerent, sed apertè ac passim in triuijs, nulla iustitię reuerentia, nullo legum metu, adeo vt nihil se commississe haberent persuasum, ac ne tantillum mali perpetrasse, aut siquid

Caput secundum
Hieremias
explicat.

patratum est, ac scelus admissum, persuadent sibi à veritate deuij atque errore impediti, facile abstergi atque elui posse maculas & sordes contractas cultu quodam alieno ac superuacaneo, qui Deo ingratus est & detestabilis. Quocirca quum Deus videret illos contempto suo præcepto, inanes spes fouere, ac fallaces rationes ac modos comminisci, quò se puros præstare conentur, iisque sibi plaudant ac sedulo persuadeant omnia salutaria consequutos: Deus, ne illi pereat suus honor & magnificentia, exoptulat cum populo suo, quod aliò se conferat, alias cisternas ac scrobes eruat, quòd aliò properet quam ad fontem aquæ viuæ, quæ non cœnosa est, non feculenta, non exitiosa, sed suauis & salubris. Sic autem instituit cum defectoribus exoptulationem, ita vt singulatim quémque illorum appellet: *Ego, inquit, te plantavi vitem electam & generosam, atque lectissimo semine, præstantissimis malleolis ac sarmentis conseni: qui sit vt in prauam. hoc est, alienam ac degenerem spuriamque vitem conuersa sis?* Et quò ostendat non facile elui posse maculam aut næuum aspersamque animo labem. *Si laueris te, inquit, nitro & multiplicaueris tibi herbam Borith, maculata tamen eris coram me in iniquitate tua:* Quo indicat, tametsi in speciem primæque fronte excussisse sordes atque eluisse maculas videaris supersticioso quodam cultu quam tuipse tibi fingis, & obscuras Dei gloriam, fictæque religionis vmbra nunquam tibi persuadeas Deum tali ratione posse placari, aut te pristinū nitore consequi: alia ineunda ratio, alius excogitandus modus, quo posses nitescere, & factori tuo reconciliari. excutiēda prorsus ex animo idololatria, hoc est, adulterinus, ac fictitius cultus, alteri quam Deo attributus, amplectēda vitæ integritas, extirpāda è mē-

Hier.2.

te omnis nequitia, vni Deo firmiter inherendū, illiq;
 omni fiducia stabiliter innitēdum alioqui externis re-
 bus cultūque commēticio ac superstitioso quē Deus
 non exigit nec præscripsit, sibi salutē atque animi pu-
 ritatem polliceri, non solum inane est & superuaca-
 neum, sed etiam damnosum & Dei maiestati iniuriū,
 abstergit quidem atque emaculat sordes Sthruthion
 siue lanaria quæ lanceis vestibus candorem adfert cu-
 tem expolliunt ac lentigines næuósque abolent sine-
 gmata, verum nihil excogitari potest tanta abstergen-
 di vi ac facultate præditū, quod animæ tuę sordes pos-
 set eximere, quod plus satis inolitam penitūsque infi-
 xam labem possit eluere. Qui enim morbum suum
 non agnoscit ac salutarem doctrinam à fido medico
 oblatam respuit, insanabilis est & desperatus, cui me-
 dicinam adhiberi Hippocrates vetat illóque dignior *Cap. 3.*
 Christus deserēdos præcipit vbi omnem operam stu-
 diūque illis conseruandis impensum est. Cæterum *Math. 11.*
 Deus apud Malachiam se Angelum missurum polli- *Marc. 1.*
 cetur qui viam præparet quo vaticinio Ioannem Bap- *Luc. 7.*
 tistam designari Euangelium testatur, ac statim ventū *Esaiæ 40*
 rum Dominatorem, hoc est, Christū qui multa inno-
 uabit multāmque operam infumet corrigendis illo-
 rum vitiis formādisque moribus quorum interest po-
 pulum salubri sanāque doctrina imbueret *Ipse est enim*
quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum & sedebit
conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui,
& colabit illos quasi aurum argentum, hoc est, pu-
 ros reddet, nitidos terfos expolitos adempta omni rubi-
 gine & scoria vitiorum vt in fornace aut officina ar-
 gentaria expoliri metalla solēt, Itaq; primū visum est
 ministerio, absterfis sordib⁹, ornatū ac nitorē adferre,
 nequa culpari possēt tanq̃ cōtaminari sceleribus qui

Dei munia obeunt sacrisque functionibus destinantur. quocirca similitudinem desumit à rebus externis eamque ad animum transfert. Siquidem fullonia herba siue Struthion incredibilem vim obtinet in eluendis maculis, atque imbuendis candore lanis. pollet enim vi absterforia adeo ut etiam pituitam è capite eliciat, ac sternutamentum moueat tanta violentia, ut partum emortuum excutiat.

DE COCCO VERMICULO, CONCHYLIO, Murice, Ostro.

C A P. XI.

RUTEX est pusillus exilibus ramis, folio aculeato, cui annascitur coccus seu granum tinctorium, quod colorem rubrum ac rutilantem exhibet aspectu gratissimum, oculisque amabilem: Cuius tinctura aut succo imbuta lana aut bislus, exuberantissimè mirèque splendido rubore illum inficit. Inuenitur etiam in aquifolio vel acrifolio potius, qualis est arbor Belgis vulgaris, folio laeuore perpolito, quaquauersum aculeato, perenni virore, ut cui nunquam folia decidant. Ex hoc grano Coccinea vestis nomen obtinet, cuius in bibliis sæpe fit mentio, vermicula, muricata, qualis est rosas rubore perfusus, ostrina, quisquiliata quæ purpureo colore flagrat, atque amabili rubore collucet, oculisque blanditur, qui color Imperatorum ac regum paludamentis dicatus est, ac purpuratorum apud Romanos pallis ac galeris. Sic in Cantico sponsæ rubicunda labra, vittæ coccineæ comparantur. Sic puellæ Belgicæ

gica venustatis studiosæ labella corallina & coccinea
moliuntur. Iosue defuncto Mose, dux Iudæorum con- *Ca. 2. &*
stitutus, pallium coccineum gestasse legitur. Sic Chri- *7.*
stus in ludibrium affectati regni chlainide purpurea *Matt. 27.*
indutus describitur. In Apocalypsi verò mulier illa *Ca. 17. &*
scortatrix quæ domum suam patetacit omnium cupi- *18.*
ditati, insedisse describitur beltiæ coccineæ, eaque mu-
lier induta erat purpura, coccino, auróque deaurata,
& gemmis & margaritis, habens poculum in manu
sua plenum abominationibus, & immunditia libidi-
nis suæ. Et fronti inscriptum erat mysterium Baby-
lon, Romanæ vrbis typus & figura, vt Hieronymus in-
terpretatur: quibus insignibus fastum indicat, super-
biam, arrogantiam, mentem sanguinariam atque inno-
centem cæde cruentam. Diuitem verò illum epulo- *Luc. 16.*
nem præter sumptuosas mensas atque apparatus fer-
culorum, indutum fuisse purpura & bisso historia E-
uangelica testatur, nulla humanitate, nullo pietatis in-
egenos & miseros affectu. Ex huius succi rubicundo
colore desumitur apud Esaiam comparatio, atque in- *Cap. 1.*
stituitur concio contra illos qui innocentum sanguini
inhiant, atque innoxios opprimere meditantur, eosq;
Deus ad saniozem mentem reuocare, atque vt resipi-
scant, vt à sceleribus resiliant, amanter extimulat. quod
si obtineri possit, pollicetur amnestiam, hoc est, om-
nium scelerum obliuionem, quamlibet horrenda fue-
rint & enormia, adeò vt culpari sustineat, ac violatæ fi-
dei, ruptique fœderis crimen subire non recuset, nisi
stet promissis, ac præstet quod sit pollicitus. Sic enim
cum illis concionem instituit, *Abluite manus vestras*
sanguinolentas, mundos vos præstate, auferte malum co-
gitationum vestrarum ab oculis meis, desinite agere per-
uersè, studet æquitati, subuenit oppresso, pupillos suble-

uate, viduis patrocina mini. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, fient niue candidiora; & si rubra vt vermiculus, hoc est, purpureus & conchyliatus color, qui ex marina concha eximitur, velut lana alba erunt. Quò indicat quamlibet scelera vestra cruenta sint cæde & sanguine innocentum, facile expiari posse atque elui pœnitentia ac fiducia in Deum, conceptoque emendationis vitæ proposito. Cæterum vestes coccineas seu muricatas ac purpureas, denique & bombicinas, quas Belgæ ob exquisitissimam lini lanæque texturam *kespen* vocant & *bombaziin*, & præter hæc sericas & holosericas, quæ in Asiatica Scythia olim confici solent, in vsu fuisse Hebræis, easque ad decus & ornamentum corporis, ad honestatem, nonnunquam ad luxum & pompam inanemque ostentationem adhibitas Bibliorum codices passim testantur. Vnde apud Hieremiam Israel insultat ac dira minatur, quò deserto Deo à quo omnis salus dependet, se idolis prostituat tanquam adultera, alienis se oculis exponit, ornatuque exotico se comit ac polit, vt illos in sui amorem alliciat. Quum (inquit Dominus) magna sit vbique strages ac vastitas, omnesque fortes in fugam versi, ad loca ardua atque hostibus inaccessa se conferant: Tu vero perditæ & vastatæ quid facies? Etiam si vestieris te coccino, & ornata sis monili aureo, & pinxeris stibio seu fucò oculos tuos, frustra componeris, despiciunt enim ac despuunt te amatores tui, nihil prorsus afficiuntur ornamentis politisque tuis vestibus, sed in animam vitamque tuam sunt intenti. Ezechiel quoque Dei nomine non minus acerba denunciat Samariæ & Hierusalem, quos adulterij insimulat, quo nomine Idololatriam atque à Deo defectionem designat. Vt enim inexpressibile scelus est & detestandum violatum coniugium, hoc est, legiti-

hoc est, legitima & indissolubilis vitæ societas contaminata adulterio: ita etiam execranda res est idolatria, qua Deo viuenti suus honor, suum decus & gloria adimitur, atque in alium transfertur, eò autem in illos incandescit acerbius, quòd non solum in lucis vmbrosisque vallibus gentilium more suas aras, statuas, delubra adornarēt, magnāq; pōpa & vitulorū apparatu sacra sua peragerēt. ita vt legitimus cultus videri possit, in eoque salutis columen consistere; sed quòd accitis ac conuocatis etiam exteris in æde Deo dicata nefaria sacra perficerentur. *Et quòd (inquit) spectatoribus omnia magis augusta sanctaque viderentur, in illorum gratiam lauisti te & depinxisti stibio seu fūco oculos tuos, ornatāque mundo muliebri sedisti in lecto pulcherrimo, instructa mensa ante te, super quam thymiama siue suffimen vnguentūque meum posuisti, adhibito tanquam in solenni festo exultantium strepitu.* Itaq; is cultus qui mihi offerri debuit, exhibitus est idolis ac dæmonibus astante confusa multitudine ex gentibus cōflata, qui eadem qua tu, fruuntur infania.

Idolatria adulterio comparatur.

DE PALIVRO ACULEATA STIRPE,
cui sanguinarij comparantur atq; insidiosi, quiq; ad inferenda damna prompti sunt.

CAPVT XII.

Vum nusquam non prophetæ vitia infectentur, illorūque rabiem ac ferociam reprimant, qui hominibus infesti sunt, atque ad iniuriam damnāque inferenda prompti: horum nonnullos lupis, leonibus, pantheris, colubris, alijsq; infestis beluis, denique vulpibus & mustelis insidiosis animalcu

Cap. 7.

lis componunt: nonnullos aculeatis ac fenticosis stirpibus assimilant. Sic Micheas vates deplorat extinctā religionem pietatem proculcatam, cultumque diuinū prophanatum, omnes ab integritate collapsos nec aliud, quā fraudes, sycphantias, technas, imposturas infidias, omniaque hostilia meditari. In hunc itaque modum scelera illorum amplificat, ac singulorum improbitatem exaggerat in immensum, à spinosis aculeatisque stirpibus desumpta similitudine: *Periit ex terra sanctitas, exultat probitas, & rectus atque integer, inter homines non est, omnes sanguini inbiant & vir fratrem suum ad mortem venatur, & malum manuum suarū dicunt bonum, hoc est suis erroribus blandiuntur. Princeps postulat, & index in reddendo est, hoc est in omnibus acquiescit & obsequitur illius postulatis, nullaq; habita aut obseruata iuris æquitate, finit illū omnia pro arbitrio ac volūtatis imperio agere, vel tenuem plebeculam arrodere atq; exactionibus opprimere, vel tyrannidē in tenuiores exercere. Qui optimus ex eorū numero, est quasi Paliurus, & qui probus & integer tanquam spina in septimentis. Quocirca huiusmodi hominibus in imperio constitutis, eum rerū statum futurum indicat, vt delatoribus passim inquirentibus in ciuium vitam, mores ac studia, non satis tutum sit cuiquam fidere, aut sua arcana cōmittere, ne familiari quidē atq; intimē noto. Ingruēte enim huiusmodi tumultu, atq; habita de ciuiū opinionibus quæstione exploratisq; illorū sentētiis, labascūt multorū animi, atq; amicos nō solum deserunt, sed nonnunquā produnt. quod enētum Christus etiam vaticinatus est. Itaque in tam dubia ac vacillante multorū fide, Ab ea, inquit Propheeta, quæ cubat in sinu tuo, custodi claustra oris tui, hoc est, ne vxori quidem mentem tuam patefacias, quia filius contumeliam*

Matt. 10.

Marc. 13.

contumeliam facit patri, & filia consurget aduersus matrem, nurus aduersus socrum suam. Et inimici hominis domesticici eius: In tanto rerum humanarū æstu, ac tā turbulento Reipublicæ statu, quo præsidio quisque se fulcire debeat obiter commonstrat, *Ego autem Dominum respiciam, expectabo Deum seruatorem meum: Exaudiet me Deus meus.* Propter summā fiduciam erga Deū, & quòd totus in illo conquiescit, ab eo pendet, salutē sibi pollicetur, ac præsentaneum auxiliū contra potentiā, ac fastū ac superbiam, contra seuitiā ac nocendi rabie. Quū enim Deus māfuetus sit, placidus ac mitis: illi rabidi sunt, feroces, crudeles, inhumani, atq. vt sentes tribuli, spinæ, atq; arbores aculeis armatæ, quibus innocentibus damna atq. detrimenta inferunt. Quamobrem desumitur in hac Concione ab arboribus validis firmisque aculeis vallatis Similitudo, quòd hominū improborum naturam & conditionem adamussim exprimat. Siquidem paliurus, spina alba quæ mense Maio, candido ac suauiter olente flosculo passim in dumosis locis ac sepibus conspicitur, sentes, rubus, Crespinus quæ pharmacopœis *Berbiris* dicitur, foliis floribus, baccinis vel acinis racemisque oculis blandiuntur, atque aliquem in eduliis vel medicamētis vsum habent: sed manibus tractantium noxiæ sunt, si incautius ac parum consideratè præhendas: ita fucati homines & fallaces in speciem blandi sunt, amabiles, sed qui arrepta vel obseruata leuissima occasione pungant ac vulnus infligant. Est autem Paliurus Theophrasto, Virgilio, Plinio, Dioscoridi, Columellæ decantatus, sed non omnibus eadem facies exprimitur tametsi omnes fateantur sepibus minuendis, accommodam, quòd minacibus aculeis pecus atque homines qui hortorum fructibus insidiantur arceat, non pro-

Nusquam
tuta fides.

fus diffimilis oxyachantæ, siue acutæ spinæ, quod mē-
se Maio spectatissime floreat, exiguo quidem & mi-
nuto flosculo, cui in medio rubicundæ quædam festu-
cæ insident, sed quæ candore & suauitate eximia com-
mendabilis sit, adeo vt nemo non apud nostrates hac
fronde ædium vestibula exornet, ramis in vrceis asser-
uatis, atque aqua indentidem irrigatis: vbi verò arbor
hæc deflorescere incipit, baccas exhibet, primum vi-
rides, oblongas, maturitate rubentes, ossiculo intus la-
pidoso quod ambit membrana, intus pingui vnctōq;
sapore imbuta, quo vtimur in atterendis calculis, ac
leniendo vesicæ meatu.

DE GITH IQUAE GRÆCE ME-
lanthion vulgò à nigrore Nigella dicitur, Belgi-
cè *Syrarte*, Nardus ob odoris suauitatem, tum aliis
stirpibus desumpta Comparatio.

CAPVT XII I.

Cap. 28.

Eaias quem aliàs testati sumus rerum
naturæ peritissimum, in illustranda sua
concione ac vaticinio, quasdam stirpes,
earumque & flores & semina narratio-
ni accommodat, nempe Gith siue Me-
lanthion, Cuminum, Triticum, Hordeum, Milium, vi-
ceam, speltam vel zeam, quæ vulgò notissima sunt, &
quum armentis pabulum, tum hominibus alimētum
suppeditant, Gith vulgò Nigella passim in hortis ob-
uia est, frutex cubitali altitudine, aliquando maiore
pro soli vbertate, vt Zelandicis agris assolet, foliis fe-
nicularcis, tenuiter dissectis, flore cæruleo, quo eua-
nescente capitulum se exhibet in summitate papaue-
raceum

raceum corniculare, oblongum membranarum septis ac loculis distinctum, cui semina includuntur nigerrima, porri seminis non absimilia, sed odoris fragrantissimi, quod olim panis crustæ inspersum, antequam is furno immitteretur, grato sapore illum commendabat, verum is usus nunc apud Cisalpinas nationes in dissuetudinem venit atque exoleuit, ipsoque semine Medici ad catarrhos discutiendos vtuntur, ad enecandos lubricos ventri admodum infestos, ad detrium dolores leniendos, ad menstrua vrinasque ciendas, ad abolendas lentigines, naevos, maculas, tum foeda vitia quæ extimam cutem deformant. Cuminum Belgis nomen retinet *Comin*, vulgo semen, vulgatissimum, quo plebeij in discutiendis flatibus, in sopiendis intestinorum doloribus ac torminibus, in hernia flatuosa repri-
menda vtuntur, cui ego nigellam & lauri baccas commiscere soleo, & milij farinam, cuius etiam in hoc capite propheta meminit. Hordeum, fruges nota, quinto generi gratissimum pabulum, quo etiam in annonæ penuria ac tritici raritate, plebecula vtitur. Medici huius decocti cremore & prisana vtuntur in æstuosis febribus, ac pulmonis atque vocalis arteriæ vitiis, præsertim quum ex salsa pituita, aut flauabile illæ partes vel exasperatæ vel exulceratæ sunt, admixtis violarum aut buglossæ flosculis. Ex huius quoque frugis polenta aut maza Belgæ sapidissimum liquorem eliciunt, qui iis Ceruisia dicitur, colore vt Coctori visum est, fuluo, croceo, luteo, flauescente, rubicundo, spiceo, præsertim vbi fex & spumofum excrementum quo Belgæ in pin-
sendo pane vtuntur, subsederit. Tunc enim gratissimum colorem adsciscit, vt vinum Creticum, vel illud exoticum quod *Baslardum* vocant, ac saporem vinosum, qui non secus quam vinum, temulentiam excitat.

Cuminum.

Hordeum.

Triticum. Triticum, inter frumentacea præcipuè nobilitatis, ex cuius farina, similia, similagine multiplices differentia panis conficitur, syncerus, secundarius, nauticus, furfuraceus, & aliquot adhuc genera quæ recensere superuacuum. *Milium.* Milium frumenti genus, cuius quum plures sint differentia, Sarmaticum, Indicum, Hispanicum, omnes apud Zelâdos spectatissimè crescunt, Saracenicum vel Indicum, grano vel rubro vel flauescente, Ex his nostrates & pultes & panem conficere didicerunt. *Vicia.* Vicia leguminis genus, iumentorum pabulum est, vt lens, pisum, faba. Hæc obiter indicare visum est, quò prophetæ mens exactè ac dilucidè possit explicari, quæ in hoc versatur, vt declaret Deum nihil temerè aut fortuitò, nihil inordinatè aut confusè, sed omnia distinctè aut distributè, certaque ratione ac lege perficere, nunc pœnas infligere coercendis hominum sceleribus nunc plagis & vulneribus mederi, afflictisque mentibus solatium adferre, quod aliquando materiùs nonnunquam seriùs peregit, sic vt ultionem differat, ac lentè ad vindictam progrediatur, quod etiam in præstanda salute euenit: aliquando subitò potentiam suam vtrobique exerit, vt expedire illi videtur, atque occasio se offert. Quocirca commune facit vates illos qui Dei iudicia non satis pro æquitate interpretantur, vt modestè ac reuerenter de illius Maiestate & prouidentia sentiant, vt magnificè & syncerè de illo loquantur, ne quid culpent, aut calumnientur in eius factis, quum vident sceleratos rerum omnium prosperitate frui, pios calamitatibus atque ærumnis esse expositos, quum pro incredibili sua sapiëntia, atque inscrutabili cõsilio res mortalium rectè & legitimè regat ac morderetur. Desumitur autem in illustranda hac concione appositissima

simā similitudo de agricolarum studio & occupatione, ipsāque arandi ac serendi triturandique ratione. Siquidem colonus tempestiua anni parte, subacta terra, atque æquata soli planicie, certo modo & mensura semina suis quæque locis, atque agrorum dimensionibus humo committit, obseruatōque ordine atque adhibita ratione telluris, aliā agri partem tritico & hordeo deputat, aliā pro frumenti aut leguminum natura nigellæ, lupino, speltæ, milio designat. neque enim indiscretè & permixtè grana solo mandat ac sulcis committit, sed singulis discriminata iugera agrōsque peculiare accommodat. Peracta autem satatione, arator non cessat nec conquiescit aut otiosus est, sed post sementem messi inhiat. quocirca antequam ad maturitatem deueniant segetes, frugēsque Cereales flavescere incipiant aut maturitatem consequi, lolium zizania inutilēsque herbas eruunt extirpantque famuli, curat ne fata strangulent, illisque alimentum depopulentur, quò tempestiue metat, atque annonæ prouectum maturè in horrea cōuehat: demessa segete, eaq; recōdita, iam alius illi labor, alia opera peragenda oboritur, Siquidem trituræ atque excutiēdis granis è loculis, illaq; ex gluma, acere, paleis eximere ac purgatoria efficere meditatur: in quo opere eum delectum habet, vt singulatim cum iudicio quæque aggrediatur, nec vlla ratione confundi semina sustineat. Itaque alia cura adhibetur minutis pusillisque seminibus, alia robustis, alia tritico, ordeo, filigini, auena, farri, lupinis, phascolis, vicix, lenti, cumino, Gith. Sic quā agricola industrius omnibus laborem impendat, omniāque certa ratione & modo pro rei natura exequitur, sedulo operi insistit, ac rerum suarum satagit, quo emolumentum vberemque fructum ex rusticatione per-

cipiāt. Ita Deus in hoc mundi theatro, tantāque ac
 tam confusa hominum multitudine, omnes ad fru-
 gem perducere tentat. Et quemadmodum agrico-
 la proscilla vomere terra, occationi intentus est & con-
 fringendis glebis, vt serit, vt metit, vt triturat ac fusti-
 bus semina excutit, vt paleas vanni flabello ventilatas
 à granis secernit, vt arbores truncat ferroq; coercet ne
 luxurient, ac latius, quàm par est, ramos diffundant: vt
 denique inserit atque ex aliena arbore germen inclu-
 dit, solidoque docet inolescere libro. Ita Deus ho-
 mines tractat ac suo arbitrato nonnullis damna ac de-
 trimenta infert seuerumque iudicium in illos exercet
 alios calamitatibus exercet & explorat constantiam:
 nonnunquam malos tolerat ac manum à feriendo
 suspendit in spem emendationis vitæ. Nec est quod
 quisquam illi obloquatur aut obmurmuret, quum sin-
 gulari sua prouidentia omnia moderetur, illique
 constet consilij sui ratio. Quocirca si quid aduersi
 inciderit, aut infligatur, si morbi ingruant, si clades,
 calamitates, pestes, aliæque vitæ incommoda infestēt,
 omnia hæc à Deo inferri cogitemus, quò castigati ad
 illum confugiamus, illius opem ac subsidium implo-
 remus, in illo omnem spem ac fiduciam consequen-
 dæ salutis collocemus. Quòd si prospera obueniant
 omniæque ex voto atque animi sententia decurrant,
 si affluant opes, si accrescant latifundia, si offerantur
 honores ac dignitates, si res domestica bene aucta sit
 & stabilita, si corpus validum sit & inculpate consti-
 tutum, ad eundem omnem successum rerum nostra-
 rum referamus, atque res prosperas & aduersas ab il-
 lo administrari habeamus persuasum illiusque ductu
 & auspiciis omnia perfici. Quod non solum apud
 Esaiā Cyro Persarum regi in mentē reuocat, cui Dei
 vir-

virtute, idque in gratiā ac fauorē gentis Iudaicæ, res feliciter gelte, subactæq; nationes sed nulli non mortalium testatum esse vult, Deum onium rerum autorem esse vult, Deum omnium rerū autorem esse, illiq; omnia attribuēda, quā vim & potētia quū aliās, tū potissimē apud hunc prophetam ipse asserit, quū inquit, *Ego Dominus & nullus præter me, formās lucē & creās tenebras faciēs pacē & creās malū: ego Dominus faciens omnia hæc.* Quo indicat prosperos successus illius esse muneris: damna verò, detrimenta, aduersitates, vastitatem, pestem, famem, bellum, in vindictam scelerum ab illo inferri. Ipse enim efficit, vt qui ab illo dependent, illi fidunt atque innituntur, pacatē viuant: ediuerso vt ij qui sceleribus se contaminant omni calamitatum genere diuexentur. Cæterum Dominus Hieremiæ quoque agricolæ officium assignat admotaque manu ori illius. *Ecce ego, inquit, dedi verba mea in ore tuo, Ecce constitui te hodie super gentes & super regna, vt euellas, destruas, perdas & dissipēs, vt plātes & ædificēs.* Quo indicat illū munitū & vallatū potētia verbi sui, virtutē habiturū ad extirpanda vitia, ad eximēdos errores, ad euellendas ex animo enormes cupiditates atq; inferenda semina pietatis, ad instillandā salutarē mentēq; inflāmandā solida fide in amorem ac venerationem Dei viuētis. Simile argumentum tractat *CHRISTVS*, quum desumpta à vite & palmitē similitudine, *Ego sum, inquit, vitis verā, pater meus agricola est omnem palmitē in me non ferentem fructū,* hoc est, qui fidem suam nō declarat per opera Charitatis, amputat, atq; vt inutile sarmētū igni destinat, *omnē verò surculū ferētē fructū purgat, amputatis resectisq; cupiditatib. quo plus fructus proferat.* Ab hac nō est aliena Pauli similitudo de oleastri in oleā infusione auulsis

Esaiæ 45.

Ioan. 15.

Rom. 11

Pauli lo-
cus expli-
catus.

ramis ex natiuo oleæ trunco. Quo indicat alios à felici statu delapsos, atque à salute excidisse, alios ascitos esse & cooptatos in numerum fidelium, nullo ipso-
rum merito, sed singulari Dei fauore & gratuita bonitate, quam nisi agnoscant, impensique beneficij sint memores, ac constanter in fide persistant, rursus excidendos pronunciat, atque ob ingratitudinem à Dei consortio alienandos, assumptis insertisque postliminio iis qui mutata vitæ consuetudine, excussa que mentis cæcitate & caligine, ad frugem, ad morum integritatem, ad veritatis cognitionem se conferunt, ac Christum à quo descuerunt, amplectuntur. Hac autem ratione Deus partim reprimat ferociam fastumque hominum atque insolentiam compefcit, ne quis inani sanctimonix persuasione intumescat, sui que fiducia sibi blandiatur, aut calamitosi & abiectis insultet: partim fouet atque alit illorum spem qui ab alienati à Deo, per fidem rursus sunt in natiuam oleam inferendi, atque in consortium cæterumque fidelium assumendi.

DE LENTISCO, QUÆ GRÆCE
Schinos dicitur, & Ilice.

CAPVT. XIII.

QUÆMhabita esset quæstio in Senatu adstante confertissima populi multitudine, de prostituta Susannæ pudicitia, ac commisso adulterio, in quo illam depræhensam criminati sunt veteratores duo fraudulentis & mendaces, Daniel prudenti ac diuinitus immisso consilio explorata rei veritate, excussa que facti causa, insontem mortis periculo eximit, ac pate-

patefacta calumnia, suspitione criminis illam liberat: Quum enim ad supplicium raperetur pudica matro- *Danie. 13.* trona, nullius sibi criminis conscia, & quæ ad Deum suam causam referret, Daniel Dei spiritu impulsus, e-lata voce conclamat, nullo suo merito illam morti ad iudicatam, ac rei causam accuratiùs excutiendam. Ita-que conuocato seniorum confessu & populi frequen-tia, calumniatores semotos asseruari iussit, ac separa-tim constitui, deinde accito altero eorum, sciscitatur sub qua arbore mœchus cum illa sit congressus: *Sub lentisco*, inquit: Daniel dira illi comminatus ablegat, at-que alterum produci iubet, cui quum similis interro-gatio proponitur de inito congressu ac perpetrato il-legitimo concubitu, *Sub Ilice* inquit: itaque vterque, & mendacij & illatæ calumniæ conuictus, ex lege Mosi *Dent. 9.* morte sunt mulctati. Caterùm vt lentisci natura obi-ter explicetur, arbor est patula, & sic satis procera, aci-nis rubentibus, maturitate nigris, quæ vt Terebinthus refinarum ac gummosum liquorem fundit, quem Me-dici *masstichem* vocant, Belgis eodem nomine cogni-tam, quæ vetustate coit in globulos candidos ac spif-satur, catarrhos autem exiccat ac fluxiones sistit, suffi-tu sincipiti admotum, vel ramentis aliquot ore conuo-lutis, dentes mobiles ac vacillantes, atque vligine vi-tiatos firmat, ac gratum oris halitum efficit. Ex hac arbore cuspides conficiuntur ab Italis, vt apud Belgas ex Iuniperi & leuri sarmentis, extergendis poliendis-que dentibus accommodæ, Sic vt prouerbiali figura dicantur *Lentiscum mandere*, qui eius rei curiosi sunt, ac plus nimiam operam dentibus poliendis adhibent. Nostros nunc ardeæ stellaris ex auro, argento, ebo-re, vngue, quam alitem *Putoir* Belgæ vocant, ex pasti-naca marina vulgo *Pilseert*, ab aculeato telo sic dicta,

à Galeo pisce Zelandis *Haye*, conficiunt: verum ex lentisco confecta dentiscalpia minus gingiuas vulnerant, sed condensant potius attritionis ratione. Hunc veteribus in usu fuisse Martialis indicat,

In Apophoreti.   *Lentisco melius, sed si tibi frondea cuspis*
Defuerit, dentes penna lenare potest.

Ilex.

Cæterum alter qui mendacij colore calumniam adornare atque obtegere meditatur, sub pruno, hoc est, ilice patratum scelus impudenter confingit. Hæc inter glandiferas arbores refertur, foliis perenni virore, nec deciduis, cui fruticulis viscum innascitur, quo medici vtuntur in expurganda epilepsia, morbisque aliis qui ex turgidis spumosisque humoribus excitantur. Est vna ilicis species quæ coccum granum præbet, vulgo *Vermilion*, *Crameziin*, *Scaerlaken*, quo infectores vtuntur illustranda lana, bisso, ac bombyce exuberantissimi ruboris colore. Eximitur non dissimile granum ex acrifolio arbore foliis quaquauerfum aculeatis, læuore perpolitis, quæ quum apud Brabantos circa sepes & compita proueniat, raro in iustam magnitudinem assurgit. Vidi tamen in municipio quodam Zirizeæ contermino magnitudine pruni arboris, eamque cultoris industria & crebra stolonum amputatione in summam proceritatem fastigiatam, profert autem eunte autumno baccas orbiculatas pisi magnitudine, insigni rubore perfusas, quales etiam exhibet ruscus, quæ nostratibus *buxus* aculeata vocatur: tum taxus arbor quæ folio est laricis aut piceæ vel abietis, vt superioribus annis Londini mihi conspecta est, cuius umbra apud Britannos non est mortifera, nec baccæ letiferæ: in Hispania enim illis venenati quiddam subesse prædicant, nec temere in alimenti usum assument indigenæ, tametsi gallinas illis saginari ac pinguesce-

Acrifolium.

guescere nonnulli experiantur, exuta opinor natiua
insitâque ferocitate.

DE HYACINTHO, VESTEQUE HYACINTHINA, vel à violæ colore Ianthina.

C A P. XV.

IT T A S, tegmina, fimbrias, chlami-
des, pallas, velamina, operimenta, stra-
gula Hyacinthino vel Ianthino, hoc est,
violaceo colore imbuta, ad decus & or-
natum adhibita, ad oblectandos pascen-
dōsque oculos olim, vt etiam nostro seculo in deli-
ciis habita Bibliorum codices passim demonstrant. *Hier. 10.*
Sic Pontifici Iudaico eius coloris indumenta regali *Exod. 28*
splendore præscripta sunt ex auro, Hyacintho, pur-
pura, cocco iterato, hoc est, bis tincto, bisso, atq; opere
Phrygio, quo cultu ac nitore populus rudis olim of-
ficio continebatur, quò esset in religionem propen-
sior: nunc verò, hoc est, coruscante Euangelij luce, in-
terna potius & spiritualia ornamenta spectanda sunt,
atque erigenda mens ad ea quæ magis salutaria sunt,
eâmque inflammant in amorem & fiduciam omni-
potentis Dei. Siquidem externus ornatus ac vestium
pompa imperitæ plebis superstitionem nonnunquam
fouet, atque oculos perstringit earum rerum admira-
tione quas Deus aut contemni voluit, aut in modera-
tum vsum adhiberi, vt sunt tegmina ac palle auro gem-
misq; rigentes, ac chlamides Hyacintho ac purpura a-
liisq; operosis coloribus picturata. Desumitur autem
coloris huius appellatio partim ex Hyacintho spe-
ctabili gemma, aut Ianthina, hoc est violacea tinctura: *Hyacin-
thus her-
ba.
Hyacin-
thus gem-
ma.*

Cap. 16.

2
 partim ex amabili eius nominis flosculo qui exuberanti ceruleo purpurascit, qualis conspicitur in Amethisto gemma, in Cirsio seu vulgari buglosso, aliisque herbis passim obuiis, quarum flores purpureo colore collucent atque oculis suauiter blandiuntur. Insectatur autem nonnunquam Deus illorum luxum fastumque ac superbiam, qui operosis sumptuosisque huiusmodi tegumentis magnificentiam suam aliis inani ostentatione venditant, atque Ianthino purpureoque amictu elati, infimos quosque despiciatos habent & fastidiunt. Nonnunquam ex his desumit concinnas Metaphoras ac similitudines, easque ad internas dotes transfert, ad animi decus mentisque ornamenta accommodat. Talibus enim exemplis homines socordes commonefacit sui officij, & quid Deo prestare, qualem illi cultum exhibere, & quam sollicitè expulsa omni superstitione & idololatria, in ipsius religione consistere debeant, accuratè demonstrat. Quod ipsum quum aliàs, tum disertè apud Ezechielem in hoc capite exprimitur. Primum enim in mentem illis reuocat, quanta, quamque immensa beneficia in hos contulit, quousus sit erga illos bonitate, quibus illustrauit tum animi tum corporis muneribus, quam salutaria praecepta tradidit, quam sacra religione mentes illorum cognitione Diuinitatis imbutas, instruxit. Deinde expostulat cum desertoribus atque ingratis, quòd omnibus istis in probrum ac dedecus abusi sint, atque in profanum usum, cultumque alienum ac nefarium transtulerunt, sic ut mentem, rationem, intelligentiam, animi praestantiam, acumen ingenij, omnesque vires non in illustranda illius maiestate, non in obseruanda tuendaque sacratissima ipsius religione: sed in erigenda stabiliendaque idololatria, in superstitiosis & commenticiis

ticiis cultibus inducendis conferrent. Sic enim prosequitur concionem obiurgatoriam ad Hierosolimam conuerso sermone: *Quum*, inquit, *nuda esses, inops, egena, omnique subsidio ac solatio destituta, velut infans re-*
cens in lucem editus, sordibus & sanguinolenta illuue in-
uolutus cui nondum umbilicus præcisus est, nec materni
uteri inquinamenta abluta, ego præteriens, te conspiciatus
in sanguine tuo volutatâ, multiplici incremento, tâquam
stirpem & germen, terrestre te auxi adeo ut cœsim taci-
 tisque auctibus adolescere cœperis atque progredi,
 ut comi & poliri, mundôque muliebri exornari pos-
 sis, id esse tempestiuum vbera indicant iam prætumi-
 da, & germinantes densi vndique capilli. Et quanquâ
 in hac ætate esses constituta, nuda tamen eras & deie-
 cta, oculisque spectantium (contra quàm illius sexus
 pudor aut decus patiebatur) exposita, quod ego dum
 hac iter ingredior conspiciatus, obseruaui te pubesce-
 re, atque in ea ætate constitutam, quæ esset amoribus
 idonea, & à procis atque amasiis ambiri posset tan-
 quam nubilis maturaque viro, & cui sponsus designa-
 ri debet. Ego verò expandi amictum meum super te, &
 velaui quæ parum pudenter & verecundè oculis spe-
 ctantiû exhibentur, ac decentius obteguntur ac data
 fide initoque fædere te mihi desponsaui, atque vni-
 tam assumptamque in legitimam vitæ societatem o-
 blui à sordibus, ita ut nulla labes, nihil inquinamenti
 tibi inhaereret: deinde vnguento delibutâ ornaui ve-
 ste variegata calceauï hyacintho, torque armillis, coro-
 na capitis illustraui te: Tu verò tam insigniter cōpta,
 tâ operosè culta prostituisti te alienis omniâq; orna-
 mēta nostra nulli quâ mihi cōsecrata in profanos vsus
 conuertisti. Quo indicat, ut mulierē impudicâ adulterio,
 ita illam idololatria contaminatâ eumq; hono-

Cap. Eze
 chi. 16. p. a
 raphraſi
 cæ euaria
 sum.

rē & cultū, quē Deo impendi par erat, dæmonib. exhibitum, quū omnes cogitationes, vota, desideria spes & fiducia in Deū essent referēda, à quo vno depēdet hominum salus. Tunc autem maximē Maiestas & amplitudo supremi numinis imminuitur, ac contumelia ignominiaque afficitur, quum illi adimitur, atque in alium transfertur, quod nulli præterquam ipsi attribui debet. hac enim ratione debita illum laude, iustoque honore fraudamus, & nos deserto sincero eius cultu ad perniciosum rapimur magno salutis nostræ detrimento.

DE CARICE, SCIRPO, IUNCO

palustri, papyro.

CAP. XVI.

Carex.

Scirpus.

A R E X Scirpi modo fruticat locis palustribus & vliginosis, forma triangulari, utroque latere secandi vi prædita, qua virenti fronde Belgæ & Britanni triclinia ac cœnacula ædesque sacras æstiuis mensibus consternunt, quod æstum propulsent, ac suauis gratiæque halitu reficiantur. Scirpus iunco palustri affinis frutex est lauore perpolitus, orbiculatus, stilo enodi, nullisque geniculis aut internodiis distincto: fungosa intus candidaque medulla, quam nostrates in amenti aut crassioris filii modum exemptam in multos vsus accommodant. Siquidem in nuptiali pompa ex hac ornamenta & supellectilem fictam & commentitiam confingunt, nempe calathos, vrceos, discos, pectrines, scopas, sedilia, crumenas amentatas, quales mulieribus vsui, cestos, seu cingula, zonæq; virgineas: multaque alia miro artificio ac concinno contextu elaborata conficiunt, quibus in gratiam sponsa laquearia adornant, peractisque nuptiis pro apopho

phoretis ac strenis singulis distribuunt. Quoniam au- Prouer-
 tem huic stirpi culmus est læuis ac minimè genicu- bium.
 latus aut nodosus, prouerbio locum fecit, *In serpo no-*
dum querere. Quod in hos quadrat qui plus nimio an-
 xij sunt & scrupulosi, quique frustra ac nullo fructu se
 fatigant. Belgæ fruticem hunc qui aliquādo in medio-
 crem altitudinem assurgit, *Biesen* vocant, ex quo sto-
 reas nostrates contextunt, stragula, nassas, quallos, fis-
 cellas, quoniam viminosus est flexilis, naturāq; tam se-
 quaci, vt quiduis ex hoc elaborari possit. Sunt passim
 obuij in sabuletis Zelandicis ac colliculis arenosis, Iun- Iunci ma-
 ci non admodum proceri, cacumine aculeato, ita vt in ritimi.
 ambulantium furis infesti sint, ac puncturas infigant,
 cuius fruticis frequens est apud nos plantatio in eum
 vsum excogitata, vt arenam & puluerulenta quęq; æ-
 stu quodam vento agito agitata remoretur, ne agros
 & noualia sementi destinata obruant, quocirca nostra-
 tes *Helm* vocant, quod vt galea caput, ita iste fruticu-
 lus agros muniat ac tueatur ab arenæ impulsu. Ex iūci
 forma ac specie adolescentulæ quæ gratiosæ videri af-
 fectant, ac teneritate commendari, iunceę apud Terē-
 tium dicuntur, quod etiam nostratibus vsuuenit, quæ
 vt gracili corpore spectabiles sint, se arctius pressiusq;
 astringunt ac salem liguriunt. Hac enim ratione se
 reddunt iunceas, ne siqua paulò sit habitior, magisque
 opima aut obesa, athleta censeatur. Sic Chærea Teren-
 tianus quum miro affectu esset erga amicam, cui erat
 decora oris figura, color verus nec ascititius, corpus
 solidum ac succi plenum, in ipsōq; flore ætatis consti-
 tutum, illudit aliis quæ student operosa cura gracile-
 scere. itaq; Parmenoni mentem suam aperit, atq; indi-
 cat in quam oculos coniecerit, & qua potiri cupiat,
 quum præ hac omnes quotidianæ formæ illi vilescant

Eunuch. ac sint sint despiciatæ, Siquidem, vt is ait.

Act. 2. *Haud similis virgo est virginum nostrarum quas ma-*
Scena 3. *tres student.*

Demissis humeris esse, vincto pectore, vt graciles sint.
Si qua habilior paulò, pugilè esse aiunt deducunt cibum.
Tametsi bona est natura, reddunt curatura iunceas.

Itaque ergo amantur.

Papyrus
frutex.

Scipiones
ex papyro

Lib. 13. c.

II.

Cap. 18.

Vt autem apud nos Scirpus, iuncus, arundo, typha palustris ita in paludosis Nili aquis papyrus nascitur, ex hac olim in tenuissimas membranas dissecta chartæ confici solent, vt nunc in Europa ex linteolis minutatim contusis, atque aqua maceratis quæ quum eundem cum veterum papyro vsum & commoditatem obtineant, vetus nomen reseruant. Assurgit autem papyri frutex nonnunquam in octo aut decem cubitorum altitudinem, vt arundo in Hispania, internodiis distincta, forma triangulari ea crassitudine quæ manuum complicatam impleat, ex quibus vbi inarescunt, scipiones conficiunt læuore perpolitos colore spadicio, qualis est castanearum extimus cortex. iis enim Patricij ingrauescente atque inclinata ætate, se fulciunt, ac gressum labantem firman. Exhibet se hac stirpe esculenti quiddam, vt in nostræ arundinis radice cædida & geniculata, sapore mellito, sed expressio tantum succo dentibus reiecto cortice. Ex papyro olim lembos, scaphas, cymbas, aliæque nauigia pice oblita construxisse Aegyptios præter Plinium Esaias vates indicat, qui minatur terræ quæ transflumina Aethiopiæ sita est, hoc est, Nili accolis qui per mare legatos mittunt in vasis papyri, hoc est iunceis ac scirpeis nauibus, vt inito fœdere ac cõiunctis copiis cum aliis nationibus Israëlitas opprimant. Cæterum vt argumentum susceptum prosequar, desumuntur in Bibliis à iam comme moratis

moratis stirpibus concinnæ similitudines & Metaphoræ. Sic quum Iob disceptaret cum Satrapis aliquot, quibus visum est officij causa, atque humanitatis impulsu illum adire, quò tam afflictì hominis calamitati condolerent, tantàmque cladem commiseratione dignam deplorarent, multa inter hos vltro citroque agitata, atque in controuersiam vocata, de humana vitæ cursu, de Dei erga homines prouidentia, de afflictione hominum, quæ bonis non minus, quàm malis impendit, de prosperitate & successu rerû, quibus æquè mali ac boni fruuntur, vnus adstantium nempe Bildad Suites qui solitis rationibus ex natura rerum petitis argumenta sua fulcire nititur, conuincere tentat impios, infames, nefarios, facinorosos, improbos, calumniatores, hypocritas, quique ficta & simulata religionis specie hominibus imponunt, ac Deo fucum faciunt, non diu subsistere, illos quidem ad tempus spectatissimè florere, verùm qui ingruente Dei iudicio citissimè exarescant & conterantur, vt Carices, vt scirpi, vt iunci, vt gramina virentesque herbæ aquarum irrigatione destitutæ. Impij enim in afflictionibus, periculis, calamitatibus imminente morte, destituti fiducia ac solatio Dei labascunt, nec habent quo se fulciant, sed in desperationem ac diffidentiam deuoluuntur. Non dissimile est Esaia vaticiniũ contra Aegyptios, quos ad egestatem redigendos pronunciat, ac primum mentem atque animum, deinde omnia illis adimenda, quorum vsu & commoditate negotiatio, piscatura, aliæque opificia subsistebant, atque vberissimum quæstum præbere consueuerunt. *Arescent, inquit, aqua à mari, & fluuius exiccabitur, exhaurientur & siccabuntur riuus, calamus siue arundo, papyrus & iuncus inarescent, & omnes viuentes herbe circa fluuios,*

Iob. 8.

Iobi locus explicatus.

Cap. 19.

Esaie locus explicatus.

aut riuī ripam peribunt. Quo maximam sterilitatem fore denunciat, ac nullam piscatorum frequentiam, nullos commeatus, nullum ementium concursum. Nonnunquam Deus successum piorum hominum, progressus & incrementa pietatis, omnem rerum salutarium affluentiam salicibus aquis & fluminibus, denique virentibus herbis, floridisque pratis & viridariis cōparat. Atque Esaia fecunditatem pollicetur squalidis, incultis, siticulosis agris, eosque irrigandos saluberrimis ac scaturiendis aquis pronunciat, multisque speciosis herbis decorandos. Quo indicat aridas atque ieiunas mētes irrigandas verbo Dei, ac saluari eius doctrina. eiusque spiritu perfundēdas. Sic autē eius rei vaticiniū prosequitur. *Letabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi liliū, vertetur locus aridus in stagnum, & scaturient siticulosa aquis, in cubilibus in quibus prius dracones habitabāt, orietur viror calami & iunci.* Hoc est, Expulsis profligatisque vitiorum monstris, proferēt se virtutes ac pietatis semina emerget Amor & Charitas erga Deum & homines, erigetur in animis hominum Spes & Fiducia consequendę salutis, sic vt mentes ante steriles, fotę atque irrigatę verbi Dei scaturigine, ac fidei robore fultę vberriimos fructus proferre incipiant non secus, quęm ager benę cultus latas segetes ac spectabiles herbas profundit.

DE ABSYNTHIO,

CAPVT XVII.

Res spectantur apud Belgas maritimos Absynthij species Ponticum vulgo Romanum, quod in hortis colitur, non insuauī odore: Marinum in Oceani crepedine passim obuīum: Vulgare insigni amaritudine, expugnandis vermibus cum primis effi-

eas & præsentaneum, quod tamen in hortos translatum mitescit adeo, ut non solum sapor, sed foliis etiam color immutetur. Ex incanis enim & cinericeis virorem adsciscunt, nec odorem prorsus ingratum aut fastidiosum. Ex hoc amarissimo frutice Scriptores sacri passim similitudines desumunt, easque impiis ac commodant. Sic quum Deus apud Hieremiam im-

probis tristitia, acerba, amarulenta minitatur, ac calamitates denunciat, *Ecce ego, inquit, cibabo populum istum absynthio, & propinabo aquam fellis, & dispergam eos in gentes ignotas, & gladio illos persequar.* Rursus ad prophetas mendaces qui Dei verbo abutuntur, & adulterant verbum eius, *Ecce ego, inquit, saturabo illos absynthio, & potabo eos felle, quoniam à Prophetis Hierusalem progressa est impietas, & pollutio diffusa est in totam regionem.* Amos autem vates quum inuehitur in pseudopphetas qui in speciem blanda magis, quam salutaria proferunt, ac prætextu religionis, sincerum Dei cultum superstitionibus contaminant, deinde quod principes & optimates, quorum interest æquitati studere, atque administrare iustitiam, *Conuertam, inquit, iudicium in amaritudinem, & fructum iustitiæ in absynthium,* hoc est, deflectent se ab æquitate, nec rectè perfungentur iudicis officio, quod prorsus amarulentum est & acerbum homini innocenti, qui ab iniuria vindicari cupit, ac subleuari, iniqua causa non opprimi. Insectatur autem Esaias pluribus locis huiusmodi iudices corruptos, qui dicunt bonum malum, & malum bonum, qui ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Rursus alio loco illos exagitat qui muneribus occæcati opprimunt innocentes, quorum causam tueri deberent, illisque suum ius eripiunt. Sic e-

Cap. 9.

Hieremie loca explicata
Cap. 23.

Cap. 5. & 6.

Cap. 5.

- nim insurgit aduersus huiusmodi nomophylaces, hoc
Cap. 10. est, legum conditores, *Væ qui condunt leges iniquas, &*
Ezec. 22. *scribentes iniustitiam scripserunt, vt opprimerent in iudi-*
cio pauperes, & vim facerent causæ humiliū populi mei,
vt essent viduæ illis prædæ, & pupillos diriperent. Apud
Cap. 5. Hieremiam non minus acerbè in illos incandescit, *In-*
ueniuntur, inquit, *in populo meo impij insidiantes quasi*
aucupes, ponentes laqueos ac pedicas ad capiendos homi-
nes, sicuti decipula & cauea plena auibus, sic domus eo-
rum referta dolo & fraudibus, causam viduæ non indi-
cant, pupillis non patrocinantur, & iudicium pauperibus
eripiunt. Cæterum vbicunque in Scriptura Absynthij
 fit mentio, maximam atque acerbissimam calamitatē,
Cap. 3. animique tormentum subesse indicat. Sic in clade illa
 funestoque ac luctuoso Hierosolymæ excidio Hiere-
 mias ciuium suorum personam sustinens queritur se
 felle circumfusum, & oppletū amaritudine, & Absyn-
 thio inebriatum. Quo indicat ad summū luctum atq;
 angorē animi nihil esse reliqui, nec quid amplius pos-
 se adijci. Non dissimilis est deploratio ac querimonia
Psal. 49. Dauidis quum in dubio belli euentu constitutus es-
 set, ac illi ab hostibus periculum immineret. Sic enim
Davidis ad Deum sua vota dirigit, *Deus repulisti nos, & destru-*
locus illu- *xisti nos, & misertus es nobis: commouisti terram. & cō-*
stratus. *turbasti eā, obiecisti populo tuo dira potasti nos vino cō-*
punctionis, hoc est, ea spectacula oculis nostris obieci-
sti, quibus non sumus exhilarati, sed in mœrorem &
mœstitiam in anxietatem & mortis horrorem deie-
cti, vt ii quibus mortifero aliquo poculo, aut vene-
nato lethaliq; potione vitalia perfusa obstupefcunt.
Cap. 51. Eadem vsi sunt Metaphora Esaias, Hieremias, Eze-
Cap. 23. chiel, qui propinatum vini furiosi calicem describunt
Cap. 25. quum regibus, tum promiscuæ plebi, quo gustato in
 rabiem

rabiem atque insaniam stuporémque acti sunt, prorsusque orbari mente, ratione, iudicio, rerumque gerendarum prudentia & concilio. Nec prorsus clementius tractatur qui meretricum consortio assuescit, illarumque blanditiis, fallaciis, illecebris, lenociniis capi se ac deliniri patitur. Quod quum à Solomone sit obseruatum, studiosè commonefacit filium ineuntis ætatis inscitæ, ut longè ab alienis se subducatur, nec vlla ratione earum blanditiis mentem incantari sustineat. *Fauus Prou. 5. 7.*
enim (ut inquit) distillans labia meretricis, hoc est, sermo blâdus & mellitus, eiusque fauces & guttur nitidius molliusque oleo: nouissima verò ac rei exitus amarus ut Absynthium, & lingua eius acutæ gladius anceps.
 Siquidem omnia agit insidiosè, simulatè, fraudulèter, atque incredibili astutia, venationi & aucupio intenta omnes ingenij vires ad emungendum confert. Cæterum quum fellis & Absynthij nomine tristitia quæque, noxia, amara, terra, calamitosa denunciari soleat, tum tale quiddam etiam in Apocalypsi designatur. Si quidem clangente tuba Angelo, cecidit de cælo magna stella, facis in morè ardens, qua ira Dei accensa in impios denotatur (erat autem stellæ nomen Absynthiū) eaque delapsa in terram, fluuiorum partem, & aquarum fontes: conuersa est tertia pars in absynthiū, multique hominum in aquis interierunt, quod amaritudine imbutæ essent. Ut autem naturalis siderum concursus, aspectusque, & (ut vocat) constellatio astrorum feralis aliquando est & noxia magnamque stragem hominibus & brutis animantibus, satisque ac sementi infert: ita vis ista cælestis exitialis fuit humano generi, magnæque detrimenta intulit, vindicta Dei in reprobos inflammata.

Cap. 8.

DE CARDVIS, SPINIS, VETRIBUS, Tribulis, Rubis, Lappis, Sentibus, & quibus hæ stirpes in Scriptura accommodari solent, & quid designent.

CAPVT XVIII.

Tirpes istæ quæ spontè ferè atque inuitis colonis nusquam non erumpunt, nihil propemodum commodi hominibus adferunt, sed aculeis infestæ sunt ac sementi officiant. Quocirca quum Deus maledictionem Adamo transgressori, atque ærumnas vitæque laboriosam impendere denunciat, *Maledicta terra, inquit, in opere tuo, in laboribus comedes ex ea, in sudore vultus tui vesceris pane tuo, spinas & tribulos, sentes & carduos germinabit tibi, & comedes herbas terræ.* Sic Deus accensus furore in populum Israeliticum, qui nulla grati animi argumenta erga ipsum proferebat, sub vineæ nomine dira illi minatur, quod post tantam culturam, pro sapidis vuis labruscas produxerit: *Ostendam, inquit, vobis quid facturum sim Vineæ meæ: auferam sepem eius, & erit in direptionem, diruam maceriem eius, & erit in conculcationem, & ponam eam desertam, non putabitur, nec fodietur, & ascendent opprimētque eam sentes, repres, & spina.*

Qua figurata loquutione indicat se extremam impendisse operam fouendis erudiendisque Israëlitis salubri doctrina, mentēsque illorum verbo suo continenter irrigasse, nec quidquam præternisisse eorum quæ ad animorum cultum spectant, sed frustra insumpsisse laborem, nec quidquam se pro-

Osee 10.

Esaia &

Osee &

locus explicatus.

quam se profecisse deplorat: quapropter illos pro de- *Rom. I.*
 fertis habet, ac patitur ruere in omne probrum ac de-
 decus in cupiditates ignominiosas, & fœdas, in mores
 improbos & vitiosos, sic vt mēs illorū inculta, nullif-
 que ornata virtutibus, vitiis vndique scateat vt solum
 neglectum & cultura destitutum, herbis noxiis. Rur-
 sus alio loco sterilitatem illis denunciat, ac rerū penu-
 riā, nullasque futuras fruges aut annuos proventus, sic
 vt terra maledictioni obnoxia, humus situ & squallore
 obsita non aliud quàm spinas, vepres, ac tribulos pro- *Esa. 5.*
 fundat. Sic vt quocunque loco fuerint, mille vites æ-
 stimatæ mille argēteis ibi in vepres & spinas locaq; sc̃-
 tiosa vertentur, adeo vt in vniuersa terra nullus ager *Cap. 32.*
 victum suppeditet, sed tota regio in solitudinem eāq;
 vastitatē sit redigenda, vt fruges vt alimēta, vt cibaria
 defutura sint, omniāque in agris horrida se proferāt,
 squallida, siticulosa, inculta, omni nitore atq; amabili
 viriditate destituta. Paulo autē inferius atrociora ma- *Esa. 34.*
 gisq; horrenda impiis obuentura denunciat. Sic enim
 contra Idumæos, hoc est, Dei & Ecclesiæ hostes vati-
 cinium instituit: *Conuertentur eius flumina & torrentes*
in picē, & humus eius in sulfur, & erit terra in picē ar-
dētē nec extinguetur in sempiternū & desolabitur in per-
petuū nullo per eā trāseunte. vlula, ericius noctua, ibis &
coruus: quæ alites & animātia hominū cōsortia fugiūt.
Nobiles eius erunt absque regno, & principes ad nubi-
lū redigētur, hoc est, nullus erit Reip. status, nulla po-
 litia nullus principi honor aut dignitas, nulla imperij
 maiestas nullus ordo vel consularis vel senatorius, sed *Esaie lo-*
 mera inter pleble & optimates confusio oppressis *cus inter-*
 legibus, ac iuris æquitate sublata: quum hoc etiam *pretatus.*
 cedat ad malorum cumulum, ac miserandam re-
 rum faciem, vt Regum palatia solo sint æquanda
 Ec iiij

Esaiæ 13.
Sopho. 2.

Demon se
in monstra
transfor-
mat.

omnēsque ædes splendidae atque operosius ædificatae diruendae sint, atque ad nihilum redigendae, sic ut hominum frequentia vacuae, feris & alitibus lustra & latibula praebeant. Sic enim haec quum isto, tum aliis locis amplificat, ac regionis vastitatem exaggerat in im-
 mensum: *Et orientur in domibus eius spinæ, vrticæ, sentes, cardui, vepres: & paliurus in munitionibus eius*, ut ferè conspici solet in ruinosis palatiis, bellòque dirutis arcibus. Et erit inibi latibulum draconum, & struthionum statio, & occurrent in desertis iis locis inter se dæmonia, onocentaurus, Syluani, pilosique Fauni & Satyri, nocturnaeque Striges ac Lemures. In iis etiam habitaculis residet Lamia, nidulabitur bubo, vultures & rapaces milui. Quarum rerum cōmemoratione horrendā vastitatem ac solitudinem, ruinasque celebrium locorum oculis obiiicit, eoque funesto spectaculo acrius percellit hominum animos, quòd nulla in florentissima regione spectabitur negotiatorum frequentia, nullus populi concursus, nulla commean-
 tium turba, nulla nundinatio aut mercatura, sed tantum monstra, harpyiae, & Chimærae se oculis spectan-
 tium offerent, immanēsque belluæ & nocentes ferae, quarum aspectus vel fortissimo cuique terrorem ac trepidationem incutit. In has deformes horrendasque bestias se nonnunquam dæmones & mali Genij trans-
 formant, variisque, spectris ac praestigiis pauidas mē-
 tes territant, praesertim illas quæ cognitione Dei non admodum imbutae sunt, illiusque verbo fultae. Huiusmodi etiam imagines monstrofas, ac simulachra inau-
 dita animo mentēque concipiunt melancholici, maniaci, phrenetici, deliri, ebrij, febricitantes, aut qui conscientia scelerum furiis agitantur. Istit enim variae rerum species, & absurda phantasmata animo obuer-
 santur

tur affecto cerebro, ac spiritu animali terris, densisque vaporibus offuscato: sic ut illis ex vitiosa capitis affectione mentem, rationem, iudicium, memoriam eripi contingat, ac perturbata imaginatione confusè de rebus obuiis iudicare.

DE FICU, CARICA, GROSSO.

CAPVT XIX.

FICUS apud Belgarum et iam extremos atque oceani accolae aliquando bifera, hoc est, bis in anno fructifera, quæ æstate feruida fructus prorsus maturos profert: Sic anno redempti orbis 1540 desinente mense Iulio quum imperator Carolus eius nominis quintus peragrata Belgica Selandiam, tractusque maritimos perlustraret, ac Zirizeam inuiseretur, oblata sunt illi melones inusitatae magnitudinis, miræque saporis & succulenti, ac ficus turgida adeo maturæ, ut Cæsar rei nouitate delectatus (quod tale quiddam in frigida regione non speraret) assereret ne in Hispania quidem melius potuisse maturescere. verum id nobis non est perpetuum, quod aliquando æstiuis mensibus calor languidus sit, & remissior, quam ut possit huiusmodi fructus ad maturitatem producere. Fici arboris fructus duplicis est differentiae. Nam Caricae ficus sunt tempestivæ, quæ ab arbore eximuntur antequam prorsus siccescant, deinde exiccatae in fiscellas ab Hispanis reconduntur. Grossi primitivæ ficus succosæ, præcoces, & intempestivæ, quæ non maturescunt, vel seriùs maturitatem assequuntur, unde ferotinae dictæ. Quum autem ficus flore destituta sit cæteris florentibus arboribus, ista grossos pro-

Ficus fructus duplices profert,

Carica.

Grossi.

ducit. Sumuntur autem ex hac stirpe eiusque fructu
 similitudines & exempla in arcanis literis cum primis
Mat. 24. elegantia. Sic quum Christus vaticinatur Iudæis ob-
Marc. 13. uenturas calamitates, & deuiastandam Hierosolimam
 ne quem dies Domini inopinato opprimat multis e-
 xemplis ad excubias ac vigilantiam omnes extimulat,
 sumptæque similitudine à germinante ficu, quibus in-
 diciis aduētus Domini obseruari possit, cōmonstrat.
 Ut enim quum huius arboris rami tenerescunt ac frō
 descere incipiunt, suosque grossos parturiunt, instare
 ætatem indicant: ita proditioes, pestes, bella, fames,
 terræ motus initia sunt dolorum atque in foribus esse
 iudicij diem testantur. Cæterum ficus maturandi ac
Cap. 38. leniendi facultate pollere Esaias etiam commonstra-
 uit. Siquidem cataplasma illum confecisse legimus ex
 contulis ficibus atque Ezechia regis apostemati ad-
 mouisse cōque præsidio illum sanitati restitutum, sic
 ut Deus singulari suo beneficio, quo Regi vita in quin-
 decim annos prorogata est externam medicinā adhi-
 buit quæ illius munere corporibus humanis efficax
 est & præsentanea. Naum propheta quum omnia hu-
 mana præsidia inualida pronunciat atque infirma, nec
Simile à las munitioes, turres, propugnacula contra Dei vim
matura si subsistere, ficibus maturis illa cōparat, quæ leuissimo
cu. motu atq; agitatione arboris decidunt. Itaq; Assyrio-
Naum. 3. rum gēti sic insultat, *Omnes munitiois tue sunt ficus cū*
grossis suis, si concussæ fuerint, cadunt in os comedentis
Quo indicat omnes illorū vires, robur, potētiam cor-
 ruere atque ad nihilum redigi extenta exporrectæque
 manu sua. Deus autem per Oseā ex suauissimis huius-
 modi fructibus sumpta similitudine expostulat cū po-
 pulo Israelitico, quod à tā amabili propēsoq; Domi-
Cap. 9. no descuerit, atq; idololatria se cōtaminarit. Sic enim
 fauorem

fauorem erga ipsum, animiq; propensionem exprimit:
Tanquam vinas in deserto inueni Israel, & quasi prima Osee locus
explicatus.
ficulneæ poma, Quo designat non secus se affici erga Is-
 raelem, quàm viator lassus ac siticulosus afficitur erga
 sapidam & succulentam vinam quæ ex insperato se ob-
 tulit in vasta aliqua solitudine ac loco sterili, aut præ-
 maturo ac præcoci ficus fructu, quo nihil illi ad refi-
 ciendas vires obtingere potuit gratius magisque ac-
 ceptum. Atqui quum tanto illum amore complectatur,
 eoque se oblectet vt fructu aliquo delectabili, ipse
 non respondet amore mutuo, sed ad *Baalphegor*, hoc
 est, Priapi idolum rapitur, illiusque abominando cul-
 tu se contaminat. Sumuntur autem ex ficu eiusque fo-
 liis & fructu innumeræ passim apud Prophetas simi-
 litudines, quibus nonnunquam vbertatem rerumque
 omnium affluentiam designant, priorumque succes-
 sum & incrementa: nonnunquam sterilitatem, rerum
 que necessariarum inopiam atque improborum inte-
 ritum. Sic Christus execratus est ficum frondosam
 quidem, sed minimè fructiferam: qua denotauit fuci-
 tam quandam speciem & ostentationem religionis o-
 peribus solidis fructuque fidei destitutam. Similiter
 Micheas vates sumpta metaphora à terra horrida &
 inculta atque ab arboribus spoliatis suis fructibus, vt
 finita messe, peractaque vindemia assolet, in hunc mo-
 dum deplorat præsentis sæculi statum, in eaque se inci-
 disse tempora quæritur, quæ nullos probos aut inte-
 gros exhibeât: *Væ mihi qui factus sum sicut qui colligit*
in autumno racemos vindemiae, non est botrus ad come-
dendum: præcoquas & maturas ficus desiderauit anima
mea periit sanctus de terra, & rectus hominibus non est.
 Quo designat profligatam esse iustitiam & equitatem,
 exulare pietatem, extinctam religionem, cultumque

Matt. 21

Marc. 11.

*Joelis 1.**Esaia 34.**Hierem 5**& 8.**Amos 4.*

Dei, inundasse, impietatem, omnia passim plena esse crudelitatis & nequitie. Sunt autem huius generis multa in sacris literis obuia, quæ hic congeri possent, sed non visum est lectorem iis excutiendis defatigare.

DE PALMA ARBORE EIVSQUE FRV-
ctu, & quid in scriptura sacra illis designetur.

CAP. XX.

PALMA arbor est trûco valido ac pro-
cero, folio arundinaceo, gladiolo affi-
ni fructus fert sapore dulci, Græci *da-
ctylos*, vocant à digiti forma, Latini *pal-
mulas*, quibus medici vires instaurant
exhaustis & extenuatis. Humorem enim nutrimum
quem *radicalem* vulgo vocant, fouent, ac corpori ari-
do alimentum conferunt. Cæterum quum hæc arbor
oneri renitatur, nec prementibus vrgentibusque ce-
dat, hoc insigne in certaminibus victori decerni solet,
quod inuictum animi robur palmæ naturam referat,
ac sit rei fortiter atque animosè gestum symbolum ac
trophæum. Sic martyres qui inuicto infractoque ani-
mo aduersus Tyrannorum sæuitiam substiterunt, ami-
cti stolis albis palmis manibus gestasse leguntur in vi-
ctoriæ argumentum. Similiter qui iustitiam colunt &
æquitatem, qui Dei hostibus se intrepidè opponunt,
palmæ aliisque speciosissimis arboribus sunt similes.
Vnde David, *Iustus vt palma florebit, vt cedrus in Li-
bano, multiplicabitur*. Quum enim impij, vt herba, con-
festim arecant, tum pietatis cultores, vt palma, diutis-
simè vigent & subsistunt, ac fructus suaues proferunt:
denique vt Cedrus celsa arbor & odorata, nullóque
æuo putredini aut cariei obnoxia, gratissimam vm-
bram

*Palma vi-
ctoriæ in-
dex.*

Apoc. 7.

Psal 91.

bram ministrat. Hoc ipsum designat Job, quum rectè *Cap. 29.*
 administratę iustitię sibi conscius, confidenter pronũ
 ciat, *In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo*
dies: quibus verbis pollicetur sibi vitę diuturnitatem,
 annosque florentes ac senectam viridem magna cum
 animi tranquillitate. In Cantico verò Sponsi comę & *Cap. 5.*
 cesaries palmę elatę assimulantur, quę comparatio
 desumitur à tenello termite ac cauliculo, ipsoque ger
 mine quod ę palma prodit, vel ab ipso inuolucro at- *Palma elata quid.*
 que integumento ex quo fructus emergit, qui *Phæni-*
cobalanus, Coriota, palmula vel *dactylus* dicitur, qui co-
 lor phœnicus, hoc est, spadicus subest, sic vt designet
 illum rutilanti esse capillo, eoque firmo nec deciduo,
 quum palmę folia non defluant. Huiusmodi autem
 coloris crines spectantur in Pannoniis, hoc est, Hun-
 garis & Austriacis, quorum capillitium ferè fulvescit
 atque aureo colore perfusum est. Cæterum quum
 Deus indignanter ferat populum suum vitiis occęca-
 tum & obitupefactum obsurdescere ad omnia saluta-
 ria monita, ac nullis afflictionibus, nullis calamitati-
 bus expergisci ac resipiscere, nec vllis plagis induci
 posse, vt à Deo inferri has plagas agnoscat, sed in res
 fortuitas eas reiiciat, atque in ordinarium naturę cur-
 sum referat, longè acerbiora magisque atrocia illis ob-
 uentura denunciat, ita vt præter bruchum, & locustā,
 erucam, rubiginem, quę fruges vitiant ac depopulan-
 tur, vineas per Iohalem excindendas pronunciet, om- *Cap. 1.*
 nēsque spectabiles ac fructíferas arbore extirpandas
 ita vt nusquam alimenta suppetant, nusquam vlla fru-
 gum spes affulgeat, quibus fames posset sedari. Sic e-
 nim prodigiosam sterilitatem, terręque vastitatē ad-
 esse indicat, atque ingruente præsentanea clade, som-
 no vinoque sopitos excitat, *Expergiscimini ebrij, flete*

& ululate omnes qui bibitis vinum in dulcedine, quia periit in ore vestro. Posuit vineam in desolationem, ficum decorticauit (ablato enim cortice arbores emoriuntur) vitis exaruit, & ficus elanguit, malogranatum, palma, & malus, omnesq; arbores exaruerunt.

DE HEBENO, ET ALIIS QUIBVSDAM
exoticis quorum in scriptura fit mentio.

CAP. XXI.

Cap. 27.

VANTA olim fuerit in Tyro totius Asiae emporio celeberrimo negotiatio, quae hominum frequentia, qui mercium apparatus, praeter illustres Historicos Ezechiel vates amplissime describit, recenset enim singulatim multorum regnorum ac prouinciarum mercimonia rara & exquisita, quibus explere solent negotiatores hanc urbem, quod omnibus facilem aditum, accessumque commodum praebere, nulla natio hunc locum non frequentabat, eratque comitantium incredibilis concursus, antequam ab Alexandro Macedonum rege in ruinam esset redacta, quod futurum hoc capite Ezechiel vaticinatus est. Inter innumeras autem merces quas hic recenset vates, Hebenum, ebur, resinam, stactem, calamus balsamum, corallum, cristallum, & praeter preciosissima aromata, aurum, variasque gemmas commemorat. Hebenus lignum est nigerrimi coloris adeo ponderosum, ut etiam in tenuissimas laminas dissectum in aqua demergatur nec fluitet. Qui autem duae sint huius arboris species, una indica, altera Aethiopica: ex postrema elaboratam vidi fistulam incuruam sesquicubiti longitu-

Hebenus.

gitudine, elegante nitore expositam, vt ferè conspici solet Gagates, duritie lapidosa ac plusquam buxæ: vbi contrectaui, non satis discernere potui, an in lignum aut saxum, an etiam durissimum cornu referri deberet. Est huic affine exoticum lignum gentili nomine *Gaiacum* appellatum, quòd in scobem ac ramenta limæ attritu redactum, atque in aqua ad tertias decoctum salubriter exhibetur morbidis ficosisque corporibus, & qui labe venerea sunt contaminati. Vsum autem magno successu aqua sceniculi in qua huius tritura macerata est, ad discutiendas oculorum caligines ac glaucomata siue suffusiones. Ad sudores vere prouocandos huius decoctum exhibeo cum fumaria, *Calthæ* floribus, *melyssa*, *ficubus*, atque ad exigendos variolos, ac puerorum exanthemata in extimam cutem euocanda. Ebur adstringendi spissandiq; est natura: quocirca pectines qui ex hoc conficiuntur *Ebris natura.* capillorum defluuium prohibent & caput confortant. Quoniam autem eximij sit candoris, præsertim vbi dentes primum ex elephantis mandibulis eximuntur, ideo Sponsa in describendo Sponsi corpore, ventrem illi eburneum attribuit, propter candorem & puritatem, *saphiris* distinctum. Quo castitatem designat: ea enim gemma castos commendat. Sponsæ verò collum turri eburneæ assimulatur, quòd candidum sit, firmum, & erectum, nec obstipito capite progrediatur. Hieremias autem Nazaræos Deo consecratos ebori componit, quod vetustate rubescit. Sic enim deplorat illos ita deformatos, vt agnosci nequirent: *Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, Saphiro pulchriores, denigrata est super carbonem facies eorū.* Ex quo conice in quâ calamitatē erāt deiecti. Myrrha quæ ex arbore destillat Terebin- *Myrrha.*

- Stacte.* tho assimili, corpora à putredine asseruat, Staete liquor resinofus & stillicidium myrræ eiusque pinguedo quæ vulgo Styraç liquida creditur quum Medicis etiam in vfu styraç calamita. Thus Deo dicatum suffimẽ à fumanti vapore vbi igni iniicitur, Gutta thimiamma ammoniacum ex arbore in arenam defluit, vnde nomen sortitum Cyrenaicus vel Syriacus, hoc est, concretus succus, quem *Benzoi* vocant, ad suffitus & odoramenta præcipui effectus & olfactoriola in peste, vt zibetum ambra, seu succinum Orientale, muscus, Cassia cinamo affinis effectûque par, quæ cor recreat, animique deliquio oppressos erigit, vulgo *Caneel*.
- Aloe.* Aloë concretus liquor ex arbore sinaragdini coloris, quam nostrates ex Hispaniis allatam laquearibus affigunt, ac biennio amabili virore absque vlla aquæ irrigatione conseruant. Expressus ab hoc frutice succus putredini obsistit, ac vermes enecat, morbosq; contagiosos impugnat. Lignum quoque aloës quod *Agalochum* vocant asphaleto nõ dissimile, Hæbræis etiã in vfu fuisse constat, quoniam halitus suauitatem commendat, vt lignum Rhodium. His omnibus iam memoratis, vt etiã balsami nobili lachryma, scriptura decus & virtutis præstantiam designat ac suauẽ gratumque halitũ salutaris doctrinæ, qua mens hominis affatim perfunditur, Sic quum Dauid Solomonis nomine Christi splendorẽ, amplitudinẽ, magnificentiã maiestatem amplificat, *Myrrha*, inquit, *gutta*, & *Casia* in vestimentis tuis à domibus eburneis. Quo indicat gratissimum esse odorem & fragrantiam quæ ab ipso promanat, ac longè latèq; se diffundere, ita vt omnes mortales reficiat ac recreet. Tale quiddam obuium est in
- Psal. 44.* Canticor Sic Spõsa mirificè delectata suauissimo Spõ
- Can. 5. 3.* si colloquio *Labia eius*, inquit, *lilia distillantia myrrhã primam*
- 4.

primam & electam. Quo designat sermones eius & eloquia plena esse gratia & veritate, quæq; pios fulciât *Ioan. 1.* atque ab omni vitiorum corruptela conseruent, impios verò amarit udine imbuant, atque illos vel conficiant vel ad pœnitentiam impellant, metaphora sumpta à myrrha, quæ tametsi mirè odorata sit, insigniter tamen est amara.

DE TEREBINTHO.
CAPVT XXII.

 TEREBINTHVS ARBOR IN SYRIA ac Palestina spectabilis & amœna, folio ferè lauri, flore oleæ, coloris punicei, baccis primum herbaceis, mox rubris, maturitate nigris. fūdīt hęc arbor ætliuis caloribus Terebinthinam resinarū præstantissimam, mirè odoratam, adeo pellucidā, vt fundum poculi in quo asseruatur, cōspici queat. medetur hęc vulneribus, ac dolores mitigat. intus verò humorum collectiones discutit, ac calculos atterit, meatūsque vrinarios peruios præstat, ac saniem omnesq; purulentas concretiones in stillicidio vlceroso, cui ferè ficcosi obnoxij sunt, expurgat, atque vrinæ librum trāsītum, atque expeditum facilēmq. decursum perficit. Sumuntur ex hac arbore ac plerisque aliis insignes cōparationes & similia. Sic Esaias post illatam cladē Israelitis aliquid consolationis afflictis mentibus adfert illōsq. in spē emergēdi erigit, qui à calamitate sunt re-
dui, Multiplicabitur, inquit, quæ derelicta erat in medio *Esa. 6.*
terræ, & adhuc in ea decimatio, & conuertetur, & erit in
ostentationem vt Terebinthus & quercus quæ expandit *Esaia locutus.*
ramos suos, semē sanctum erit id quod steterit in ea. Quo

indicat tale quiddā obuenturū populo Iudaico quale
 arboribus quibus Aquilonio hibernoq. frigore folia
 decidunt, aut icta fulmine, vel turbine cōuulsa extin-
 ctioni videntur proximæ, tanquam omni vitali succo
 destituta, quū tamen aliquis vigor non nihil insiti hu-
 moris illis subsit, quo ineunte vere ac recurrentis an-
 ni amcenitate reuirescunt ac postliminio frondescere
 incipiunt. Itaq. denunciat Israelitis excidium ac vasti-
 tatem, qua vix decimus quisq. superfuturus sit, sic ta-
 men vt non omnia penitus in nihil sint redigenda aut
 extirpanda funditus, sed futura sint aliqua reliquia, at
 que homines aliquot à clade residui, qui tamen si visi
 sunt internecioni dari, sublata omni emergēdi spe, re-
 uiuiscunt tamen, ac verbi Dei semine fulti in pristinū
 statū ac dignitatē reducentur, non secus quā stirpes
 aliquot speciosæ vt tilia & terebinthus, quæ brumali
 frigore concussa exaruisse visæ sunt, rursus nouo vere
 repubescunt ac pullulare incipiunt, secundaque stirpe
 spectatissimè se propagant. Cæterum æterni patris sa-
 pientia Christus Terebintho multisque aliis specio-
 sissimis stirpibus se cōparat: & quā auide quisq. illius
 doctrinā amplecti debeat, obiter cōmonstrat. Sic e-
 nim Sapiētia sui cōmendatrix omnibus quibus pro-
 pria salus curæ est, se approbat. Ego ex ore altissimi pro-
 dii primogenita ante omnē creaturam. ego feci vt in cælo
 orietur lumen indeficiēs: quasi cedrus exaltata sum in Li-
 bano, & vt Cupressus in Sion, quasi palma in Cades, vt
 plantatio rose in Hiericho, vt platanus expandi ramos
 iuxta aquas in plateis vt cinamomum & balsamum odo-
 rem diffudi, quasi myrrha electa, quasi storax, galbanum,
 onyx, hoc est, blatte Bizantinæ, seu onyx & stacte, sua-
 uem odorem expirauī, Ego quasi Terebinthus expandi
 ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ. His om-
 nibus

nibus & si quid ampliùs huc congeri posset, amplissimè commendatur Dei patris Sapiencia Christus, quò certatim omnes eò se conferant, atque ab hoc vberissimo fonte aquam viuam, hoc est, salutarem doctrinam depromant, nec aliò diuertant, aut ad cisternas dissipatas se conferant, hoc est, aquas turbidas & cœnoscas quæ arida corda non refocillant aut reficiunt, sed potius veneno imbuunt, vt testatur apud Hieremiam Dominus. Cæterùm de Cedri & Cupressi natura & viribus superuacuum est multa hic referre, quum apud Dioscoridem & Plinium, complurèsque alios copiosè earum natura & vires explicentur, hoc tantum indicasse sufficiat multiplices desumi similitudines in arcanis literis ex harum arborum radicibus, trunco, ramis, foliis, floribus, semine, ab earum specie & decoro aspectu, ab odore & fragrantia, à durabili æternaque ligni materia, ab vmbra salubri quam viatoribus lassis præbent, à suauissimis fructibus quos in hominũ vsus proferunt, quibus passim designatur decus & virtutis præstantia dignitas & excellentia piorum hominũ mentisq. integritas & mores inculpati, qui prosunt omnibus, nocent nemini: Nonnunquam indicant fastum improborum & superbiam, animi elationem, arrogantiã, tumorem, ferociã. Sunt enim celsissimæ arbores, summæq. proceritatis, atq; in immensum fastigiatae, quarum pleræq. humilibus infirmisq; arbutis detrimenta inferunt, vt opulenti tenuioribus. Vt autem Deus concitata aëris intemperie altissimos montes & procerissimas arbores fulmine deiicit, vt iuxta David, *cōfringit, cedros, quercus, ilices, roborat*: ita superbos & elatos, fastuq. turgidos qui se aduers⁹ Deũ erigũt, atq. hominib. sũt infesti cōuellit, deiicit, cōminuit. Quò spectat illud Esaia. *Dies domini exercitũ super o-*

mnem superbum & excelsum & arrogantem, quem humiliabit, super omnes cedros Libani sublimes & erectas, & super omnes quercus Basan: quod declarat Deum minimum negotio fortissimas quasque munitiones & propugnacula deiicere, opes & potentiam elatorū hominum comminuere, nec quidquam tam validū esse ac firmū, quod cōtra illius vim possit subsistere. Quod ipsum etiam Zacharias populo suo inculcatum esse voluit, ne temere fidant humanis præsidiis, quum nullæ munitiones quantumvis vallatæ illi possint obsistere, sed confestim exporrecta eius manu cedant ac collabantur. Quocirca in hunc modum tāquam per fecialem (*Arault* nostri vocāt qui Principis sui nomine vel pacem vel bellum denūciat) figuratē Israelem alloquitur: illiq. dira minatur. *Aperi Libanꝑ portas tuas, & absument ignis cedros tuas, Vlula abies* (quo designat potentia interioris proceres) *quia cecidit cedrus*, quoniā magnifici vastati sunt. *Vlulate quercus Basan* (quo denotat duros & intractabiles) *quoniā succisus est saltus minutus*. Simili cladi subiicit pastores qui superbia elati imperabant plebeculæ cum austeritate & potentia, quod Ezechiel aliàs deplorat, denique perfectos & optimates populi, qui tanquam leones seuitiam ac tyrannidem exercuerunt in subditos.

Cap. II.

Cap. 34.

DE MYRICA SIVE TAMARICE ET
erica quæ vulgo à solitudine & loco arido Heyde vocatur, ex qua Belgæ extergendis pauimentis scopas conficiunt.

CAPVT XXIII.

Bucol.

Eglog. 4.

Myrica quæ Tamarice, humilis est pusillūscule apud nos frutex, quod Virgilius etiam obseruauit, folio scabro, scabinæ non adsimili, flore purpureo, concretu muscoso, quo

quo apes impense delectantur, Huic affinis Erica, sed
 improcerior, flosculo ex candore purpurascens, quo *Erica*
 passim scatent solitudines Brabanticæ, à quibus, quo- *Heyde.*
 niam nihil preciosi profundunt, herba hæc nomē sor-
 titæ est. Belgæ siquidem loca squallida, strigosa senta,
 atque situ horrentia, nullis consita arboribus, nullis
 frequentata hominibus, raris ac prope nullis culta æ-
 dificiis, aut exornata villis, *Heyde* vocant, quasi dicas
 solitudinem & desertum, solique vastitatem. ingruen-
 te enim æris tempestate, exortaq; pluuiæ, tonitru, ful-
 mine, coruscatione, ne minima quidem domicilia aut
 gurgustia se offerunt, in quibus possis diuerti ac deli-
 tescere. nihil autem in iis locis spectatu visuque dig-
 num, quaquauersum dirigis oculos, nisi humiles abie-
 ctique frutices & squalore obducti. à quibus Prophe-
 tæ passim similitudines desumunt, si quando homini-
 bus calamitates & tristitia quæque obuentura denun-
 ciant. Sic Hieremias, *Maledictus qui confidit in homine, Cap. 17.*
 & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor
 eius. Quibus verbis detestatur illū qui in re corporea *Hier. lo-*
 ac fragili spem & fiduciam suam collocat, & in peri- *cus expli-*
 culis aliunde potius, quàm à Deo subsidium ac salutis *catus.*
 præsidia cōquirat *hic enim myrica erit similis in deserto*
 quæ ex æris temperie & clementia nihil boni aut cō-
 modi consequitur, sed in terra horrida, ieiuna, siticu-
 losa, salsa constituta, non diu subsistit, *Benedictus verò Psalm. 1.*
 & felix qui confidit in Domino, erit enim vt arbor circa
 riuos aquarum plantata, quæ continentur humore ir-
 rigata, radices & ramos longè latèque diffundit, sic vt
 folium eius semper existat viride, & tempore siccita-
 tis fructum ferre non desinat. Rursus quum Deus ex-
 cidium imminere denunciat Moabitibus qui ex Iudæis
 oriundi nempe Loth Abraham fratre, infestissimi il- *Hier. 47*

lis hostes erant. *Fugite*, inquit, & *salutare animas vestras. eritis enim quasi myrica in deserto*. Quo illos cōmonefacit, vt maturè se ex suis stationibus subducant vt saluti suæ prospiciant, vt celeri fuga vitæ suæ consulant. quoniam eorum ciuitates deuastrandæ sint, ac futura desertæ, nullòsque habituras incolas, tum ciues spoliandos omni honore ac dignitate, nulliùsque futuros existimationis aut nominis, sic vt non pluris æstimandi sint, quàm Myricæ in vasta solitudine.

DE RESINA, Belgicè *Hers*.

CAP. XXIIII

*Resina
quid.*

*Resina
multa spe-
cies.*

Resina est omnis illa Oleagina pinguedo & gummosa concretio, quæ incalescēte Sole, ex pino, picca, abiete, larice, lentisco, Terebintho profluit, apud nostrates etiam Cerasus & prunus mellei collaris resinam profundunt atterendis calculis idoneam, populus quoque alba, quæ vulgò *Abeel boom* vocatur succini modo gummosum liquorem ex hiantē cortice exhibet. Terebinthina ex omnibus principatū obtinet, proximum locum sortitur Lentistina, hoc est, *masliche*, cui succedit pinea & abiegna, picea, strobilina verò & Colophonia postremum locum occupant. Est autem Resina duplicis differentia, vt & pix, liquida & sicca quæ ad nos ex Noruegia aduehitur: illam *Hers* nostri vocant, Hispani *Herpens*, alteram nempe concretam à speculi nitore, quoniam pellucida est & splendescit, *Spiegheleere*, Harum vis effectusque est dolores mitigare, vulnera astringendi glutinandique vi cicatrice obducere, præsertim resina Terebinthina cuius vires & effectus Hieremias Metaphoricos ad a-

nimi

nimi vulnera transfert, quæ verbi Dei lenimento sanescunt ac sanitatem consequuntur. Itaque in hunc modum expostulat cum Israëlitis: *Nunquid Dominus non est in Sion, aut rex eius non est in ea? Nunquid resina non est in Galaad aut medicus non est ibi? Quare igitur non est obducta cicatrix populi mei? & cur valetudo eius tam segniter procedit?* quasi diceret, Obuia est hæc paratâq; medela quæ mente animumque lacerum sanat, sed filia populi mei, salutis suæ oblita, non adhibet remedia vulneribus suis sordidis & purulentis, non admittit salutaria verbi Dei fomenta & cataplasmata sed putrescit in vitiorum suorū sordibus, nec vomicas suas exercitato expertoque Medico nempe Deo detegit, aut curandas offert, penes quem præsentanea sunt remedia medendis exulceratis mentibus, adhibito vino & oleo consolationis & misericordiæ, vt Christi parabola indicat de Samaritano, cuius ipse typum gerebat & viatore saucio ac vulneribus confectō, quo designatur genus humanum astu & malitia Satanæ, integritatis & innocentia integumentis spoliatum omni vitiorum genere afflictum & desperationi proximum, Quum autem Deus in scelerum vindictam vulnera nobis infligat, hoc est, in edias calamitates, elades, infortunia nobis immittat, vult vt ab eodem instaurandæ valetudinis præsidia petamus. Qua de re extat suavis cum primis & consolatoria apud Hieremiam concio, in qua Deus indignè ac dolenter fert quòd homines aliunde quàm ab ipso salutis ac sanitatis præsidia conquirant & venentur, quòd idolatriæ, superstitioni, ac ridiculis vanisque cultibus dediti, deserto tam liberali ac munifico Domino, tyranno fallaci insidioso, noxio se dedant.

*Hier. lo-
cus expli-
catus.*

Luc. 10.

Cap. 2.

Quocirca non sine causa ad hunc modum

Hier. lo-
cus expli-
catus.

cum suo populo expostulat, *Nunquid solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina, quæ vel nihil prorsus vel malignè aliquid profundit? Cur ergo populus meus à me deficit, & se reuersurum negat?* Similitudine desumpta à solo sterili & infœcundo, ab agris ieiunis aridis, siticulosis, squallidis, qui sementi inidonei sunt, nec vllas fruges aut fructus in vsum aliquem effundunt quum longè absit hæc sterilitas à cœlesti patre rerum opifice, apud quem est omnium quæ excogitari aut mente concipi possunt, copia & abundantia summa vbertas & affluentia, nulli non obuia & exposita sic vt liceat si visum est, amplè & inculpatè illius munificentia frui illius exornari muneribus ita vt omnibus modis culpandi sint, qui à tã munifico Domino desciscunt, quum nulla subsit legitima defectionis causa, nec quidquam in eo possit desiderari. Quocirca rei indignitate permotus, adducto alio exëplo, scelus exaggerare pergit. *Nūquid, inquit, obliuiscitur, virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? quæ redditur oculis spectantium commendatio? nulla certè ratione tam erit sui negligens, vt tale quiddam in animum induxerit. At populus meus nulla habita dignitatis suæque salutis ratione, oblitus est mei diebus innumeris.* Caterum quum Deus saluberrima ac maximè salutaria remedia afflictis mentibus adhiberi velit, insultat Aegypti populo, quod sinistra parùmque apposita medicamentata vulneribus applicat, quibus exasperatur potius malum, quàm mitescit, Proinde commonstrat vnde Galaad petenda sanitas, à quo salus expetenda. *Ascende, inquit, in Galaad, & tolle resinam virgo filia Aegypti frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi.* Erat autem Galaad vna ex sex oppidis, in quam vt in asy-

in asylum & perfugium se recipiunt qui fortuito atque imprudenter, nulla destinata malitia alicui vitam eripuerant, eaque ciuitas Leuitis & Sacerdotibus assignata erat, apud quos vigeat lex & verbi Dei ministerium. Siquidem vt Malachias ait, *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem ex ore illius requirunt, quoniam sit angelus Domini exercituum*, hoc est, Dei legatus & interpres cui incumbit docendi munus & doctrinæ studium. Quocirca propheta huc afflictum conuocat, atque à Deo eiusque ministris petendum auxilium demonstrat, alioqui non solum irrita fore remedia aliunde conquisita, sed etiam damno-
sa quod iis vsuuenit qui in alium, quàm in Deum defigunt oculos, aut conualescendi spem & fiduciam collocant. Sic idem Vates contrita & conquassata conuulsæque Babylonî quæ est velut scelerum quædam officina, resinam adhibendam conclamat, si forte sanetur. Sed quum salutaria monita respuat atque auersecetur, quum ad Dei verbum eiusque monita & vellicationes obsurdescat, vt insanabilem ac morbo deplorato implicitum omnes certatim deserunt, atque aliò se conferunt. Qua metaphora indicat Hieremias Concionatores sacros ac Dei ministros nulla non remedia adhibuisse sanandis eius vulneribus, medendis animi vir-
tutibus, atque extremam impendisse operam eximendis menti erroribus: sed non successisse curationem, omnemque medendi operam frustra insumptam. Quocirca visum est illam relinquere suæ cæcitati, & subiicere Dei iudicio, à quo illi miseranda clades & acerba calamitas, concitatis in illam hostibus ferocissimis, imminet, quod Christus etiam Iudæis euenturum denunciat, qui tot prouocati beneficiis, in Phrophetas ac Seruatorem, eiusq. affectatores immaniter seque-
runt.

Num. 35.

Deut. 19.

Ios. 20.

Cap. 2.

Hiere. 50.

Matt. 19.

DE VITE SEU VINEA, CVIVS PARTES atq; appendices, farmenta, palmites, malleoli, pampini, claviculi vel capreoli, vna, racemus, botrus, acinus, vinaceus, seu acinorum granum: Et quàm appositè horum pleraque Concionibus ac vaticiniis adhibetur.

CAPVT XXV.

VVM multè passim in sacris Bibliis ad stabiliendam veritatem, ac rei dubiæ vel obscuræ faciendam fidem Parabolæ, hoc est, rerum notissimarum similitudines narrationibus adhibentur, tum nullæ magis vel vaticinia, vel conciones illustrent, quàm quæ ex vite eiusque sobole desumuntur. Primum enim se offert insigne illud vaticinium Iacob Patriarchæ de Messia, qui ex Iudæ semine oriundus salutem & reconciliationem, reditumque in Dei fauorem & gratiam mortalibus attulit. *Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, hoc est, non desinet nec abolebitur imperium, donec veniat qui mittendus est,*

Gen. 49. nempe Sospitator ac salutis autor *IESVS CHRIS-*
de Christo. TVS, Et ipse erit expectatio gentium, hoc est, ad illum gentes se conferent, illius doctrinam amplectentur, illi fidet atque innitentur, illius imitabuntur vitam, mores, & studia, *Ligans ad vineam pullum suum, & ad palmitem vitis asinam suam, Lauabat in vino stolum seu indumentum suum, & in sanguine vnae pallium suum.* Quo crucis & effusi sanguinis mysterium exprimitur, cuius virtute expiati sumus, atque à Diaboli mortisque tyrannide per resurrectionis efficaciam in libertatem asserti. Tale quid designat Esaias, quum inquit, *Erit in illa die radix Iesse, Qui stat in signum populorum, ipsum*

Cap. II.

gen=

gentes conquirent & deprecabuntur. Allusit ad erectum vexillum aut signum aliquod quod eminus conspicui possit, quale nautæ *Baken* vocant, in quod velificantes interdum continenter oculos defigunt, ut noctu in Cynosuram aut polum arcticum, quò cursum inoffense dirigant, nec vspiam impingant, aut diuersi rapiantur. Cæterum quum vitis aspectu sit amœna, pampinorum ac foliorum pompa, clauiculorum amplexu, vuarum turgescientium vbertate, in statu connubiali vxor numerosa prole fœcunda huic stirpi comparatur, quum David inquit, *Vxor tua sicut vitis abundans*, quæ longè latèque palmites diffundit, *in lateribus domus tuæ*. Sapientia verò sui commendatrix. Ego, inquit, *quasi vitis fructifera, gratissimum vndique odorem diffundo*, hoc est, suauissima eloquia & salutarem doctrinam omnibus profero, quo refici possint, tâquam succulenta ac sapida vua. Quisquis enim huius sermones amplectitur, prosperos successus est habiturus, magnâque in virtute progressus & incrementa. Quam felicitatem Deus per Oseam præclaris aliquot metaphoris Israeli & quisquis in gratiam cum Deo redierit, pollicetur: *Sanabo*, inquit, *contritiones eorum & diligam illos spontaneè*, quo indicat liberalem, & spontaneam, gratuitâque peccatorum veniam, *Quia auersus est furor meus ab eis*, *Ero quasi ros Israeli, & germinabit quasi lilium aut rosa, & erumpet radix eius ut arbores Libani, & propagabunt se rami eius, & erit quasi oliua gloria & decor eius, & odor ut libani. Et germinabunt quasi vinea, & augescent ut triticum*, quo etiam affluenter fruuntur. Horum commemoratione omnium rerum affluentiam ac prosperitatem indicat, ac florentissimum fore Reipublicæ statum, nec quidquam etiam defuturum eorum, quæ ad internum ani-

Simile à vexillo erecto.

Psal. 127

Eccle. 24.

Osee. 14.

Cap. 24.

Hiere. 8.
Cap. 48.Hieremia
locus expli-
catus.

Dent. 32.

mi decus, mentis que ornamentum spectant: iis. verò qui munificentiae diuinæ immemores, deliciis ac voluptatibus dediti sunt, ac luxuria diffluunt, contraria omnia euentura Esaïas denunciat, nempe vineas extirpandas, nullam fore vindemiam, defuturum vinum iis qui se inter pocula cantilenis, ac Musicis instrumentis oblectare solent, ac plus nimio lasciuiare atque inolescere, illam denique subsequuturam cladem & vastitatem, vt populus quo ciuitates maximè illustrari solent, ad nihilum ferè sit redigendus, sic vt pauci futuri sint residui. Nam tale quid illi euenturum prædicit, quale decussis Oliuis assolet ex olea, & racemis peracta vindemia. Vt enim in huiusmodi stirpibus non ita omnia decerpuntur, quin aliquid restet: ita ex ingenti clade quam perpeSSI sunt, exiguus aliquis numerus erit reliquus, In eodem argumento versatur per Hieremiam Dominus qui improbos non solum vastandos, pronunciat, sed etiam fame ac rerum omnium inopia opprimendos adeo, vt defint vix vitibus, & non sint ficus in ficulnea, sic, vt decidentibus foliis, nihil ex his sperari possit. Quo designat nulla fore sedandæ famis solatia, quibus corpus possit subsistere, nulla afflictæ mentis fomenta, quibus possit fulciri denique illos ad vnum omnes, sicut ficus & vvas colligendos vt nullæ restent reliquæ: quemadmodum si finita messe aut peracta vindemia nihil supersit spicilegij nulla racematio. Vt autem maturescentes vix sapidæ sunt & succulentæ palatûmque & fauces sapore grato reficiunt: Sic doctrina sana & salubris, sermo gratiosus & suauis mentes hominum fouet ac refocillat. Quocirca Moses doctrinam perniciosam & noxiam improborum hominum commercia eorûmque vitam mores & studia vix venenatis comparat quæ animos hominum no-

xio ac

noxio ac prauo succo imbuunt, mentesque bene institutas, à Dei cultu & religione auertunt: *De vite, inquit, Sodomorum vinea eorum, & suburbanis Gomorra: vna eorum vna fellis & botrus amarissimus, Fel & virus draconum vinum eorum, & venenum Aspidum insanabile, hoc est, sermo illorum tam pestilens & venenatus est, vt confestim inficiat & perimat. Quò spectat illa apud Oseam subsanatio in hos qui superstitiosa doctrina imbuti, ac cultu pernicioso dementati, respectant ad Deos alienos, vt ebriosi ad vini pocula & lagenas, ipsi, inquit, respiciunt ad Deos extraneos, & diligunt vinacea vuarum.* Comparat enim illorum vesaniam qua rapiuntur ad idololatriam, temulentorum conditioni, qui semper ad calices & pateras vinique nidorem oculos ac nares habent intentas, ac conspectis poculis, vel temulentorum sodalitio exultant ac gestiunt. Caterum quum in vineæ mentionem incidimus, illud obiter indicandum, Prophetas vitis vuarumque & aliarum stirpium nomine, nunc rerum abundantiam ac fertilitatem, nunc inopiam & penuriam, nonnunquam populi raritatem vel interitum, aliquando frequentiam, & qui ex paucis in numerosam stirpem sunt propagandi. Sic Deus apud Hieremiam eleganti Metaphora Idumæos ita spoliandos pronunciat, vt nihil ex illis sit reliqui, adeo vt hostes futuri sint illis paulò clementiores, quàm ipse: *Site, inquit, vindemiatores aggressi fuissent, reliquissent forte racemum,* hoc est, non prorsus te expoliassent, aut omnibus tuis bonis exuissent. *Et si fures nocturnique oppressores ades tuas inuasissent, rapuissent quod visum illis fuisset satis,* non tamen omnia forte conuastassent, sed passi fuissent aliquid superesse: *At ego, ait Dominus, ita spo-*

Mosi locus explicatus.

Cap. 3.

Osea locus explicatus.

Esaia. 17.

Cap. 49.

Hier. locus explicatus.

Esaie. 7.
Esaie me
taphora
expl.

liaui Esau, ita abdita quæque detexi, vt excussis omnibus angulis, nihil celari potuerit, nec vlla supellex sit relicta, Quum autem prorsus odiosa sit & detestabilis Deo superbia & fastus ex rerum affluentia ac prosperitate ortus, qua dulci fortuna ebrij insolescunt ac ferociunt, illam tamen acriter contundit ac reprimat, & tales quamlibet inultos prosternendos pronunciat, vt segetes quas messores plenius vlnis exporrectisque brachiis vellunt, atque in manipulos complicant, sic vt etiam ij qui ex paucis futuri sunt reliqui, colligendi sint, vt spicæ finita messe. interim plerisque superfuturos pollicetur, allata alia similitudine, vt vna in vitibus, & oliuæ in olea. Quemadmodum enim nusquam tam exactè perficitur vindemia, quin aliqua supersit racematio, nec tam diligens oliuarum excussio, quin vel sub foliis aliquid delitescat, vel in cacumine aliquid se proferat: ita à clade & vastitate aliqui superfuturi sunt qui in spem misericordiæ sunt reseruandi, In die illa, inquit, attenuabitur Gloria Iacob, & pinguedo carnis eius emarcescet. Et erit sicut congregans in messe quod restiterit, (vt in spicilegio assolet omnibus manipulis sublatis) & brachium eius spicas leget. Interim relinquetur in eo velut racematio, & sicut excussio oleæ vel duarum vel trium oliuarum in summitate rami, & sicut quatuor aut quinque in cacumine arboris. Quo indicat opulentos atque optimates fastu & arrogantia turgidos deiiciendos: ex tenui verò plebecula nonnullos superfuturos, quemadmodum exacta vindemia aliquot botri aut acini, quibus tenuiores se fouent ac recreant.

DE HYSOPO.

CAPVT. XXVI.

HYSOPVS hortenſis herba eodē eti-
am nomine Belgis cognita condimen-
ti vice iuri innatat, quod eximij ſit odo-
ris, ac ſapore non ingrato, ſic vt elixa
quæque non minus ſalubria efficiat,
quàm ſapida. nam pectus & pulmonem expurgat, ca-
pitifque pituitam extergit. quocirca in expugnando
pleureſi ac morbo quouis laterali ſingularem effectū
obtinet. Qua ratione viſum eſt Deo herbam hanc ſo-
lenni ſacrificio adhibere, quum vel leproſi luſtrandi
ſunt, aut ſcelus aliquod piaculare expiandum, intincto
Hyſopi faſciculo in ſanguine paſſerculorum vel vitu-
lorum. Quocirca Dauid adulterij atque homicidij ſce-
lere contaminatus, aſpergi expiarique hyſopo cupit,
quò abſterſa omni macula, animi mentifque puritate
niteſcat, reſpexit iſ ad veteris teſtamenti ritus & ſacri-
ficia. quæcunque enim purificabantur iuxta præſcri-
ptum legis Moſaicæ, ſanguine cum lana coccina & hy-
ſopo aſperſa, puritatem ſunt conſequuta. Quæ omnia
vmbraſ quandam & figuram exhibebant, vt Paulus
ad Hebræos teſtatur, Chriſti cuius ſanguine omnia no-
ſtra ſcelera expiata ſunt, ac fidei acceſſu obliuioni da-
ta. Cæterum quum Hyſopi mentio incidat in libris
Regum, ac Solomon diſſeruiſſe memoretur de arbo-
ribus à Cedro Libani uſque ad Hyſopum quæ erum-
pit è pariete: non videtur mihi noſtra deſignari, quæ
non eſt exilis & minuta herba, ſed aliquando ſpicato
purpureoque floſculo in ſeſquipedalem magnitudi-
nem aſſurgit. Quocirca Adiantum ſiue capillum vene-
ris illum intellexiſſe interpretor, cirratis criſpiſq; fo-

*Hyſopi ef-
fectus.*

*Leuit. 14.
Num. 19.*

Salm. 50.

Exod. 24.

Cap. 9.

3. Reg. 4

liis, quæ nisi murorum aspergines persequitur. & quoniam rutæ foliis affinis est, hanc Belgæ *Steenruyte* vocant, hoc est, murariam rutam. Huic *Trichomanes* affinis iisdem semper locis proueniens, quæ recto stilo eoque iuncea assurgit medijs digiti longitudine, foliis minutis, utroque latere distincta serie concinnoque ordine digestis, virore perenne, utraq; herba eodem habet effectus, atque ut *Hysopus* tussiculosis & anhelantibus, pulmonisque vitiis medetur. Vocantur autem nunc *polytrichi* nomine nunc *callitrichi*, ab effectu, quo capillum confirmant, & nigredine imbuunt, illumque crispum & densum perficiunt. Quoniam itaque exiguus est humilisque fruticulus, vix palmari altitudine, atque è parietinis erumpit, hunc pro *Hysopo* designari arbitror. Nam hic illius dicti sensus est, A celsissima quauis arbore ad minutissimam herbam quæ parietinis innascitur, omnia illum exactissimè habuisse explorata.

DE ARVNDINE QVÆ GRÆCIS *Calamus*, Belgicè *Riet* vocatur, eiusq; differentiis, de lino, stipula, quiscuiliis & plerisq; aliis ex quibus similitudines desumuntur.

CAPVT XXVII.

Matt. 27.
Typha palustris
quid.

ARVNDINIS plures sunt differentiarum. vna species est leuore perpolita, enodis, nullisque distincta geniculis aut internodiis, quæ *Typha palustris* vocatur, qualis Christo pro sceptro regali in manum tradita, in affectati regni ludibrium. Est huic stirpi sceptri regalis aut imperatorij forma cuius

cacu-

men duarū ferē palmarum altitudine, ac crassitudine pollicari, densa compactaque lanugine stipatur, quam si manu aut digitis demulceas, holosericum aut villosam quandam congeriem contrectare te credas, quæ tamen post dies aliquot dissolvitur in pappos, atque in diffusam lanuginē evanescit. Alia in locis humectis atque irriguis passim conspicitur, quæ *Canna palustris* Canna palustris. aut *Donax* vocatur, culmo geniculato, terete, fistuloso, lanuginosa in cacumine congerie, eaq. diffusa non compacta. Scatet hac passim urbana fossæ quæ moenia ambitu muniunt, & in pomeriis paludosa loca ac stagnaria. Plebecula apud nos æstivis mensibus radicem huius stirpis certatim eruit, quod habeat esculenti quidam non sine nauseosa quadam dulcedine, quæ quali-
Arundinis radice esculenta.
tas efficit ut apostemata ad suppurationem perducant, ac spicula spinasque atq. aculeos corpori infixos extrahat. Quoniam autem arundo nutanti est cacumine, auraque leuissima hinc inde impellitur, ob id illi assimulantur inconstantes, mobiles, lubrici, vacillantes, volubiles, & qui in dictis factisque, atque in omni vitæ actione non satis sibi constant, aut in sententia firmiter persistunt, nempe arundine magis volubiles. A quo vitio quum Ioannes Baptista esset alienissimus, Luc. 7. Christus in laudem eius constantia, & quod illius doctrina ac de Messia testimonium veritati forent consentanea, prolixam concionem habuit, qua persuasum esse voluit promiscuæ multitudini, illum arundini vèto agitatæ prorsus dissimilem, ut qui nusquam vacillet, aut aliud stans aliud sedens loquatur, vel leui momento à paulò ante probata sententia dimoueatur, sed constantem esse, stabilem, veracem, & cuius verbis nulla subsit vel leuitatis vel constantia suspicio. quocirca æquum esse, ut quivis magnificè de tanto præ-

cone sentiat ac loquatur, illūque non ex vulgata hominum opinione, sed ex rei veritate estimet. Ceterum ut reliqua persequar, ex Arundinis conditione desumitur Prouerbiū, *Scipioni vel baculo arundineo inniti*, de eo qui spem suam ac fiduciā collocat in illo qui non solum nō fulcit aut præsidio est, sed etiam nocet ac detrimenta infert. Eadem vitur Metaphora Esaia teste Rapsaces in obsidione Hierosolymæ, qua inuitum Deoque fidentem Ezechix regis animum labefactare vitur, omnibusque machinis ac minis ac conditionem sollicitare. Apud Ezechielem quoque Dominus eadem vsus similitudine insultat regi Aegypti, illique internecionem minatur. Quum enim Israelitas illius præsidio innixos fulcire studuit, *ipse velut baculus arundineus confractus*, & sibi vulnus inflixit, & illos scedē lacerauit, lateribus humerisque vndique dissolutis ac perforatis. Quo indicat omnes illorum vires attritas & collapsas esse, omnēque belli robur conuulsum & dissipatum. Sic enim Deus, ut Dauid testatur, increpat feras arūdines, hoc est hastatos ac lanceis armatos milites conuellit, labefactat, prosternit ac deiecit, Metaphora desumpta à longis firmisque arundinibus, quales etiam brachij crassitudine spectamus, quas in acie vibrare solent, atque eminus cuspidem hosti obiiicere: quod nunc Turcas in Palestina factitare audio ab iis qui ea loca religionis ergo frequentant. Similem cladem Deus stirpi Hieroboam intulit, atque Israelitas idolorum cultui deditos concussit more tantis in aqua arundinis, eosque euulsit è terra vberē & fecunda quam à progenitoribus Dei munere erant consequuti. Quo designat illos ad nihilum redactos, atque opibus, potentia, honore, dignitate spoliatos. Ut autem Deus desumpta ab arundine similitudine,

ne, inani fiducia inflatos, & qui rebus caducis & momentaneis innituntur, nonnunquam conuellit & deiecit: Sic ediuerso fragiles, imbecilles, pusillanimos, vacillantes, mcestos erigit, consolatur, fulcit, animúmque agrotum ac labantem salubri doctrina fouet, instaurat, reficit. Quo referri debet insigne illud vaticinium apud Esaiam de Christi lenitate & mansuetudine, quæ afflictas quasque mentes in spem salutis erigit. *Ecce seruus meus quem elegi, dilectus meus in quo sibi complacuit anima mea. Ponam spiritum meum super illum, & iudicium gentibus annuntiabit, non contendit neque clamabit, neque audiet quisquam in plateis vocem eius, arundinem comminutam non confringet, & linum fumigans non extinguet, non erit tristis nec turbulentus, & in nomine illius gentes sperabunt.* Duabus hisce metaphoris nempe Arundinis conquassata seu contracti Calami, & lini fumigantis declarat, quanta Christus erga contritas afflictasque mentes mansuetudine & clementia, quàm salubri doctrina in ruinam inclinatorum erigat, labentes fulciat, mœrentes soletur, imbecilles & vacillantes in fide instauret, & si quid aliunde accesserit damni atque incommodi resarciat, adeo ut plagas menti illatas leniter tractet & placidè, nihil agat vi, minis, terrore, sæuitia ut nonnulli feroci & turbulentos ingenio, qui lapsos sublata omni resipiscentiæ spe, sæuius tractant, quàm mansuetudo Christiana exigit. Similiter nec linum fumigans extinguet.

*Esaiæ 42
Lucæ 4
Cap. 42.
Mat. 21.*

Esaiæ 61

*Esaiæ loc.
cus expli-
catus.*

Quæ similitudo desumitur à lychno pensili, siue electrolychnio, vel stupa, vulgo *Lement*, quod oleo imbutum flammam alit nonnunquam subobscuram & fumidam minúsque luminosam, ubi vel pinguedo desit, vel parcius illa fouetur. itaque hac compara-

tione designat fidem modicam, debilem, vacillantē, inclinatam, quæ tamen non per rorsus extincta sopita- que est, licet aliquando sit extinctioni proxima. quam Christus, & quisquis eius ministerio fungitur, nec ex-tinguit, nec opprimit, sed tantisper dum aliqua piete- tis scintilla emicet, & subsit mēti vel exiguus ignicu- lus, nutrit, fouet, exuscitat, atque animum Spiritus san- cti flabello accendit & illustrat, vt discussa omni cali- gine, lumen fidei & pietatis perspicuè eluceat ac lon- ge lateque in vsum proximi se diffundat. Ita autem Deus doctrinam suam quæ est velut fomentum ani- mæ, mentisque pabulum, temperat & moderatur, ne quis nimia seueritate possit ab instituta professione resilire, atque ab Ecclesia alienari, nec etiam lenitate & mansuetudine nimia, tanquā molli educatione cor- rumpi, ac seueritate quadam oscitante ac supina ad o- mnem virtutem obtorpescere. Siquidem iudicij seue- ritate in officio continentur impij, imbecilles lenitate & mansuetudine. Sic in Euangelio quo cuique salus denunciatur. *Dulcia permixta amaris*, hoc est, consolatio- nes minis, & amara dulcibus, hoc est, minæ conso- latione mitigatæ. Per fumum & vaporem nebulas: per fœnum festucas, paleas, stipulas, fauillas, pulueres, quisquilias, aliæque reiectamenta designantur in Bi- bliis quum homines, tum res viles, leues, inanes, futi- les, minutæ, nihili, nauci, nulliusque momenti vel pre- tij, & quæ plus detrimenti, quàm commodi adferunt. Ex his variæ & multiplices similitudines à sacris scri- ptoribus sumuntur, quibus narrationes suas exornāt. Sic Deus impios vt paleas dissipandos pronunciat, ex- urendos vt stipulas, vt puluerulenta quæque discutiē- dos, vt quisquilias aliæque ventiludibria dispellendos.

Quò spectat illa apud Iob sententia. *Lucerna impio- rum*

Doctrina
Christi
quid mēti
praestet.

Quisqui-
lia quid
designet.

Psal. I.
Esaiæ 17

Cap. 21.

rum extinguetur, hoc est splendor eorum, gloria, honor, decus, magnificentia obscurabitur & exolescet. *Et erunt improbi velut paleæ ante faciem venti, & sicut fauilla quam turbo dispergit*, hoc est, repentino funditus comminuentur. Sic Esaias tritrandos pronunciat Moabitas, & quicumque Dei verbo obsistunt, vt teri solent paleæ in plauistro, & non minore negotio absumuntur, quàm ignis deurit stipulam aridam. Non minus atrocia minatur iis quibus consuetudo peccandi in naturam abiit, & vitiis suis iam domesticis atq; assuetis occaluerunt. *Si mutare potest Aetiops pellē suam & pardus varietates suas*, hoc est, tegmē maculosum illi natiuum, & vos poterit benefacere quum malis estis assueti. Quocirca ego vos dissipabo tanquam stipulam quę vento rapitur in deserto. Simili clade perituros denunciat apud Esaiam illos qui cultus adulterinos stabiliunt, & omne pręsidium ac fiduciam in idolis constituunt: *Eritis*, inquit, *sicut quercus defluentibus foliis, & sicut hortus absque aqua. Et erit fortitudo vestra*, hoc est, Deus ille ficulneus, cui innixi estis, vt fauilla stupe, & opus vestrum quasi scintilla, & succendetur vtrumq; simul, nec erit qui extinguat, hoc est, Omnis illa pompa ac spectaculum fictę religionis abolebitur incendio, vt purgamenta lini & stupea congeries accēsa face deflagrant. Caterum vt reliqua persequar, Amos propheta acriter insectatur negociatores frumentarios, quod quum granaria habeant onusta frugibus, in annonę penuria famelicam turbam deglubūt, ac pręter stateras dolosas, trutinamque accisam ac parum æquā qua populares defraudant, tenui plebeculę pro sincero tritico quisquilias, paleas, glumam, acus, hoc est, peripsemata seu purgamenta fursuribus deteriora obtrudunt, ac carius diuendunt ac fallaci astu, inopia reddunt sibi oberatos atque obnoxios, vt non liceat alio

Cap. 25.

Cap. 5.

Hier. 13.

Cap. 1.

Cap. 8.

diuerti, etiam si merces vilis prostant. Quoniam nemo debitorum Græca fide, hoc est, prompta numerataque pecuniâ emptionem cum creditoribus transigit. Quod si cui libeat hanc prophetæ Satyrâ excutere, quam contra hos instruit, qui plus nimio quæstui inhiant, magnoque inopum detrimento precia rerû intendunt dilucidè perspecturus est, quàm graphice atque ad viuû nostræ ætatis homines suis coloribus depingat, & quid Deus illis minetur, qui pauperes absorbent, atque egestate oppressis victam vitæque subfidia subtrahunt. Verum iis missis, sermonem referamus ad Metaphoras, quæ ex inutili ac volatili hac cõgerie desumuntur ad illustrandas res veras ac solidas. Deus quum apud Hieremiam verbum ac doctrinam suam cum primis salutarem, efficacissimam in erigendis pascendisque famelicis mentibus prædices tritico illam comparat, quod solidum alimentum corpori præstat, vt illa animæ doctrinam verò inanem superstitiosam, adulterinam, fucatam, instabilem, fallacem, noxiam infrugiferam somno ac paleis, *Quid tritico, inquit, cum stramentis & paleis*, hoc est, quid vanitati cû veritate? quid somno inani ac fallaci cum re vera, certa & indubitata? quid densissimis tenebris cum clarissima Euangelij luce? Paleæ etiam metaphora Ioannes Christi præco vtitur quum acriter instigat socordes ad amplectendam salutem. adesse enim Messiam qui accepto in manu vtilibro, *expurgabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum: paleas verò exuret igni extinguibili* Quibus verbis indicat pios recipiendos in æterna tabernacula post exactos huius aui labores: impios verò æternis incendiis destinandos. Vt autem Ioannes magna seueritate commonefacit populum officij sui, & hortatur ad resipiscentiam adhibitis

Mat. 3.

Simile à
tritico &
paleis.

hibitis parabolis de securi arbori admota mox excindenda de discernendo tritico à paleis: ita Christus *Matt. 7.* cui semper fuit odiosa ac detestabilis hypocrisis, hoc est simulata sanctimoniar species, fictaque pietatis umbra, adducta trabis & festucæ similitudine, acriter castigat illos qui plus nimio sunt oculati in alienis vitiis ac minutissimos errores curiosius observant, eosque exaggerant in immensum, quum vitiis suis maxime blandiantur, eaque ita extenuent, ut in nihilum recidere patiantur. Quò autem huiusmodi vitiosi affectus & complures alij, nempe philautia, hoc est cæcus amor, suique fiducia & fastus arrogantia animi elatio, proximi despectus odium, ira, vindictæ cupiditas hominum animis eximantur, sacri vates ac sapientiæ professores inter illorum ad modestiam suique cognitionem ac naturæ notitiam reuocant, ut observare condiscant æui huius brevitatem, & quam sit inanis, fugax, fragilis, caduca, evanida vita mortalium: & quum innumeris malis exposita, tum angustis artibusque finibus terminata, brevissimis spatiis circumscripta, sic ut ab iis appositè spiritus ipsaque vita qua homo subsistit, somnium censeatur fumus, vapor, halitus qui confestim evanescit, atque in aëra diffunditur, umbra, bulla fœnum & herba cito arescens, flos & folium mox deciduum & *Iacob. 4. Psal. 36. 67. 101. 103. Iob. 8. 14. 13. 7. Esa. 9. 45. Osee. 13. Esa. 40. Iacob. 1. 1. Pet. 1. Eccle. 1. 4.* ut Iob ait, ventus qui per aëra voluitur, Quibus metaphoris designant sacri vates gloriam, decus, magnificentiam, & quidquid est humanæ sapientiæ, quidquid fortitudinis & prudentiæ, vanum esse, fluxum caducum, ruinosum, nisi stabili atque æterno Dei verbo fulciatur, nisi cœlesti virtute sustentetur. Hæc omnia scripturæ testimoniis abunde stabiliri possent, sed opus in immensum cresceret. Quocirca quædam in margine designasse sufficiat, quæ studiose avidoque le-

ctori, si perquirere velit, omnium specimen sunt exhibitura.

DE CUCUMERE ET PLERISQUE ALIJS herbis quarum in Biblijs fit mentio.

CAPVT XXVIII.

V CUMIS vel cucumer notior est, quàm vt describi debeat. Hunc autem & plerásque alias herbas Hebræis atq; Aegyptiis fuisse vsui Bibliorum historia commonstrat. Quum enim Moses ve-

Exod. II. xaretur à populo Israelitico, ac vulgus promiscuum flagraret desiderio carniū: *Quis, inquiunt, dabit nobis carnes ad edendum?* recordamur piscium quos in Aegypto comedimus. In mentem venerunt cucumeres, pepones, porri, caepe, & allia. Istis autem non solum plebeij vtuntur, sed etiam patritij partim in obsoniis & condimentis, partim in acetariis cum oleo, aceto & pipere ad acuendam cibi auiditatem. Erexerunt olim in vinetis & cucumerariis casae & tuguriola, quod etiam hodie Galli & Belgæ faciunt, in quibus custodes excubabant, ne quis alienos prouentus inuaderet. peracta autem videmia, ac sublati cucumerum aceruis, subducebant se excubitores, ac gurgustia deseruerunt, nullaque amplius conspecta hominum frequentia. Ab hac solitudine desumit similitudinem Esaias contra Hierusalem, quam pronunciat desolandam ac redigendam in vastitatem, vt vix tenue vestigium supersit futura sit velut in deserto vineto & cucumerario tugurium vacuum. *Et erit, inquit, filia Sion, vt umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & sicut ciuitas obsessa quæ vastatur,* Baruch autem statuas, de-

Cap. I. lubra

lubra & simulacra idolorum non plus terroris incutere ait, quàm tugurium in cucumerario. *Nam quale est, inquit, formido aut terriculamentum in cucumerario nihil custodiens: Tales sunt istorum Dij lignei, aurei & argentei, aut qualis est in horto Rhamus aut spina alba cui auiculæ insident.* Alludit ad Priapi statuam quæ in hortis collocari solet ad abigendos terrendosque nocturnos fures. Quod huiusmodi versibus indicat Horatius qui Baruch verbis prorsus consonat, ac pari irrisione vulgi superstitionem exagitat.

*Olim truncus erat ficulnus, inutile lignum,
Quum faber incertus, scamnum faceretne Priapi na
Maluit esse Deum: Deus inde ego furum auiumq;
Maxima formido nam fures dextra coercet,
Obscuroq; rubet porrectus ab inguine palas.
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatq; nouis confidere in hortis.*

DE IUNIPERO.

CAP. XXIX.

VT Cucurbita umbraculum & velut opus topiarium Ionæ præbuit, atque à Solis æstu liberauit: Sic iuniperus Helia Cap. 4.
ex itinere lassò ac defatigato umbram 3. Reg. 19.
exhibuit. Quum enim vates hic profugus cecidisset furori Iesabelis, ac loca deserta peragraret, sub quadam Iunipero resedit. Hoc siquidem arbutum quum densius frutificetur, ad arcendum solis calorem non est incommodum. Quocirca mæsto & delassato fuit is secessus molesti itineris solatiū, quum autem his paululum respirat in ædia tædiōque confe-

*Helias
profugus.*

Cap. 30.

ctus, finem vitæ sibi imponi cupit. Cæterum quum
somnus (vt sic constitutis assolet) obreperet, ac ille pau-
lulum obdormisceret, ecce aderat genius, & illum ad
cibum capiendum inuitauit, oblato pane cinerico,
& aquæ poculo, quo refocillatus rursus iter ingressus
prouenit ad montem Oreb in cuius spelunca noctem
illam securè peregit tutus ab insidiis illorum qui furi-
bundæ mulieris mandato Dei prophetas ad mortem
rapiebant. Quæ documento cuique esse debet, Deum
in vitæ huius stadio miris modis suos exercere, verum
non prorsus destituere, quos tametsi calamitatibus
premi patiatur, nonnunquam tamen illos opprimi su-
stinet. Iob quum ex tanto opulentia & felicitatis gra-
du in extremas calamitates esset deiectus, deplorat se
irrideri ac subsannari à sordidis infimæque sortis ho-
muncionibus, qui præ egestate atque alimenti inopia
victum in syluis venabantur, ac Iuniperi rubique bac-
cis, atque herbarum radicibus famem sedabant, vt con-
spicimus hodie validos vagosque nebulones, quos no-
stri à liguriendis ollis (nam encenia festaque Genialia
passim consecantur) *Pot boeuen* vocant, radices Irin-
giorum, dauci, pastinacæ syluestris eruere, atque aci-
nos rubique mora ex sentibus & virgultis decerpere.

DE LABRUSCA.

CAP. XXX.

LABRUSCA vitis est syluestris, v-
uam proferens gustatu per acerbam,
quæ non maturefcit. Hûc fructum quo-
niam nihil gratû palato proferat, Deus
moribus & naturæ hominum deprauatæ
apud

apud Esaiam accommodat. Quum enim formandis *Cap. 5.*
colendisq; Iudæorum mentibus nihil non operæ,
nihil non laboris impēdisset, omnis labor & industria
frustra insumpta est. Quantumuis enim studiosè atq;
accuratè vineam suam excoluerit, nihil effectum est,
nec uvas vllas sapidas produxit, sed labruscas, hoc est,
acerbas & immaturas uvas. expectauit ex tam diligen
ti cultura iudicium, æquitatem, mores inculpato, vi
tæ, integritatem, gratitudinem erga tam sedulum atq;
industriū cultorem: sed vice versa, prolata sunt acer
bissima quæque, iniquitas iniustitia, virtutum negle
ctus, odium, ira, indignatio, ingratitude erga tam mu
nificum animi mentisque cultorem. Eandem vocem *Esaiæ. 17.*
accommodat impiis quibus Deus in obliuionem &
contemptum deuenit, quorum irritum fore conatum
indicat, ac frustra illos laborem insumpturos excolen
dis vineis, Sic in die, inquit, plantationis tuæ labrusca
proueniet. plantabis plantationem amœnam, sed ger
men alienum conferes, hoc est, tametsi amœna plâta
ria humo commiseris ex generosa vite desumpta, sic
vt omnia tibi spem optimam polliceantur opimę vin
demiæ, vbi aduentare incipiet maturitatis tempus,
pro suauissimo fructu labruscas percipies. Similiter in
segete quæ maturius ad messem deuenisse tibi videbi
tur, peribit tibi speratæ annonæ prouentus. eo siqui
dem die quò demetendæ erunt fruges, ac messi insi
stendum, alieni subito irruent ac depopulabuntur se
getem, nec quidquam in horrea conuehes eorum qui
bus tam sedulam curam impenderis. De his paulò fu
sius superius quædam enarrata sunt.

DE MENTHA, RUTA, ANETHO, CUMINO, quæ Christus parabolis adhibet in insectanda Pharisæorum auaritia, & fucata Religionis sanctimonia.

CAP. XXXI.

Matt. 23.
Luca II.

Erbæ istæ in crebro vsu sunt apud omnes quum plebeios tū patricos, ac passim in compitis & triuiis prostant venales. Quoniam autem holitores visi sunt aliquem quæstum ex iis consequi, Pharisæi decimarum exactionibus etiam hæc grauare cæperunt, atque aliquid lucri ex iis corradere. Quocirca cū CHRISTO inuisa esset simulata Religionis species, atque auaritia Scribarum detestabilis & odiosa, insectatur illos acriter & seuerè, qui omnia ad compendium suum rapiunt, ac minutissima quæque consecantur, quum illa quæ multum habent momenti ad summam pietatem & in quibus consistit columen Religionis, negligent, nec ad ea magnopere sint intenti. Sic in extorquendis decimis adeo sunt superstitiosi, ut è vulgaribus holeribus mentha & anetho quæ Belgis *Dil* vocatur, decimas exigant, quum pro nihilo dicant iudicium, misericordiam, fidem, quæ virtutes illos commonefaciant, ne quem afficiant iniuria, ut egenis subueniant, ne quem fallant periurio, sed cuique fidem seruent. itaque iis neglectis quæ sunt in Religionis præcipua, suum negotium agunt, suumque quæstum ac commodum plus satis spectant: in maximis cæcutientes, in minimis mirè oculati.

DE SINAPIS VI ET NATURA, CUI fides ac Dei verbum comparantur.

CA-

CAPIT. XXXII.

Vò omnibus innotescat ac persuasum sit, quàm salutaris sit doctrina Evangelica, quæ mentes hominum, in Deum eiusque notitiam erigit, ac fide solida, imbuunt Christus multis variisque parabolis ex rebus passim obuiis desumptis nulli non mortalium ad hanc amplectendam autor est & instigator. Comparat autem regnum cœlorum, hoc est, doctrinam Evangelicam quæ fidem alit ac fouet semini margaritis; fermento fagenæ, siue ferriculo, grano Sinapis minuto quidem illi & exili, sed quod vi efficaci & adurente torpentem linguam vellicet ac palato languescenti saporem gratum excitet: Sic omnes nationes huius semine cōminuto, attritōque manuarum vel trusatili mola affuso aceto vel omphacio cōdimenti vice vtuntur. Quēadmodū autē Sinapis minutissimū semē solo cōmissum vbi adoleuit in stupendā proceritatem assurgit, ac longē latēque ramos diffundit adeo vt alitibus & umbraculum & nidulandi commoditatem præbeat: ita verbū Dei & fides minimē otiosa tametsi in speciem humilis videtur & exilis, se tamen sensim propagat, atque vt fructifera frondosaque arbor, vires, incrementa suscipit. Rursus vt Sinapis, hoc est, cataplasma ex contuso sinapis semine, membris stupidis vel letargo, vertigine, apoplexiapalsy epilepsia oppressis motum sensumque excitat, atque inulcerata nonnihil cute, sanitati restituit. ita fides Dei verbo fulta stupidas torpentesque mentes erigit, & instaurat, atque ad omnia pietatis officia agiles reddit & expeditas. Quocirca ardor & acrimonia. Sinapis, saporque feruidus & ignitus, qui non sine narium vellicatione lachrymas elicit, ac caput sternutamento

Math. 13.

Luc. 13.

Eccl. 17.

Marc. 4.

Par esse.

Eius verbo

Dei & si-

napi.

à pituita expurgat, appositè verbo Dei assimilatur, quod etiam mentes concutit, vrit & inflamat, atque animos languidos & oscitantes ad pietatis studia incitat atque accendit, & nonnunquam pœnitentię lachrymas extundit. Quum sollicitudinem ac curam rerum terrenarum, quæ ferè discruciiari solent anxie mentes, Christus animis hominum eximit, lilia nos contemplari vult non hortensia quibus cultus adhiberi solet, sed agrestia ac sponte nata. Itaque horum exemplo in munifici patris fiduciam nos excitat, qui nobis de pabulo & comœatu affluenter prospicit, ut alitibus: de victu, de nitore cultuq; vestium, ut liliis agri, quæ tantum nitidè tamque operosè exculta sunt, ut ne Solomon quidem Regum amplissimus conspici potuerit vel cultior vel ornatioꝛ etiam quum in summo splendore esset constitutus. Quamobrem Christus summo studio inhiare nos vult doctrinæ Euangelicæ, ac rerum cœlestium contemplationi insistere, adeo ut nihil nobis defuturum polliceatur earum rerum quæ in hac fragili vita & caduca necessariæ sunt, ut etiam ultro ac spontanea Dei liberalitate sint accessuræ.

DE HEDERA QUÆ ARBORIBVS AC
parietibus tenaci amplexu adhæret.

CAPVT XXXIII.

Cap. 4.

HEDERA quæ Ionæ prophete aduersus Solis æstum umbraculum præbuit (quanquam alij Cucurbitam satis appositè verterunt) ab hærendo nomen sortita est: quòd natura sit sequaci, omnibusque se affigat. Hinc Persius.

Hilico-

Heliconidâsq; & pallidam Pirinen.

illis relinquo, quorum imagines lambunt

Hedera sequaces.

*In pro-
mio.*

Quum autem hæc arbor Baccho poetarum præfidi sit *Hedera*
consecrata, vt olea Mineruæ, ob id poetæ hac coronari *Baccho sa-*
solent quemadmodum lauro victores. *cra.*

Sic Virgilius,

Pastores hedera crescentem ornate poetam.

Et quum Augustum orbis domitorem suo poemate *Ecloga 7.*

celebraret, allegoricos petit suo quoque carmini lo-

cum esse inter eius triumphos, ac patiatur hedera

qua poetæ exornari solent, inter lauros Imperato-

ribus victoriosis dicatas, nonnullum locum obti-

nere.

A te principium, tibi desinet. accipe iussis

Carmina capta tuis, atq; hanc sine tempora circum

Inter vitrices hedera tibi serpere lauros.

Ecloga 8.

Quum autem superstitiosa gentilitas Bacchi orgia,

hoc est, sacra Liberi patris tertio quoque anno (vnde

Trieterica dicta) solenni ritu celebraret, ex hac virente

fronde ferta & coronas confecit. Sic in libris Macha-

bæorum Antiochus Iudæos coëgisse legitur, vt dete-

statis patriis legibus, contemptisq; diuinis institutis,

bacchantium more hedera redimiti orgia celebrarēt,

& qui id facere recusaret, morte plecteretur. Quod au-

tem hæc arbor quæ perpetuo frondet, nec vnquam fo-

liis destituta est, Baccho sacra sit, hinc ortum puto,

quod ebrietati obsistat, ac discutiendis capitis dolori-

bus ex temulentia contractis sit accommoda, foliis e-

tiam aut ramusculis foris capiti admotis, sic, vt videri

possit huius arboris umbra Ionæ vati non incōmoda,

vt quæ capitis grauedinem ex estu & lassitudine con-

*Lib. 2. Ca
6.*

*Hedera
cur Bac-
cho sacra,*

De re
rust.

tractam discutiat. Mira autem describitur à Catone vis & natura Hederae. Si enim poculum ex ligno eius conficiatur & vino impleatur, si id dilutum sit atque aqua mixtum, continuo vinum effluit, atque inferne per lignum diffunditur. Tanta est enim inter hæc antipathia, hoc est, discordia, ut alteri alteri admisceri non sustineat, sed vasculum hederaceum vinum respuat. Cæterum an hedera fuerit quæ Ionam ab ardore Solis tutata sit, & quā indignanter tu lit exarescere, radice à verme crosa, nonnulli interpretes, tum etiā Augustinus ambigit quā Cucurbita in eum usum sit accommodatior, quam vox Hebræa designare videtur, quod amplissima folia proferat, atque clauiculorum amplexu in sublime nitatur opusque topitiariū citissimè perficiat, sub quo captura opacū frigus, atq; æstus solisque ardorem propulsare liceat. quum enim infrigidatis sit natura, feruido cæli statu foris corpus à colore tuetur: intus etiā atque in corpus admissa intemperiem ex æstu contractam mitigat, ut acetaria ex cucumere, milone, pepone, citrullo, lactucis, atriplice, portulaca confecta, quæ primis mensis inferri solent, atque etiam eorum nonnulla naribus adioueri, quo spiritus collapsi recreentur.

Hedera
vino ob-
stii.

Cucurbi-
ta.

de hoc
vide. S.

Hieron.

lib. 89

gi. 92.

93. tom.

2. iust.

Contra

S. Augustin.

DE MORO ARBORE ET FRUCTU
eius.

CAP. XXXIIII.

Orus arbor Belgicæ nationi notissima æstiuis mensibus in usum refrigerandi expetita caudice est vel trunco valido, cortice ubi adoleuit, scabro, nec vlllo lauore perpolito. ligno intus colore buxco & subflauo, foliis in expansæ manus modum

dis

dum dissectis, ficui non adsimilibus, fructu oblongo, ovali, granoso, primum candido, quum pubescit, rubro, maturitate nigricante arborum omnium postremo floret, nec in folia floresq; se expandit nisi ver stabile sit, quasi nolit ullam hiemis iniuriam aut aëris inclementiam perpeti, at quæ omnium primò fructum maturum & esculentum edat. Inficit Morum manus sanguinolento colore ubi maturit: eluit extergétque maculas ac næuos immaturum, hoc est, album ac nõdum rubicundo colore perfusum, sic vt nihil necesse sit aquam aut quid aliud extergendis manibus adhibere, sed succum tantum mororum quæ adhuc virescunt. Fructus huius arboris salubriter expetitur in refrigerandi vsum æstiuis præsertim mensibus quibus potissimum viget, idque in prima mensa atque ante cibum assumptus, nã peracto prandio aut cœna in corpus admissus putrescit, ac morbis ex corruptione excitatis seminaria ministrat, vt Cerasia, pruna, corna, persica, vuæ recentes, &c. quæ ante cibum refrigerant, sitimque sedant, ac calidam hepatis intemperiem mitigant ac reprimunt. nec verò grauati post cibum admittere soleo, modò horum fructuum succus deglutiatur non admissio in corpus cartilagineo illo stamine quod à pediculo cui fructus adhærescit per morum se porrigit. sic enim vino exhilaratis fumos reprimat, vt poma succulenta, punica, arengia, limones, & mala Citrea quæ absoluto prandio hoc efficiunt, vt quis minus ebrietati succumbat, & mens illi minus fumo ac vapore vini obnubiletur. Sic enim à naturali ratione non videri possit alienum, nec valetudini contrarium quod Horatius cecinit.

Mora

quando e
denda.

Ille salubres

Ætates peragit, qui nigris prandia moris

Hh j

Finiēt.

Alioqui si affluentius deuorantur mora, vt à lasciuis ac petulcis puellis assolent, substituendum est, *Incipiet.* Conficitur ex mori arboribus fructu, tum ex eo qui ex Rubo colligitur medicamentum aut ἐκλεῖσμα quod *Diamoron* vocatur, reprimendis vūlæ ac tonsillarum fauciumque tumoribus aptum. Adimi autem aliquādo hæc solatia ac naturæ fomenta improbis qui vel Dei munificentiam nō agnoscunt, aut eius donis abutuntur, *Psalm. 77.* Dauid passim testatur, inter hæc alias quoque vitæ delicias complexus. *Consumpsit,* inquit, *bruchus & locusta fruges illorum, grandovites, & pruino moros eorum.* Sepius enim contingit aëris inclementia atque in tempeltiuo gelicidio florescētes vineas, moros, segetem, oleas ita confici, ut nullus prouentus ex illis percipiatur. Cæterum quum in Mori mentionem incidimus, obiter enarrandum quod in Machabæorum historia scriptum est. Quum enim Antiochus Syriæ rex Iudæis esset infestus, atque omni armorum genere illos oppugnaret, duos & triginta Elephantos, in illorum dorso turribus ligneis erectis, armatōque milite instructis, in aciem produxit, & quò belluæ efferatæ in pugna essent ferociore, obiecerunt illis rubicunda velamina mororum atque vuarum rubentium succo perfusa. nam sanguinolento colore exasperantur elephantes, atque in hostem sunt atrociores maiorique impetu feruntur.

2. Mac. 6
Historia
ex libro
Machab.

Elephanti
rubro colore
effe-
rantur.

DE SYCOMORO ET CAPRIFICV.

CAP. XXXV.

Syco-

Ycomorus vtriusque partis nomen *Sycomori*
 exprimit adscito à ficu & moro non *descriptio*
 mine, Cuius fructus est Sycaminos.

Arbor adscribitur à Dioscoride & Pli-
 nio amplissima, ficus similitudine, fo-

lius moro proximis, quæ fructus edit ignavi gustus,
 insipidos & immaturos, quos non ramis vt ficus,
 sed caudice ipse gerit, caprificis similes, & qui non
 maturefcunt, dulciores tamen præmaturis ficibus
 quas *Crossulos* vocant, nulla intus granorum con-

gerie. Præbuit hæc arbor Zachæo qui Christi vi-
 dendi erat avidus, suggestum. quum enim statu-
 ra pusillus esset, in Sycomorum se subduxit, velut
 procul à sordidis ac caducis rebus, vt illi Iesus esset

Luc. 19

conspiciuus, sic vt in Zachæo typus sit expressus gen-
 tium, quibus fastus est aditus in coetum confeslum-
 que fidelium per fidem in Christum, cuius quanta sit

Matt. 21.

vis & efficacitas, ficus arefactæ portetofum ostentum
 declarat, cuius exemplo Christus exstimulat Apo-
 stolos, vt illam in mentibus suis foueant, eaque pol-
 licetur tantum accessurum roboris & potentia, vt si

Lucæ 17.

Sycomoro imperent vt eradicetur, & in mare se trās-
 ferat, illorum iussis obsequuturam: tum etiā, si visum
 sit, montem loco dimouere, atque id exigat profectus
 Euangelij, confestim atque absque mora perficiet

Matt. 17.

quod facere iussus est, modo adsit in Deum fides mi-
 nimè vacillans, eamque vim habeat quam granum
 Sinapis: quod tamen si minutum sit, tamen attritum

Marc. 11.

exerit acrimoniam suam, ac nares vellicat, to-
 tumque corpus excitato sternutamento concutit:
 itaque appositè fides & doctrina Evangelica huic gra-
 no comparatur, quod mentem hominis inflammet,

Lucæ 13.

Cap. 9.

Esaiæ lo-
cus expli-
catus.

Cap. 7.

atque in Dei amorem ac venerationem rapiat, qua de re superius. Caterum vt ad Sycomorum oratio recur-
rat, Esaias acriter insurgit in populum Ephraim & Sa-
mariaë incolas, quod superbo atq; elato animo Deo
insultarent atque illuderent. Quum enim illos cladib.
ac calamitatibus afficeret quod ad resipiscientiam reuo-
caret, contemptui illis fuit Dei manus, & pro ludibrio
habita: sic vt nihilo facti sint emendatiores, vt pueri
insolentiores qui à parente flagris cæsi, obstinatè per-
sistunt ac se deteriora facturos pollicentur. Quum au-
tem plagæ illos ad sanio rem mentem reuocare debe-
rent, facti sunt obstinatiores, magisque præfracti, cal-
citrosi, refractarij. Sic enim allegoricòs ac figurata lo-
cutione ludibrio habent illatas clades incēdia, ruinas
ædibus suis immissas: *Lateres ceciderunt & collapsi
sunt quadrato lapide eoque expolito ædificabimus. Syco-
mori succisæ sunt, Cedros substituemus.* quasi dicerēt, E-
xiguum est, nulliusq; momenti damnum ac detrimē-
tum quod perpeffi sumus minimo negotio paruissque
sumptibus refarcietur: imo omnia magnificentius in-
staurabūtur ac spectabilius. pro lateritiis marmoreas
ædes erigemus. pro Sycomoro hoc est, vulgari passiq;
obuio ligno Cedrina laquearia erigemus, omniāq; o-
perosius perfici curabimus. Quamobrè quum obsur-
descerent ad Dei vellicationem ac monita, omniāque
illis essent non sine irrisione despicata, Deus irritatus
scelerum continuatione, extenta manu atrociora illis
inferre meditatur, quod moniti atque acerbi castigati
non referrent pedē, atque ad percussorē confugerent.
Huius arboris mentio etiam fit apud prophetā Amos
qui quum neq; propheta esset, nec ex propheta oriū-
dus, nullisq; artibus liberalibus institutus, sed rustica-
nis negotiis ac pastoralis vitæ assuetus, adscitus est à
Deo

Deo in prophetici muneris functionem, illique mandatum est, vt contra Hieroboam Regem & Amasiam Sacerdotem horrendum vaticinium fulminaret. cuius conatibus quum oblisteret Amasias, Amos primum excusatione se purgat, quò cogatur hanc functionem obire, tametsi nec propheta sit, nec prophetici institutis ab incunabulis imbutus. Quocirca quum hoc onus illi à Deo sit impositum, illi potius quàm Regi & Sacerdoti obsequendum. Amasias instat & suadet, ne pergat vaticinium in Regem proferre, sed in Iudæam se subducatur extra Israeliticos limites, suæque vitæ fuga consulat, ne illum ad vincula, mox ad supplicia rapi cōtingat. Amos exertè ac palam vocationem suam tuetur, nec in animo sibi esse testatur vt eam deserat, aut ab imperata legatione sit discessurus. Itaq; Amos ingenuè fatetur se non esse prophetam, nec prophetæ filium, sed armentarium seu bubulcum aut pecuariū qui Sycomoros vellicet, hoc est, Caprificos decerpat & colligat. *Verum abduxit me (inquit) Dominus Deus* (quemadmodum etiam Dauid de post fortantes ad regni solium euectus *quum sequeretur gregem, & dixit ad me: Vade propheta ad populum meum Israeliticum.* Itaq; neglecto Regis & Amasie Sacerdotis mandato vaticinium suum liberè exequitur, atque vtriq; internecionem denunciat. Qua fiducia etiam vsi sunt Apostoli, quum interdictum illis esset à Phariseis, additis minis ne omnino loquerentur neque docerent de nomine I E S V. Petrus enim & Ioannes confidenter, sed citra contumeliam responderunt, An iustum sit in conspectu Dei vestris potius iussis obtemperare, quàm Dei vos qui legis præcepta tenetis, iudicare. non enim possumus quæ vidimus & audiuius, non loqui.

*Amosi
locus ex-
plicatus.*

Psal. 77.

Act. 4.

DE MALO PUNICO, VVLGO
Granaet appelen.

CAP. XXXVI.

Arboris
mali pun-
ici de
scriptio.

Granata
acida dys-
senterie
apta.

Cant. 8.

Alus Punica à Punica Carthaginenſi regione, & à corticis colore nomen ob-
tinet *Granata*, quòd mala rubentibus
granis ſcateant. In illa Hiſpaniæ parte
quæ *Betica* dicitur, nunc *Granata* à Mau-
ritantis auorum noſtrorum memoria occupata, (nam
illos Ferdinandus Arragonum rex expulſit) frequentif-
ſima. Arbor eſt non admodum procera, folio anguſto
nitidi læuioris expolitique viroris, flore qui Citinus
puniceo, ſilueſtri qui Balauſtium dicitur, rubicundo,
pomo quod duro cortice ſeu tegmine aut putamine
coriaceo integitur, *Sydion* Græci, *malicorium* Latini
vocant, perficiendis coriis idonea aſtrictionis ratione,
& quod atro colore illa inficiat, granis intus exuberā-
tiſſimi ruboris, ſucculentis, & anguloſis numeroſa cō-
gerie artiſſimè in ſe compactis, aut velut ſeptis aut
loculis, tenuique ac ſaueſcenti intus membrana di-
ſtinctis, ſapore aliquando dulci, mitigandę ſiti idoneo
aliquando acido ac vinoſo hepatis refrigerando accō-
modo, & quum aſtrictionis ſit particeps, cohibendis,
cruentis ac diſſentericis fluxionibus. Siſtunt enim aci-
da poma omnium profluuia, ac partem affectam cor-
roborant. Mali Punici in ſacris Bibliis frequens men-
tio, eoque designatur decus & ornamentum virtutis,
vitæque integritas, tum etiam dulcia, puraque ac caſta
eloquia. Sic Spōſus cōuocās ſpōſam ſuā, ac blādimētis
verborūmq; lenocinijs alliciēs, *Dabo tibi*, inquit, *pocu-
lum ex vino condito*, hoc eſt, aromatibus cōſectō, quale
noſtrū *Hypocraticū muſtū*, hoc eſt, ſuccū ſuauem mali
Punici

recēter exprellum quo nihil palato gratius: hoc est, re-
 focillabo te suauissimo meo colloquio, reficiam te sa-
 lubri doctrina, & spiritali computatione te exhilara-
 bo. Rursus alio capite. Quum Spōsus incredibili amo- Cap. 4.
 re sponsam amplectatur, hoc est, mirē afficiatur erga
 Ecclesiam suam Christus, cui Sponsæ aspectus, oculi,
 genæ, palpebrę sint visu gratissimæ, *Vt fragmen inquit,*
mali Punici, ita & genię tuæ, hoc est, Sicut dimidiatus
 cortex mali granati cōfracti aut dissecti, qui fragrātis-
 simi ruboris grana spectāda exhibet, sic malæ tuæ quę
 nō enormiter extumescūt, aut sunt inflatę aut indeco-
 rē protuberāt, sed decenter cōstitutæ, amabili ac gra-
 tioso rubore perfusæ. Quo castitas designatur, mode-
 stia, pudor, probitas, quibus rubicundus color attribui
 tur. Deinde paulò inferiūs, *Emissiones tuæ* siue propa-
 gines, aut *plantaria tua, paradisus malorum Punicorum,*
cum pomorum fructibus aliisq; fragrantissimis herbis
 quæ quod proximē assistant, omnia efficiunt suauiora,
 magisq; odorata. Quibus designat gratissima quæq;
 omniāq; mentis solatia, ac fomenta quæ nunquam sa-
 tiant, & quibus animus maximē reficitur. Quum au-
 tem in hoc Cantico Sponsus & Sponsa singulis ferē
 mōmentis vltro citrōque suauissimo colloquio se re-
 ficiant, quo languorem qui amorī inesse solet, excu-
 tiant, alter alteram identidem ad inuisendos hortos
 inuitat, quò spectent an vineę florescant, an mala Pu- Cap. 6. 7.
 niça germinare incipiant, an aliqua ex floribus oble-
 ctamenta possint concipere. non enim patitur alter ab
 alterius amplexu se diuelli, sed indiuisē sibi mutuò
 adhærere cupiunt, atque alter alterius suauissimo col-
 loquio ac consuetudine frui. Quoniam autem mala
 Puniça seu *granata* miris modis oculis blandiuntur, ac
 gustum saporēmq; suauissimū salubris succi exhibēt, Exod. 28.
39.

3. Reg. 7. ideo Deus præcipit ad horum similitudinem confici
 4. Reg. 25 orbiculata poma, ac tintinabula foraminosa in for-
 2. Para. 3. mam mali Punici, in quibus se spectandum exhibet ru-
 Hiere. 52. bicundum illud granorum blandimētum, quò in men-
 Agg. 2. tem reuocaret obliuioſis Iudæis durum legis corti-
 Ioelis I. cem, sed postmodum coruscante Euangelij luce sub-
 sequuturum suauissimum Euangelicæ doctrinæ suc-
 cum.

DE CITREO AC MALO MEDICO,
 Limonibus & Aurangis, vulgo
 Araeiin appelen.

CAP. XXXVII.

Malum
 Medicū.

Citreama
 la.

ON defuit etiam genti Hebrææ quum
 in oblectamentum, tum condimenti v-
 sum malum Medicum seu pomum ci-
 treum, cuius generis sunt vocati *limones*
 & *aurangia*, aureo croceoque colore,
 quorum pleraque orbiculata sunt nonnulla oblonga
 atque ouali forma, præsertim citrea & quæ *limonis* no-
 mine passim innotescunt, eximij odoris, & quæ cor mi-
 rè recreant. ex horum corticibus in laminas aut taleo-
 las dissectis, ac melle conditis aut etiam zacæro incru-
 statis conficiuntur tragemata ac bellaria, quæ non so-
 lum palato grata sunt, sed cor etiam reficiunt ac vires
 instaurant. in quem vsum etiam huius arboris flores
 melle condiuntur, antequam prorsus dehiscunt aut se
 in folliculos expandunt. Spiritus enim extenuatos e-
 rigunt, ac tabidis aridisque corporibus fomenta mini-
 strant. Est alia ab hac arbore *Citrus* etiam vocata, sed
 quæ huiusmodi mala aurea non proferat, siluestri Cu-
 presso aut Cedro non absimilis, sic vt nonnulli existi-
 ment

ment ipsissimam esse arborem quam lignum *Sethim* *Citrus li-*
 Biblia vocant, ex quo confici præcipit Deus trabes, *gnum Se-*
 mensas, contignationes, tabulata, laquearia, tigna. Est *thim.*
 enim lignum à carie ac teredine vermiculisque alie- *Exod. 35.*
 num, nec vllò aëre corruptioni obnoxium. Vbi autem
 ascia perpolitum est ac dedolatum, crispanti venarum
 discursu picturatum conspicitur, vt apud nos vestes
 polianthicae ac variægatæ, siue polimiticae, hoc est, va-
 rio & versicolore filo contextæ quod in vulgari ca-
 meloto, atque etiam in byssina, sericæque textura per-
 spicimus, quæ *Damascena* vulgo appellantur. Spe-
 ctantur apud nos ex hoc ligno elaboratæ mensæ du-
 ctiles ac versatiles, tum vt nunc passim conficiuntur
 in hospitum inopinatum aduentum emissitiæ & ex-
 tractiles, quo plures accumbant, spectabili ac pera-
 mœna colorum varietate, læuore perpolitæ, quorum
 nihil non natium est & genuinum, nec vllò pictoris
 pigmento fucatum. Quocirca existimo Deum ex hoc *Exod. 35*
 splendido atque incorruptibili ligno voluisse construi *37. & 38.*
 ea quæ vsui erant Sacerdotibus in templo, sic vt arca
 fœderis & quidquid in sacris Hebræorum spectabi-
 le erat, ex Cedro & Citreo ligno confectum fuerit.
 Quum enim rebus externis afficerentur Iudæi secus
 quàm Christiani, omnia in illorum sacris splendida
 esse voluit sumptuosa, magnifica, atque operosius ela-
 borata, quò omnia essent angustiora, maiórque reli-
 gionis cultusque diuini veneratio, ac populus meliùs
 in officio contineretur.

DE

CROCVS radice bubosa ac cepicea in capillamenti exilitatem spargit folia iuncis multo tenuiora è quibus flosculus emergit, tametsi is aliquando ante folia conspiciatur, cerulei coloris, in cuius medio velut crocea stamina ac filamenta se proferunt fragrantissimi odoris, adeoque intensi, vt cerebro vi soporosa officiat. Cor verò Crocus ita recreat vt digito annulari sinistrae manus affricus confestim ad Cor penetret. tanta est illi cum corde societas, vt vel foris vel intus adhibitus absque mora per arterias illuc perferatur. quo fit vt corpori venustatem adferat, & colorem floridum conciliet, modò ne sit immodicus eius vsus. nam immoderatus risum perpetuum homini excitat, & (vt tradunt medici) nimio gaudio hominem conficit, si trium dracmarum pondere exhibeatur. Quum itaque tantopere Croco hominis coreficiatur, non sine ratione Sponsæ hortulo ac viridariis Crocus odoratissimis aliis herbis interseritur, vt sic fragrantiam suam tanquam in vnum fasciculum coactæ inter se conferant Cyprus, nardus, crocus, calamus, & cynamomum cum præstantissimis Libani arboribus herbisque cum primis odoratis. Quibus designatur decor atque omnium virtutum ornatus, oratio quoque Ecclesiæ & piorum hominum qui suauissimum odorem Dei naribus offundunt, sic vt oratio ad Deum feratur, iuxta Dauidem, *tanquam incensum & sacrificium in odorem suauitatis*. Ceterum quum Crocus succos, liquores, lintea, vestes, lana, colore vel luteo

Dioscorid. lib. 1.

Cant. 4.

*Psal. 40.
Eccles. 45.*

luteo vel flauo vel fuluo imbuat, aut si exuberantiùs affusus est, rutilanti, rubentiq; ac rubicundo, fit vt isti colores rebus in quibus apparent, atq; se proferunt, ex Croco nomen fortiantur. Sic Medici in æstuosis febribus & feruida hepatis intemperie lotium obseruant croceum, vel luteum, vel flauum, vel crocatum: quòd festucas & filamenta Croci referant quæ ad rubedinē *Ex Crocco colorū nomina.* deurgunt, ac rubenti colore perfusa sunt. ita intēsiōr est color crocatus & croceus qui crocum ipsum emulatur, quàm flauus aut luteus, aut quē à Citreo pono Citreum vocant, nam isti colores dilutiores sunt. Sic *Calthæstis luteum.* Caltha vulgo *Calendula* ab auri fulgore luteo & sub croceo colore spectatur. sic viola lutea & muraria quę Mauris *Chieri* dicitur, Sic vnguentum quod Croci colorem æmulatur & eum recepit, Crocomagina vocatur & Crocinum. Sic Oxycroceum à croco & aceto nomen obtinet. Quod verò ad vestes attinet croceo colore, tum coccineo ac purpureo imbutas: multa eius generis in sacris literis obuia sunt, quemadmodum etiam apud alios Scriptores paludamentum Imperatorum coccineum legitur, Hyanthinum & vestis Crocatura crocei coloris, Belgæ *Rouvaens* vocant à Rotomago Galliæ ciuitate, vbi lana eo colore inficitur. Sic etiam Hieremias lamentatur redactam esse in nihilum Hierusalem, omne decus & ornamentum ciuitatis sublatum, nec in ea quidquam esse spectabile, aut visenda specie, sed omnia deformata: inductam extremam calamitatem, sordes, miseriam, inopiam. *Qui, inquit, delicatē ac voluptuose vescebantur, atq; deliciis affuebant, in via conculcati sunt, Qui nutriebantur in croceis, hoc est, crocei coloris velamentis vel rubenti coccino, amplexati sunt stercora.*

Thren. 4.

DE MYRTO QVAE APVD OMNES
nationes nomen retinet. & de Myrto syluestri.

CAPVT XXXIX.

Myrti de
scriptio.

Cap. 2.

Hester o-
leo myrti-
no vsa.

3. Esdr. 4.

7. Mach.
10.

Ioannis 7.

2. Esdr. 8.

Myrtus arbuscula, aut potius apud nos frutex & virgultū perpetuū virens, Veneri dicata est, ac sacrata cōiugio in quo exigitur castitas & concordia. folia proferunt oleæ aut ligustro angustiora satuerati viroris baccas nigras Iunipero affines sapore vinoso ex quibus vt etiam ex molissimis eius foliis oleum exprimitur: quo Hester delibuta Regi Assuero in matrimonium assumpta est. Conficitur etiam ex baccis vinum myrtites quod pollet vi astrictoria, ac stomachum dissolutum confortat, id etiam ruptis atque ex alto delapsis commode exhibetur. Huius arbuti ramis Hebræos adornasse ædes suas ac vestibula in Enceniis, hoc est, solennitate festorum quæ celebrari solent ob templum post Persarum exilium instauratum: in *Scenopegia* hoc est tabernaculorum festo à fingendis tabernaculis nomen sortito Scriptura passim testatur. Sic Neemias vrbs ac templi legisque instaurator præcepit populo reduci ex captiuitate atque exilio in Hierusalem, vt velut in publica lætitia ac triumpho conferunt se in montes ac syluas, atque ex nemoribus adferant Oliuæ, Cupressi, Citri palmarum ac Myrti ramos, quo conficerent ex virēti frō de umbracula, passimque inter se exilarescerent atque essent Geniales. Hic mos etiam Belgis vulgaris, est siquando solennis aliqua annuæque pompa exhibetur, aut Regem vel Principem inaugurari contingit, aut parta ex hostibus victoria, longæque obsidione liberata Ciuitate triumphus per vicos ac compita agitur. Id etiam Troianos factitasse absoluta longa vrbs obsidione

dione, pulsifque (vt iis persuasum erat) Græcis Virgilius testatur,

*Nos delubra Deum miseri quibus vltimus esset
Ille dies, festa velamus fronde per urbem.*

Aeneid. 2

Cæterum Esaias (quem aliàs testati sumus in illustrandis vaticiniis stirpes, herbâsque suis narrationibus accommodasse) illos pronunciat felices fore, omniâque illis ad prosperitatem ac successum optabilem futura adiumento, qui Deo fidunt, cuiusque bonitati & clemenciæ innituntur, ita vt nihil incommodi sit accersurum, adeo vt quæ nocitura videbantur, rebus mutatis, fructum non exiguum sint allatura, quod sic indicat, *Pro saluunca aſurget abies à proceritate dicta &* *Cap. 55.* quod in sublime abeat. *pro vrtica mordaci & contem*pta herba, vulgo *Netel, myrtus*, suavis, speciosus & odoratus frutex. Quo designat pro noxiis infestisque fruticibus fecundos, amabiles, salutare, frugiferos substituendos, hoc est, pro vitiis virtutes, pro seruitute libertatem, pro exilio reditum regressumque in cælestem patriam. Rursus quum ostendit se non defuturum afflictis ac desperationi proximis, sed in extrema calamitate, clade, angustis subuenturum, *Irrigabo,* *Esaia 41* inquit, *ſcaturigine aquarum terram aridam,* ac siticulosam. *ponam in deserto abietem, vlmum, cedrum, myrtum,* *cupressum ponam in locis incultis ac squallidis pinum & buxum* arbores quæ perenni sunt virore, & quibus folia non defluunt. Quo Deus indicat se præter naturæ ordinem, præter spem atque hominum opinionem, rebusque deploratis adfuturum populo suo, sic vt in regione deserta speciosissimæ arbores se proferant, hoc est, hominum mentes ieiunæ ac siticulosæ florentissima virtutum germina sint allaturæ. Paulò inferiùs idem argumentum prosequitur, ac pollicetur conso-

Esaia 60

lationem ac mentis tranquillitatem, futurum enim esse ut instaretur Ecclesia ac cœtus dispersus sit colligendus, ac pristino cultu ac nitore postliminio illustrandus, quod hoc tropo confirmat: *Gloria Libani ad te veniet, abies, pinus, buxus simul ad decus & ornatum sanctificationis tuæ.* Quibus verbis indicat non solum Ecclesiam ædificandam eximiis arboribus quas sylua Libani suppeditat, sed quidquid in hominum societate excellens, magnificum, heroicum est, huc allatum iri, non solum plebeios atque infimæ sortis homines quos minus despicit Christus, quàm sublimes, sed Reges & principes, satrapas atque heroas in hanc societatem conuocandos. Cæterum quum myrteti apud Zachariam prophetam mentio incidat oblata, que inter hæc Prophetæ visio, de illo pauca disseram, Nam omnia adamussim exequi nimis quam operosum, & ingenij nostri captum superat. Sortiuntur ab herbis atq; arboribus nomina Syluæ ac nemora quod huiusmodi stirpibus consita sint, ab arundine Arundinetum. Vnde in libro Sapientia, *Fulgébunt iusti, & tanquam scintillæ in arundinetis discurrent:* hoc est, Sanctorum fulgor & claritas impios, ut stipulas crepitantibus flammis deuret. Palmeta quæ palmis scatent, Myrteta loca myrto & urbano & syluestri fecundissima. In hoc autem vireto exhibita est Zachariæ visio quam populo indicat, quod prophetia visioni coniuncta maioris apud illos sit autoritatis ac pōderis atque acrius oscitantes socordēsque mentes stimulet. *Vidi,* inquit, *noctū, & ecce vir insidens equo rufo,* hoc est, spadiceo colore, vulgo *Castaenne brijn,* & ipse stabat inter myrteteta in profundo, & post eum equi, rubro, varij, & albi: & dixi, qui sunt hi? & respondit vir qui stabat inter myrteteta (quo Christū designari puto qui Ecclesiā obscura

tam

Cap. I.
Myrteti
& ex eo
Allegoria.

Cap. 3.

Zachariæ
visio quid
designet.

tam ac deformatam vitiis emendatam cupit) *isti sunt quos misit Dominus vt perambulent terram.* Quibus verbis commonstrat in valle huius mundi vmbrosa atque opaca, in qua mali bonis permixti sunt, Deum singulari sua prouidentia curare res humanas, atque hominum commodis consulere ac prospicere, ipsam que Ecclesiam per Christum & Apostolos aliosque verbi Dei ministros, qui in tanta ac tam confusa hominum multitudine ac diuersitate, suis quique officiis funguntur, vt illis partitus est Deus, erigere, de madata illis prouincia, vt tacite explorēt quid rerū geratur in terris, in quo statu consistant res mortalium, sic vt ea cura pastoribus incumbat ac munus delegatū sit vt salubri exhortatione, (quod Paulus Timotheo præcipit) additis minis extiment homines quō respiciant atq; ad Deū vnde profugerunt, se conferant, quod ipsū si obtineri possit desituras afflictiones, nec futuras diuturnas nec perpetuas. itaq; Propheta obiecta populo sua hac visione ad respicientiā ipsum prouocat, sic enim futurum vt Deus illi factus placator, pœnas atque vindictas remittat, omniāque in pristinum statum restituat. Hæc de myrto amabili atque odorato arbusto sufficiant. Est huic affinis myrtus me-

*Myrtus
sylvestris.*

*Pseudo-
myrtus.*

Ruscus.

pendice baccae pisi magnitudine, myrteis minores, corallino rubentique colore perfusæ, cuius radice utimur in ciendo lotio, & atterendis calculis.

D E P I N O

CAPVT XL.

INVS arbor etiam Belgico solo assuefcit, sed non assurgit in vllam proceritatem, folio existit tenui, rotundo, aculeato. Fructum seu nucem nihil necesse est describere, quum passim obuia sit, ac nucleus in alimenti & medicamenti vsum omni nationi veniat. *Pomum* Belgæ vocant, quum nux sit, sed quæ in hostem emissæ ac capiti illis illam prosternat. Vnde extat apud Macrobiū iocus yrbani. Casellij Iuriconsulti, Lapidatus à populo Romano Vatinius quū gladiatorium munus ederet, obtinuit vt Aediles edicerent, ac proclamari per præconem iuberent, ne quis in arenam nisi pomum mitteret: forte iis diebus Casellius consultus à quodam an nux pinea pomum esset, respondit, *si in Vatiniū missurus es, pomum est.* Tanto ac tam acerbo odio flagrabat populus in perniciosum ciuem, vt illum extinctum potius quàm saluum cuperet. Cæterum Prophetas pinum atque alias memorabiles herbas concionibus accommodare, aliàs demonstraui. Esaias enim in detestandis statuīs Ethnicorum atque idolorū simulachris miro artificio plerasque arbores narrationi accommodat, ac monstrat quanta cura ac sollicitudine ea studeant effingere atque elaborare fabri quæ nulli vsui sunt, nec vllam salutem conferunt, adeo intenti illi rei, vt lima, malleo,

*Li. Satur.
cap. 6.*

Esaiæ 44.

malleo, calenti foco iis efformandis ad lassitudinem se
exerceant, ac siticulosi efficiantur antequam opus per
fician. Artifices verò lignarios (vt concionem profe-
quitur) normam, & perpendiculum, amussim adhibe-
re, securim, ferram seu runcinam, circinum & si qua
alia sunt instrumenta tornandis poliendisque lignis
idonea, sic vt pars eorum succidat Cedros, ilicē, quer-
cum, pinum, ex quarum assulis segmentisque ac scan-
dalis ferra dissectis ignem excitet coquendis panibus
atque eduliis, aut vt iis incalescat, ex reliqua arboris
parte sculpsit Deum, & incuruatus adorat illum. Hæc
Propheta Esaias toto hoc Capite prolixè enarrat, ac
semel atque iterū repetit, quo homines meminerint,
vnde petenda auxilia, cui incuruanda genua, ad quem
manus, oculi, corda erigenda, nempe ad Deum cui so-
li honor & gloria, & qui per Christum seruatorem
nostrum Spiritu suo abundè nos imbuat, & contra o-
mnia aduersa reddit inuictos.

DE BVXO, ERRORE VVLGARI

Palma dicta.

CAP. XLI.

M Iris modis hallucinari contingit plerof-
que in herbarum & arborum cognitio-
ne. Sic sunt qui Anethum vulgo *Dille*, *Mat. 23.*
quam Christus concioni adhibet, *Anijs*
credant, quum *Anisum* sui generis sit, &
Belgis nomen retineat, semperque proferat discutiē-
dis flatibus aptissimum, sic vt Anethi foliis vtamur
in condimentis, in oleraceis, in carniū elixarum li-
quamine, verū non illius semine: at Anisi semen &
feniculi in condiendo instaurandoque liquore Cerui-
fario, in placentis, in bestariis, in pomis assis salubrem

Abietis vsum obtinet. Sic *Abies* arbos celsa ac procera, ita vt
descriptio hinc nomen sortiatur, quod abeat atq; assurgat in im-
 mensum, non est populus alba vulgo *Abeel* dicta, vt
 nigra populus *popelier*, sed arbor Prophetis sapius in
 concionibus ad populum erudiendū adhibita, si quā-
 do fastum deprimunt, ac superbiam elatōsque ac sub-
 limes deprimendos prædicant, ac etiam deiectos eri-
 gendos. *Abies* perpetuò virescit, foliis pinnatis pecti-
 num modo resectis, flore croceo, specioso atque ama-
 bili. Huic picea, vt larix, pino, prorsus assimilis, ex qua
 mali nauium & antennæ eriguntur. Cōspicitur huius
 generis arbor in immensum fastigata in Cænobio A-
 nachoritarum quos *Carthusianos* vocant, Ziriceę con-
 termino quæ fructum profert pino non absimilē tur-
 binata specie, sed qui nucleum exhibeat non esculen-
 tum. Cæterum vt ad Buxum deueniam, in magno er-
 rore versantur qui buxum palmam esse existimāt, quū
 ab hac per omnia diffideat, nisi quod vtraque perpe-
 tuò virescit, nec foliis spoliatur. Hunc errorem ex eo ex-
 ortum opinor, quod nostrates hac fronde vtantur die
 ante Paschæ solennitatem octauo, qui Dominica Pal-
 marum dicitur: nam eo tempore apud Belgas reliquę
 frondosæ arbores desiderantur. Spectatur hæc arbor
 in singulis ferè apud non hortis folio myrti exiguo,
 concauo, subrotundo, læuore perpolito, perenni viro-
 re, flore, herbaceo, odore graui, & quem non solum a-
 nimantes, sed etiā homines auersentur, ligno autē du-
 ro ac ponderoso ita vt in aqua demergatur, calore pal-
 lido ad flauū inclinato, sic vt ij qui colore mustellino
 sunt ac giluo, minúsque amabili, buxæ vultu esse di-
 cantur. Non desunt qui huius arboris scabem ramen-
 ta lima attrita morbidis corporibus exhibeant, &
Color bu- luem Veneream seu morbum Gallicum iis expugna-
xens. re

re tentent, eaque pari effectū censeant cum ebeno seu Guaiaco ac ligno Indico, qui mihi toto cœlo errare videntur. Lignum enim Indicum odoratum est, succo oleoso ac resinato imbutum, sapore non ingrato. at *Buxinatura.*
Buxus arida est, exucca, tetro virosoque odore, sapore insuauis, & qui venenosæ qualitatis sit particeps, si modo gustare libeat, Conficiuntur autem ex tornatili hoc ligno ac rasili materia pectines, pugillares, manubria, foratiles fistulæ, capuli, pyxides, trochi: in quem vsum quàm in medicamēti accommodatior. Noui enim sacrificum quendam apud nos, sed non admodum firmi cerebri aut mentis sanæ, qui cineres buxi deustæ atque in Palmarum consecratæ quem ritū Romana Ecclesia dominica Palmarum obseruat, cuidam adolescentulo ebibendos propinaret aqua lustrali immersos, adhibito inani ac ridiculo quodam exorcismo, ad dispellendas, vt adstantibus persuasit, febres, & vermes exigendos: non ita multo post febris quidem depulsa, sed adolescens morte sopitus est, sic vt autor fuerim meis ciuibus, ne quis tale quiddam iterum attentaret, quum buxæ frondes deletoriæ sint & exitiales, corporique humano noxiæ ac perniciosæ, quod odor grauis etiam & virosus indicat, & sapor abominabilis atque amarulentus, quem palatum respuit atque auersatur.

*Rei gesta
narratio.*

Iam verò vt susceptum argumentum prosequar, hoc est, desumptas à Prophetis similitudines explicem, cōmonstrabo obiter Buxum etiam adhibitam concionibus, eamque arborem scitè atque appositè suis narrationibus Prophetas accommodasse. Quū enim huius arboris lignum cornea sit ferreæque duricie, sic vt si quid illi insculpatur, non facile oblitteretur aut exolescat. Dominus præcipit Esaïæ vt peccatum Iudæo-

Cap. 3.

rum qui Aegyptiis fidebant, amplifcet atque exaggeret in immensum, omnibusque palam faciat, quam foede à Deo descuerint, & aliunde potius, quam ab ipso salutem sint venati: obiter hoc illi dat in mandatis vt ita describantur eorum scelera atque asseruentur in monumentis publicis, vt ne vnquam in obliuionem possint deuenire. Sic enim vult irritatus sceleris indignatione. *Nunc ego, inquit, vade & scribe hanc prophetiam super buxum vel in tabula aut pugillari buxeadiligenter & accuratè exaratam, vt sit in diem vsque nouissimum in testimonium & vsque in aeternum*, hoc est, istud effice vt tam accuratè hoc scelus obfignetur, vt sit indelebile, nec vlla vetustate contingat obliterari aut exolescere, sic vt & illorum oculis possit continenter obuii, & aliis in memoriam reuocari elapsis iam aliquot seculis, omnibusque testatum esse illos detestabiles esse ob patratum scelus, edito exemplo atque exhibito specimine, ne alios quoque eo impietatis deuolui contingat. Hieremias quoque simili vtitur Metaphora, & proclamat, *Peccatum Iuda scriptum esse stilo ferreo, vngue adamantino exaratum in tabula cordis eorum, & in cornibus ararum seu altarium eorum, quibus continentur adstant, & in quibus ipsi & filii eorum sacrificia peragunt*. Stilo ferreo & cuspide adamantina scribitur, (nihil enim adamante durius, sic vt acutissima instrumenta exigit, quo perpoliri possit) quod indelebile esse vult, nec annorum decursu interire, sed perpetuò subsistere, nec vllò æuo obscurari. In Cornibus ararum, tanquam in vestibulo primoque aditu & ingressu templi, vt semper habeant in recenti memoria, vt continenter versetur ob oculos. Sic Dauid, *Et peccatum meum contra me est semper*, hoc est, oculis iugiter obseruatur, menti que assiduè incumbit, sic vt nunquam

Esaie locus explicatus.

Cap. 17.

Hierem. locus explicatus.

Psal. 50.

quam has furias & ærumnas, has animi carnificinas excutere possim, nisi scelus pœnitentia expiatum sit, ac Dei misericordia expunctum ac deletum, Iob etiam tot calamitatibus pressus, tantâque mole ærurnarum obrutus, concepta emergēdi fiducia, ab huiusmodi rebus desumpta similitudine, cupit id quod dicturus est in omne ævum perdurare, esse enim indubitatum certumque ac fixum, nec se quidquam ambigere aut desperare, quin felicem atque optatum successum res sit habitura. *Quis, inquit, mihi tribuet, ut scribantur sermones mei? Quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo & plumbi lamina, vel celte sculpantur in saxo vel silice?* Quo perpetuò extent, omniumque animis possint infigi, omniumque oculis obiiici. Scio enim quod Redemptor meus vivit, certòque persuasum habeo me in novissimo die de terra surrecturum, & in carne mea visurum Deum Servatorem meum, quem visurus sum ego ipse, & non alius, reposita est hac Spes & fiducia in sinu meo.

Quibus verbis præter veram corporis resurrectionem (quæ ut in Christo peracta, ita in nobis, hoc est, *Iobi locus explicatus* eius mēbris perficienda est) hoc agit apud amicos qui illi plus attulerunt molestiæ quàm solatij, ut omnibus testatū sit se aliquando ex iis malis ac miseriis emerfurum. tamen enim à Deo adflactus sit atque in nihilum reductus, tamen certam se habere spem, eam cōcipere fiduciam, ut vindex & instaurator suus Deus hanc cladem ac calamitatē in quā deiectus est, à se auferat, & erecturus sit ex sterquilinio in quo voluitur in pristinam dignitatem, sic ut res ex luctuoso ac funesto initio lætam Catastrophen seu exitum sit habitura non siue numerosæ prolis accessu, ac rei familiaris *Iobi 42.* amplissimo prouentu. Quæ res indicat Iobi historiam

non esse commentitiam aut fabulosam, sed veracem
Cap. 5. & cui fides derogari non debeat, sic vt ex re gesta pro
Cap. 14. ponatur nobis patientia ac malorum tolerantia, vt testatur Iacobus Apostolus & illo prior Ezechiel.

DE NUCE.

CAP. XXXII.

Cant. 6.

Nucis arboris descriptio.

Lib. 15. c. 22.

Nucis Etymologia

VVM Sponfa (quo nomine & Ecclesia & pii cuiusque anima quæ Christo insita est, designatur) omnes confectetur & captet odorum suauitates quæ è speciosissimis fructibus emanant, hoc est, nulla nõ requirat oblectamenta virtutum quibus se reficiat: descendit in hortum nucum, vt longè latèque prospèctet atque inspiciat, an vineæ florescant, an mala Punica germinent, an se poma proferant in conu allibus. Quibus Metaphoris indicatur, omnium virtutum chorus. Intelligi autem hic debet non nux auellana vulgo *Hæze* note, ex Corylo, sed iuglans, quæ est arbor, procera & ramosa, foliis non sine grauitate quadam odoratis, latis & oblongis, fructu multis inuolucris ac tegumentis munito, calloso foris atque herbaceo cortice vt Plinius eleganter describit intus compactilicarum loculorum. Sunt enim huic nuci bifidæ putamini carinæ, nucleis verò quadripartita distinctio, lignea interuirescente membrana. Nux autè hæc *Basilica* vocatur, hoc est, regalis, quòd à Regibus è Perside in Europã translata sit; communi nomine *Iuglans*, quasi Iouis glandè dixeris, quòd eam primus hominibus Iupiter monstrarit. Eduntur hæ nuces salubriùs, minorique incommodo recentes & succulentæ, quàm aridæ.

ridæ. Nam rauscescunt vetustate & capiti grauedinem inferunt, unde Græcis nux *Caryon* dicitur, quod capiti noxam inferat. Ex hac Medicamen *Diacaryon* Medicis in usu est, quod è nucibus confectum faucium vitiis adminiculatur reprimentis ratione. Virides autem decerptæ antequam putamina obdurescunt, melle & Zaccaro condiuntur, diuque aseruari possunt, roborando stomacho vtilis, atque ori palatòque non ingrata, sic vt mensis inferri possint, etiam inter bellaria vt cortices Citri aliæque tragemata hoc est, delicata quæque edulia quæ secundis mensis atque alio cibo saturatis apponi solent. Elicitur etiam ex nucibus virentibus necdum interno cortice induratis in turbine ac meta distillatoria aqua ad multos vsus efficax nempe ad pestis contagia, ad faucium ac palati hulcera ac pustularum eruptiones ad eluendas maculas, neuos, lentigines in facie: quod etiam præstat aqua quæ ex vitis sarmentis verno mense incisus profluit, qua de re nullum veterum mentionem fecisse memini. Cæterum quum nux Regia foris ligneo sit duròque cortice, atque intus suauem sapidumque nucleum contineat, appositè nec incommodè illi accommodari vita humana vel potius Christiana potest, atque Ecclesiæ decursus. In hac enim nubila serenis, dura mollibus, aspera lenibus, acerbis mitibus, dulcia amaris, solatia castigationibus immista sunt. Durum aliquando est & operosum Nucē frangere quod ipsum si dentibus tentes, periculum imminet ne, si imbecilles sint, illos frangas. Quo spectat illud Plauti, *Qui è nuce nucleum esse vult, frangat nucem* Quo denotat, illi qui dulcia degustare velit, amara degustanda, qui aliquid commodi sectetur aut aliquod malorum solamen conquirat, ne laborem

Virtus aque nucum.

Nux aduersitatis & prosperitatis sym-bolum.

Gurgul.

fugiat, nihil non faciat ac patiatur, quo salubria assequi posset.

DE POMIS IN GENERE E QUIBVS
Sacri vates similitudines desumunt.

CAPVT XLIII.

*Præcocia
poma quæ.
Scrotina
poma quæ.*

POMORVM differentia & species apud Belgas innumeræ sunt, sic vt superiorem, nostra ætas vincat. nam insitio & inoculatio plurima genera peperit. Inter hæc sunt præcocia quæ præmaturè maturefcunt, sed fugacia, vt omnes fructus verni & æstiuui qui asseruari nequeunt. Hiberna verò & Autumnalia in multam hiemem, imo in ver insequens illæsa intactaque seruantur. Horum alia dulcia, alia acida, acerba, austera, vinosa, mitia, diluta, aquosa, alia varij mistique saporis. Præbent autem hi fructus amabiles nulli non hominum oblectamenta, atque oculis, palato, naribus blandiuntur, vt etiam pirorum infinitæ differentia, sic vt si quis vllius generis mala conspiciat, contrectet, odoretur, degustet, mirè hoc blandimento afficiatur, sic vt etiam eo conspecto in mentem veniat Dei munificentia, qui tanta rerum varietate nos cumulatissimè instruxit. Inter poma referuntur quæ orbiculata sunt, nam pira ferè oblonga sunt & turbinata forma. Horum differentias enumerare non est huius instituti, quum omisissis Cotoneis, mespilis, Cirriis, aurrangiis, Perficis, & volemis sic dictis quòd manus volam impleant, Punicis, Armeniis, &c. hoc tantum ad mouere visum est, Deum has delicias homini indulgere partim in alimenti vsum, partim in sanitatis conseruan-

seruandæ tutelam, eúmque nonnūquam adimere hæc vitæ solatia, si quando erga illius munificentiam sunt ingrati. Desumitur apud Amos prophetam elegans Metaphora ex pomis æstiuís quæ cito quidem maturescunt, & vt res nouæ, homines afficiūt, sed quæ confestim putrescunt, nec asseruari possunt. *Ostendit, inquit, mihi Dominus Deus vicinum*, hoc est, corbem seu canistrum pomorum æstiuorum, & dixit, *Quid tu vides Amos?* & dixit, *canistrum pomorum*, (quibus designat fructus præcoces & primitiuos) *Et dixit Dominus ad me, Finis super populum meum.* Hac Metaphora pomorum quæ non possunt diu subsistere, indicat imminere populo interitum, instare corruptionem vt pomis maturis, quæ si diu asseruantur, putrescunt, vt sunt pruna, cerasia, persica, corna quæ perennare non possunt, aut in hyemem perdurare, sic vt appositissima similitudine pronunciet, maturos esse vt consumantur, atque intereant, aut proximos esse internecioni: eò enim peruenisse illorum nequitiam, atque vt æstiuos vt æstiuos fructus maturuisse, vel desituri sint, nec amplius possint subsistere. Id ipsum vrget Apocalypsis, ac Babylonix hoc est, qui Ecclesiam contaminant, extrema minatur, atque auferendas pronunciat omnes eius delicias, decus, magnificentiam, splendorem. Inter alia autem *Recesserunt inquit, animo tuo desiderata poma, & præclara quæque & omnia pinguina perierunt à te, nec amplius illa inuenies.* Quo indicat omnia quibus oblectare se solet, & palatum reficere, ablata esse, pomam, strepitum, ferculorum apparatus, bellaria, ac melita repotia, in quibus suauissimi fructus mensis inferri solent, vt poma sapida ac succulenta, pruna, Persica, aliæque secundæ mensæ deliciæ.

Cap. 8.

Amos lo-
cus expli-
catus.

Cap. 18.

Apocal.
locus ex-
plicatus.

DE QVERCV, ET ALIIS GLANDIFERIS arboribus.

CAPVT XLIIII.

VLTA sunt in sacro Codice stirpium genera quæ seriatim recensere immensi esset operis atq; infiniti laboris. Quocirca boni consulet æquus lector, si non omnia ad amussim sum exequutus. Quæ autem Prophetæ arbores concionibus adhibent, non modò satiuas quibus hortus excolitur, sed etiam syluestres quæ fere vrbani sunt proceriores, earum nonnullas obiter attingam. Sunt etiam nostris regionibus cognitæ fagus vulgus vlmus, Quercus. Robur, Ilex, Acer, Suber, cuius cortice suffulta sandalia & calceamenta frigus & aquam arcent, aliæque glandiferæ arbores, quæ olim ante inuentas fruges alimentum hominibus suppeditabant. Vnde prouerbium, *Stultum est inuentis frugibus glande vesci*. Prophetæ per has arbores, validos & robustos designant, qui inopes opprimunt, ac tenuioribus sunt infesti, quos tamen Deus minimo negotio conuellit ac deiicit. *Ipsæ enim tanget montes, & fumigant, ipse Cedros in immensum fastigiatas prosternit & confringit*, sic vt vix tenuè vestigium tanti fastus appareat. Sic Deus apud Amos, *Ego exterminaui à facie eorum Amorream, cuius altitudo vt altitudo ac sublimitas Cedrorum*. Quo designat & denotat fastum, superbiam, arrogantiam ac Dei contemptum. Similiter Zacharias mentem eripit fastuosis, & tanquam rebus desperatis ad lamenta, eiulatus ac fletus prouocas, *Plulate, inquit, quercus Basan, quia succisus est saltus munitus, ac magnificentia vastata est*, hoc est,

abla

ablatum est omne robur, omnis vis & potentia, omnis munitio qua subliterunt. appositè illis quernis arboribus comparat. Vt enim maxima duritia robori & quercui est, ita vt eorum nonnulla vix findi queant, vel cuneis, vel securi, vel ferra dissecari: ita vt isti muniti ac vallati opibus ac numerosa clientela, ad eas opes ac dignitates honorésque, vt sublimes arbores, euecti sunt, vt nunquam deprimi potuisse viderentur. verùm Dei potentia nihil obstat. Superiùs fusiùs de iis tractauimus.

DE ROSA, ET EX ILLA DESUMPTIS Metaphoris.

CAP. XLV.

ROSA apud omnes nationes flos spectatissimus, mirèque odoratus Cor & Cerebrum odoris suauitate recreat. Intus verò adhibita, affectarum patium dolores mitigat, & confortat astrictio-
nis ratione. Succus tamen aut earum delutum clementer ac placidè aluum proluit, flauam bilem expurgat, iecoris obstructioni auxiliatur, in quem vsum conficitur apud nos *Rhodopharmacum*, hoc est, Syrupus rosaceus solitiùs qui citra noxam aluum deiecit, & biliosa excrementa quæ febres tertianas excitant, expurgat. Huius amabilis floris multæ spectantur differentia. Vulgatissimæ sunt quæ albescunt, quibus succedunt rubentes & muricata, hoc est: quæ purpureo colore collucent, inter quas flagrantissimi ruboris *Milesia*. Sunt etiam apud nos Puniceæ quæ prænestinæ dicuntur, vulgo *Prouinciales*, colore qui Belgis *incarnaet*

Rosa vires.

Rhodopharmacum.

Rosarum differentia.

Li. 2. Ca.
4.

Cynorbo-
dus odora-
tus.

Sapien. 2.

Sapientia
locus exp.

Ecclesiast.
locus ex-
plicatus.

dicitur, quòd viuæ carnis colorem referant, ac subflo-
ridum aut rutilantem. Sunt etiam Damascenæ, sunt
musculatæ minutiore flosculo candido, odoris eximij,
vt Cynorhodus vrbani & satius vulgò *Negelentier*,
quæ Plinio videtur Rosa Græca & *Lychnus*, alia à Co-
ronaria, flore roseo vel subrutilo, minuto, odorato,
quæ dos etiam foliis aculeatis inest secus quàm vulga-
ribus rosis quarum folia inodorata sunt, Quum autem
Rosa nihil sit fugacius, nec quod citius marcescat, a-
ptissimè huic vita humana fragilis, caduca & momen-
tanea comparari potest, tum omnis splendor eius, glo-
ria, decus, magnificentia, fastus superbia, quæ omnia
vt flosculi citissimè euanescent. Notantur autem in
Scriptura sacra qui luxum fouent & odoratis rebus
abutuntur. Sic enim compellant se lasciui homines ac
deliciosi, qui à morte nihil hominis superesse sibi per-
suadent, *Quum etas nostra imbecilla sit æui brevis, &
vt fumus & vmbra euanescat, agite fruamur bonis præ-
sentibus, & vtamur rebus naturæ: dum iuuentus adest.*
Vino precioso & vnguentis nos impleamus, & non sina-
mus elabi florem temporis, hoc est, non frustra patia-
mur præterire amœnissimam æui partem nempe ado-
lescenciam, quæ Genialiter nullòque nubilo est tran-
figenda. Coronemus rosis antequam marescant, nullum
pratium aut viridarium sit quod non pertranseat luxuria
nostra, vbiq; relinquamus signa lætitiæ, nemo vestrū
exors sit insolentiæ nostræ, *quoniam hæc est pars, hæc
est fors & conditio nostra. Hæc, inquit sapiens cogitaue-
runt & errauerunt, Excæcauit enim illos malitia sua, nec
Dei arcana cognouerunt, itaque illorum conceptum im-*
probat, quòd non vsum rei spectent, sed luxum & pro-
digalitatem rerum naturæ, nulla habita Opificis ra-
tione. Ceterum apud Ecclesiasticum comparatur ani-

ma

mæ puritas, candor, integritas, decus, & virtutis præstantia Rosæ aliisque odoratis stirpibus. Sic Sapientia *Eccl. 29.* æterni patris, sui commendatrix, *Ego, inquit, quasi Cedrus exaltata sum, quasi palma in Cades, & quasi plantatio Rosæ in Hiericho.* In iis enim locis erant præstantissimæ. Rursum quum ad amplexandam Sapientiam exhortatur, *Audite me diuini fructus*, hoc est, Pij filij *Eccl. 39.* & quasi rora plantata super riuos aquarum fructificare, fructificate, vt lilium flores emittite. Paulò inferiùs quum Simeonis Pontificis laudes prosequitur, easque amplificat in immensum comparatione desumpta à naturæ rebus, *Ipse est, inquit, quasi stella matutina in medio nebule, quasi luna plena quum suis diebus lucet,* *Eccl. 50.* hoc est, vel tota, vel media sui parte à Sole illustrata: *quasi flos rosarum vernis diebus, & quasi lilia apud aque riuos, &c.* Ex iis coniecito studiose lector, quàm illi frigant Metaphoræ aut collationes qui ignorat herbæ aut fruticis naturam, ex qua similitudo desumitur, atque ad ornandam concionem adhibetur. Cæterum quum inter scribendum id Horatij in mentem mihi venisset,

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
lectorem delectando, paritèrque docendo, visum est vulgare quiddam de Rosa adicere, quò iucunda feriis mista minus satient. Inoleuit apud Belgas ac pleraque alias nationes consuetudo, vt si quando lepidi sodales inter se conuiuia agitant ascitis inter hæc præstantioris formæ aliquot puellis stipulentur peracto symposio silentij fidem, *ne fidos inter amicos sit qui dicta foras eliminat*, eaque de causa, vt id ratum habeatur, *sub Rosa hæc peracta dictitant.* Vnde passim in cœnaculis Rosa lacunaribus supra mensæ verticem affixa conspicitur, quo quisque sit secreti tenax, ne quid re-

In 141. Poe

Horat. lib.
I Epist.
Rosa cur
mensæ assi
gatur.

merè effutiat, sed omnia reticenda meminerit. Ita si quid licentiùs, parùmque verecundè aut reuerenter dictum vel actum sit, aut si in Geniali accubitu inter se cantillent, lusitent, basient ac figant oscula, lasciuient, titillent, insolescant, antè digressum *omnia sub ro*
Prouerbiũ in fusiles. sa transacta contestantur interposita stipulatione silentij ac pactione reticentiæ impetrata, ne quis disseminare audeat vel minimum eorum quæ in hoc sodalicio peracta, Quo spectat Prouerbiũ, *Odi memorem compotorem*, in eos qui liberiùs dicta, postridiè in mentem reuocant atque effutiant, quum vino sint inscribenda atque obliuioni danda quæ in conuiujs incautiùs exciderunt. Ita Lacedæmonij ex Lycurgi præscripto in foribus primòque aditu atque ædium vestibulo inscripserunt, *HAC NON EGREDITVR SERMO*. Vnde autem hæc mos receptus sit, vt Rosa in cœnaculis erecta silenda imperaret, quæ inibi agitari solent, Carmen istud graphicè exprimit.

Lacedæmoniorum institutum

*Est rosa flos Veneris, cuius quo furti laterent,
 Harpocrati matris dona dicauit Amor.
 Inde rosam mensis hospes suspendit amicis,
 Conuiuæ vt sub ea dicta tacenda sciant.*

Rosa silentij symbolum.

Est autem myrtus & rosa Veneri dicata. his enim herbis odoratis exornari debet Coniugium ac totus Genialis, in quo, excluso tumultu ac dissidio, omnia decet esse placida, quieta, sedata, & si quid inciderit, silentio inuoluendum. ob id Cupido Veneris filius Rosam Harpocrati silentij Deo qui digito labellum cõpescit, consecratam esse voluit, eoque munere illum decorauit, quo exhiberetur hominibus loquacibus Rosa velut silentij symbolum. Vt autem Harpocrates apud Græcos, ita Angerona Dea apud Romanos silentio præfecta est.

DE ZIZANIA, ET LOLIO ALIIS-
que herbis frugibus inimicis.

CAPVT XLVI.

Izaniorum nomine designatur omnis i- *Quid Zi-*
nutilis vitiosa, noxia fruticatio quæ se- *Zaniorum*
menti ac frugum incremēto officit que *mine defi-*
que salta strangulat ac necat, succum- *gnetur.*

que quo nutriuntur depopulatur, sic
ut segetes aliæque herbæ salutes aut malignè emer-
gant, aut profus suffocentur. Quum autem lolium
tritico infestum sit, ac noxam inferat inter Zizania,
hoc est ea quæ extirpanda sunt, principatum obtinet. *Lolii fru-*
gibus no-
xium.

Conspicitur autem in segetibus folio angusto, pingui,
oleoso, hispido, semine in spica exili, flosculo purpu-
rascente ut phœnix cuius meminit Dioscorides, huic
prorsus affinis, quæ lolium sylvestre vel murinum vo-
catur quod à muribus erodatur, est autem spuria at-
que adulterina tritici species, quæ aliquādo à puro di-
scerni nequit. Huic ferè sociari solet inter segetes Gi-
thago vel pseudomelanthium siue nigellastrum, foliis *Phœnix*
herba.
Lib. 4.

porri prælongo culmo, flore purpureo, semine in lo-
culo papaueraceo, nigro, subrotundo, inodoro, farina
intus candida si dentibus atteratur, Lolium autem
Theophrastus prouenire testatur ex tritici ac ordeï
corruptis vligine seminibus aut iis gelido imbre dilu-
tis. Semen eius panibus admistum, capiti dolorem, o-
culis caliginem adfert, quod vaporosos humores in
cerebrum deferat. Vnde manauit Prouerbiū in cæ-
cutientes quique sunt caligantibus oculis, *Melan-*
thii adul-
terinum.

Lolio victi- *Lolio vi-*
ctitare
prou.
In Mili-
te.

Mirum est lolio te victitare tam vili tritico.

Quidnam? quia lusciosus. Verbero Aedipol, tu quidem

cæcus, non lusciosus.

Cæterum quum zizaniorum nomine nullę peculiares herbę designentur, sed omnes illę frugum & herbarum pestes quę extirpandę sunt, ne frugiferas herbas opprimant, Belgę communi nomine hanc inutilium herbarum congeriem *vriet* vocant, & *vrien* eruncare atque eruere, fundumque à noxiis fruticibus purgatum reddere. Quocirca ineunte vere antequam fata adolecant, maturę ac tempestiuę euellenda curant omnia frugum detrimenta. Virgilius autem obiter complectitur quęcunque Zizaniorum nomine compræhensa sint & satis noceant.

*Geor. li. I. Prima Ceres ferro mortales vertere terram
Instituit, quum iam glandes atq; arbuta sacre
Deficerent sylvę, & victum Dodona negaret.
Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos
Esset rubigo, segnisq; horreret in arvis
Carduus, intereunt segetes, subit aspera sylva,
Lappęq; tribuliq; interq; nitentia culta
Infelix lolium, & steriles dominantur avenę.*

Ovidius quoque agros & noualia culta præstari vult.
*Li. I. Fast. Ut careant loliis oculos vitiantibus, agri,
Nec sterilis culto sugat avena solo.*

Matt. 13. Hinc appositę Christus per Zizania, hoc est, agrorum pestes & vitia, doctrinam noxiam, perniciosam, insinceram designat, denique improbos & perniciosos doctores qui hæresi pestifera mentes hominum imbuunt, ac peruersa subdolęque interpretatione, instigante Diabolo, cœlestem ac salutarem Euangelij doctrinam deprimunt, ac falsa veris, vitiosa sinceris, dubia certis immiscentes Verbum Dei ac pabulum animę inficere student & contaminare, quos tolerari quidem vult Deus in spem emendationis, & quò moniti resipiscant

piscant, non tamen prohibet, vt Chrysostomus ait, hæ *Cap. 13.*
 reticorum conciliabula dissipare, ora obstruere loquē *in Matt.*
 di audaciam concidere. Quo spectat illud Pauli ad Ti-
 tum, *Hereticum hominem*, hoc est, qui pertinaciter in- *Cap. 3.*
 hæret prauę opinionī ac destinata malitia pērgit tueri
 falsa, *post vnam aut alteram monitionem, velut insana-*
bilem ac deplorato fugito, sciens quod euersus est, quo
 niam ipse suo iudicio damnatus est suęque culpa pe-
 rit, quod monitus in errore persistat. Et quanquam
 Zizania extirpanda nolit Christus, factiosos tamen &
 qui Reipublicę tranquillitatem excitatis tumultibus *Rom. 13.*
 perturbant, Magistratus imperio subiicit.

DE LIBANOTIDE CORONARIA
quę vulgo Rosmarinus dicitur.

CAP. XLVII.

 Vum Bibliorum interpretes non sem-
 per exacta herbarum cognitione sint
 imbuti, viri alioqui linguarum peritia
 ad miraculum instructi, sit nonnunquā
 vt stirpium aliam pro alia substituant, *Lib. 7. ca.*
 ambiguitate vocis Hebręę decepti. Sic non desunt *27. de Hæd.*
 (inter quos est Franciscus Georgius Venetus recon- *mundi.*
 ditę eruditionis vir) qui Libanotida, hoc est, nostratē
 Rosmarinum Coronariam pro Hissopo vertendam
 censeant, quę vox à thuris odore nomen sortita est,
 quem fruticem aut virgultum Iudæi in fasciculos ma-
 nuales coactum ac complicatum, scoparum more, cō-
 spargendis lustrandisque hostiis immolaticiis accom-
 modabant. Nominis autē vicinitate decerpti (nā La-
 tinam vocem refert Esop) Hissopum transtulerunt.

quum vt isti censent, Rosmarinum fuerit interpretandum. Quum etiam Iudæi nostra hac ætate (vt audio) fruticis huius fasciculo vtuntur, vbi sacrificia sua peragunt, ac cæsis hostiis peccata expianda sunt, imbuto in tinctoque hoc fruticulo animantium sanguini, quo adstantes conspergunt, Quod ipsum olim Ethnici factitabant (mutuato à Iudæis expiandi ritu) vt Iuuen. Persius, Horatius passim testantur ramusculo Oliuæ, cuius rei exstat luculentissimum exemplum apud Virgilium, qui pompam funebrem describit, qua Misenus Acolides generosi hominis more effertur. Sic enim rem prosequitur.

Aenedi.
6.

*Postquam collapsi cineres, & flamma quieuit,
Reliquias vino, & bibulam lauere fauillam,
Ossa; lecta cado. texit Chorinæus ahenò.
Idem ter socios pura circumtulit unda,
Spargens rore leni, dixitque nouissima verba.*

hoc est manibus eius optima quæque precatus est, quo officio etiã nostrates mortuos prosequuntur, vbi sepulchro inferri contingit. Nostri autem sacrifici ex veteri instituto in hunc vsum manipulo vtuntur ex ceteris confecto, atque aque sacrata adstantes conspergunt, nulla quidem, vt mihi persuadeo, superstitione gentili sed vt Dominicis diebus hoc symbolo baptismus in mentem reuocetur, quo is ritus ac ceremonia sit instauratio ac velut repræsentatio eius Sacramenti quod semel adhibitum, nunquam iterari debet: ceterum vt ad Rosmarinum referatur oratio, scatent passim omnium horti viuaci hac fronde, folio tenui, crebro, oblongo, crassiusculo, colore intus candido, supernè viridi, suauiter odorato, flore ceruleo, oleoso, ita vt si in vasculo distillatorio ex hoc aqua eliciatur, oleum innatare videas, Quod ego paralyticis & apoplectis

*Aque
cōsecrata
aut i. s. tra
lis origo.*

*Aque
Rosmari-
ni vi.*

salubriter ad mouere soleo, ceruicè ac nuca illo inuncto. Odor fruticis animum reficit. præsentaneam autem vim obtinet in expugnando morbo Regio qui vulgo Ictericus appellatur perfusa extima cute flauo felleoque colore: ut vt hæc vis etiam ad animum transferatur vitiorum neuis ac maculis deformatum. Rursum morbum comitalem qui menti vim infert, impugnat. sic omnibus autor sum vt in elixarum carniū liquamine crebro eius vsum admittant. Odor accensi fruticis pestis contagia fugat, atque ædes suauis odoris fumigio à vitioso halitu tutas præstat. Conficitur ex eius floribus medicamentum, quod quoniam diu subsistit, *Conseruā* triuiales Pharmacopolæ vocant, cuius vis cerebrum mirè confortat, si nimio humore oppressum est, memoriā collapsam erigit, & ne quis morbo caduco, apoplexia, paraly si, spasmo corripiatur, aut caligantibus oculis efficiatur, singulari vi ac efficacia instructa est. Quum autem thuris odor ac suffimentū Deo offerri solet, eoque homines illi litare, non alienum à ratione est Iudæos thurificis fruticum odoribus esse vsos, ac Rosmarini ministerio (quæ singulari vi pollet in expugnandis cerebri morbis, vbi mentis sedes est & herba grato odore imbuta est) sua sacra per egisse: vt nunc Christiani viuida ac feruenti per fidem in Christum oratione se Deo reconcilient, qui cultus illi omni thure ac suffimento est gratior magisque acceptus: quanquam nihil vetat Basilicas atque ædes sacras odoribus perfundere ac virente fronde, herbisque redolentibus vel suffitu, odoratas præstare, modò absit superstitio, nec columen pietatis in iis vt plerisque aliis constituatur.

*Morbi
Regij re-
medium.*

*Oratio sã
crificium
Christia-
num.*

Adhibentur enim huiuscemodi adiaphora, hoc est, indifferentia ad decus & ornatum religionis,

Ioan. 12.

Matt. 21.

atque vt habeat populus aliqua honesta oblectamen-
ta quibus reficiatur. Sic passus est Christus sibi deferri
hoc honoris, vt impuberes ac promiscua multitudo
faustis acclamationibus se prosequerentur, sibi que cō-
gratulantes Palmarum aliarumque arborum ramos
passim per vias ac compita prosternerent.

DE AMYGDALO ARBORE, CUIVS
passim in sacris Biblijs fit mentio, & de qua desumitur
insignis Metaphora seu collatio à Solomone Ecclesiast.
cap. 12.

vide valedi. C A P. XLVIII.

Mygdalus arbor caudice procero assur-
git multis ramis quaquauersum, vt no-
ltras persica, brachiata, foliis salici pro-
ximis aut ligustro, aut vt ea quæ Belgis
Persica & volema profert, flosculo can-
dido, foliis distincto, quæ tametsi mense Ianuario aut
paulò serius statu cæli adhuc rigido florescat, apud Zi-
rizæos tamen fructus qui nobis *Amandel* dicitur, præ-
coei partu maturescit. Vidi enim ante sesquiannum in
nuptiali pompa generosi viri *Brunonis vviingaerds*, in
quem Socer *Hieronymus à Seroskerka* Zelandiæ Ori-
entalis eis Scaldem *Quæstoriæ* dignitatē transtulit,
Amygdala ex arbore recens decerpta ea maturitate vt
cum Italicis vel Hispanicis certare possent sic vt effra-
cto lignoso putamine nucleum intus exhiberent can-
didissimum, denique succulentum, miròque sapidum
adeo vt Procures aliquot Bataui qui illuc acciti erant,
obstupefcerent atque incredibili admiratione affice-
rentur quum spectarēt in tam despicata maritimi tra-
ctus

*Amyg-
dala Ze-
landis nō
denegata*

Etus regione tam speciosos fructus enasci. Muniti autem erant fructus amygdalini gemino tegumento atque inuolucro puluinati primum cabycis, mox lignei putaminis, cui suberat nucleus membrana obductus, qui in aqua egelida aut tepescenti maceratus, membranam totam exuit, & se edendum zaccaro insperfo exhibuit. Amygdalus non prorsus nostrati Persicæ abfimilis, nisi quod huic folia maiuscula sint & flos puniceus, illi candidus, fructus Persicæ orbiculatus, carnosus, succulentus, sapidus, vinosus, foris languinosus, dura intus ac scabra nuce, amygdalis prorsus affinis, nisi quod maiori læuore sit nux amygdalina, nec ita foraminosa: fructus amygdalini cortex nihil habet quod edi possit, sed tantum nucem ambit membranofum tegmen puluini forma, intus verò exhibet nuclum nunc amarum, nunc dulcem, quorum prior ebrietatem arcet præsumpta, exiccandi ratione, nam humiditatem vini ac vaporem consumit, eumque prohibet ad cerebrum efferri. cæterum amaritudinis ratione, & quod incidendi extenuandique vi pollet viscerum internorum obstructions amolitur, hoc est, hepar, lienem, renes à crassis humoribus expurgat, vrinam pro uocat, calculum atterit, ut etiam nuclei Persicorum. næuos, lentigines, maculas in facie cutéque extima eluit abstergendi efficacia. Quum autem vulpes calidis & ficcis tabescant, vsu amygdalorum amarorum emoriuntur, nisi aquam confestim lambant, atque amaritudinem quæ vitalem succum illis depopulatur, mitigent ac diluant. Dulcia amygdala (quo com meatu Iacob patriarcha filios instruxit, quum famis tempore in Aegypto illos amandaret) corpus alunt ac saginant, pectus expurgant, tabidis conferunt, somnum placidum conciliant, delatis ad cerebrum suauibus ac so-

*Amara
Amygdala quid
præstent.*

*Amara
amygdala
vulp
noxia.*

Genes. 43

*Gummi
amygda-
linum.*

Cap. 12.

poriferis vaporibus: gummi verò eâque resinosa concretio, quam fîsso per æstatem, hiantéque cortice arbor exudat, astringit atque inspissat humores tenues, ac sanguinolentas excretiones cohibet. Ex hac speciosa atque fructifera arbore quæ præmaturè floret, atque albescente flosculo spectabilis est, defumit Solomon insignem Metaphoram in Ecclesiaste capite ultimo, adiectis aliis quibusdam verbis translaticijs tam obscuris & intricatis, ut non cuius sint explicabilia, & quæ Oedipo opus habeant coniectore, quibus tamen pro virili atque ingenij nostri tenuitate aliquid lucis adferre conabor. Toto autem hoc Capite desumpta ex rebus nouissimis, passimque obuiis collatione cômonefacit hominem officij sui, utque in ætate inueni-
nili salutis suæ inuigilet, cohortatur, antequam ætas ingrauescat, & corpus senectutis incommodis opprimatur. Itaque Deum ante oculos consilui vult atque in eum mentem continentur defixâ, nec villo more committendum, ut in virescente ille in obliuionem deueniat, sed viget ætas atque adhuc in flore æui consistit omniâque membra suis officiis funguntur, Deû vitæ integritate ac moribus inculpatis demereri studeat, Eleganti autem periphrasi indicat, quo modo homo in ætate florida constitutus sensim deflorescat, atque ut Iob testatur, conteratur, & velut vmbra aut fumus evanescat, sic ut singulis momentis detrimenta concipiat, atque in deterius rapiatur, omniumq; membrorû usu & functione priuetur. Accessu enim annorû (nâ singula membra Solomô persequitur) caligant oculi, aures obsurdescunt, lingua titubat & efficitur impedita, nares odorandi facultate destituuntur, tremunt manus, labascunt pedes, dorsum incurvescit, totâque corporis compages pedentim dissoluitur. In hunc

Cap. 14.

autem

autem modum (vt auctoris verba enarrem) concionē suam prosequitur. *Memento Creatoris tui in diebus iuventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis* hoc est, antequam te circumuallent senij incommoda & morbi, de quibus dices, non mihi placent, antequam tenebrescant *Sol & lumen & stellæ & Luna reuertantur* *nubes post pluuiam*, hoc est, caligo & nebula oculorum cum lachrymosa lippitudine, *quando commorabuntur* *custodes domus*, hoc est, costarū propugnaculū quod in terna viscera munit ac tuetur, & *nutabunt* seu vacillabunt *viri fortissimi*, hoc est, pedes qui corpus librant ac fulciunt. & *otiosi erunt molentes in minuto numero*, hoc est, quum edentulus eris, cibūque ægrè conficies mandibulæ: & *tenebrescant videntes*, hoc est, oculi, & *claudentur ostia in platea*, hoc est, via & meatus quocibus in stomachum defertur in humilitate vocis molentes. & *consurgent ad vocem volucris. Et obsurdescent omnes filie carminis*, hoc est, aures quæ sonorum modulatione affici solent. *Excelsa quoque timebunt & formidabunt.* hoc est, quum pedes labant editiora loca non conscendent, vel aliquid ex alto delapsurum metuant. *In via florebit Amygdalus, & impinguabitur locusta*, hoc est, pedes intumescant ob debilem concoctionem nam locustæ exporrectis pedibus saliant, quod senibus est denegatum. *Et dissipabitur Capparis. Antequam rūpatur funiculus argenteus, & vita aurea recurrat, & conteratur hydria super fontem & confringatur rota super cisternam & reuertetur pulvis interram vnde venit, & Spiritus redeat ad Deum qui dedit illum.* Hæc partim Allegoria qua Solomon aliud

Locus Solomonis
Allegoricus.

Caput Ecclesiastæ
12. explicatum.

minē oscitantē suæque salutis negligentē, vt Opificis ac Creatoris sui memor sit, illūmq; idētidē ob oculos constituat, nec vnquā in obliuionem deuenire patiatur: atque id præcipuē in adolescentia atque ætate iuuenili quę minùs prouida, segniter saluti propriæ inuigilat, suisq; cōmodis prospicit. quod ipsum eò magis amplificat, q uodd successura sint deteriora, quib. id perfici nō possit. Quocirca acriter stimulat mētes ignauas & socordes, vt ab ineunte ætate in Deum mentem habeant erectam, antequam senium ingrauescat, & accelerari contingat dies malos ac tempora, annosque ple nos incommoditatis, molestiæ afflictionis. Nam sili- cer nio ac capulari seni omnia sordescunt vitæ oblecta- menta, voluptates, deliciæ, tripudia, cantilenæ, risus, ioc- i, lepores, omniæque fastidiuntur edulia, cupedie, con- dimenta, bellaria, nec vllis rebus quamlibet suauibus afficiuntur, quibus fere iuuentus occupari ac detineri solet. Hanc autem occasionem redimendæ salutis eò magis arripiendam prædicat, quodd in ætate decrepita & inclinata animus vnà cum corpore flaccescat, mens obnubiletur, memoria, ratio, intellectus, omnesque a- nimæ facultates extinguantur, extincta luce, insitòque nature lumine sopito. Etenim (vt ordine ac continuata serie Solomonis caput illustrem) senio confectis oculi cæcutiunt, ac præter caliginem lippitudine vitiantur, vt Sol & Luna illis vix conspici possint. Tunc manus quarum in perficiendo opere vtimur agilitate ac mi- nisterio tremulæ efficiuntur, atque ad opera manuaria inutiles. Tunc pectus anhelosum est, ac spiritus pro- pter costas subsidentes ægrè ducitur. Tunc pedes qui corpus vt basis ac columnæ fulciunt, labant ac incur- uescunt sic vt in ingressu scipionis adminiculo indi- geant. Tunc dentes qui cibum molunt ac conficiunt,
operá-

operaque mandibularum alimenta conterunt, imminuti officio suo perfunguntur, ut edentulis assolet. Tunc visus imminuitur, atque oculi qui velut ex cauernulis atque animi fenestris prospectant, deficiunt & obscurantur, aut conuiuentibus ac collapsis palpebris earumque musculis minutim ac velut per nebulam vident, ut ij qui vix in platea obuium discernunt. Tunc fauces ægre cibum deglutiunt, occluso ob siccitatem gulæ meatu ac tramite per quem alimenta in stomachum deferuntur, dentibus etiam inualidis, exes, infirmis qui cibo elaborando atterendoque non gnauiter insistit. Tunc somnus tenuis est & exilis ob cerebri siccitatem, ut senex ad auiculæ sonitum expergiscatur. Tunc offuscatur vox, & stridet ariditate exasperante vocalem arteriam, prorsusque ad cantillandum est inidonea. Tunc ad leuissimum strepitum expauescit, totusque meticulosus ac pavidus semper aliquid sibi imminere, ac è sublimi delapsurum metuit, sic ut non temere per compita, & plateas ingrediatur, nisi subinde respectet. Tunc florescit *AMYGDALVS*, hoc est, Caput albescit canicie sic, ut eminus conspici queat, quemadmodum Amygdalus arbor quæ candidos in summitate flores producit, ac longissimè se spectandam exhibet. Tunc vox exilis erit, imminuta, ac stridula. Tunc læuissima quæque illi erunt oneri ita, ut ne muscam quidem perferat. Tunc peribit appetitus qui ferè Capparis condimento irritari solet, totumque rerum carnalium desiderium abolebitur. Hæc aliaque incommoda homini obuentura commemorat Solomon, ingrauescente ætate ac deuexa, antequam mutua animi concordia ac confœderatio, qua hæc conglutinata sunt, dissoluetur, & priusquam ex hoc corpore animum emigrare contingat in sedes illi desti-

Amygda
li meta
phora.

natas. Quocirca homini has ærurnas in mentem reuocat, quò in ætate florida ac virenti in Deum defixos habeat oculos, illique suam vitam, mores, ac studia approbare studeat. *Antequam* (vt concionem prosequitur) *rumpitur funiculus argenteus*: quo designat Spinalis dorfi medullam, quæ ex Cerebri substantia argenteo splendidoque colore producta (vt etiam in brutis animantibus conspicitur) à basi occipitis, hoc est, capitis parte postica vno productu per quatuor & triginta vertebrae (qui & spondyli dicuntur) ad os caudæ quod ad anum desinit, porrigitur. Quum autem istæ spinæ seu dorfi contextus cui costæ velut curuatae trabes adhærescunt, atque affixæ sunt, sit velut Carina, (nautæ *kiel* vocant) cui totius nauigij moles incumbit, tota vis, robur, fortitudo, munimentum humani opificij ac structuræ in spina eiusque medulla consistit, sic vt scitè Solomon homini imminere interitum pronunciet, quando illam conuelli vel rumpi, vel dissolui contingat, sub confracti argentei funiculi Metaphora, quod instante morte euenit. Cæterum quod sequitur, *Frangitur aut quassatur fons aureus*, ea figurata loquutione Cor vitæ fontem designat, à quo arteriarum riui (vt ab hepate venarum propagines) producuntur, qui & spiritus vitales, & rubicundum sanguinem secum deuehant, membræque fouent & irrigant. Per Hydriam autem vel quæ conteritur iuxta fontem vel scaturiginem Renes intelligit & vesicam meatûsque vrinarios, qui ferè in senibus collapsi & in angustum contracti non præstant officium suum, sic vt accelerati interitus causam præbeant. Sequitur, *Et confringatur rota super Cisternam, vel conquassatur & corruet currus fractis rotis in foueam*. Quibus verbis denotat Caput quod ferè moribundis

*Spine dor
si carina
navis assimi-
lis.*

dis inclinari solet & in humeros deuolui. Est autem caput rotundum & globosum, quod vt rota versatilis quaquauersum mouetur dextrorsum, sinistrorsum, nunc in pronam, nunc in supinam partem, cui mouendi & sentiendi facultas attributa, ex eoque spiritus animales orti per corpus diffunduntur, ac motum sensumque neruis impertiunt: imminente autem morte Caput primum ferè labescit ac corruit (vt in oculis perspici potest qui omnium primò moriuntur, aut mortis indicia proferunt) ac totum corpus in præceps rapit, fractisque omnibus membris, vt axe currus aut vehiculi, omnem corporis structuram in foueam deiicit. Hunc itaque subesse sensum Solomonis verbis, testantur subsequencia. *Nam tunc, inquit, puluis in terram ex qua desumptus est, & Spiritus ad Deum qui dedit illum, reuertetur.* Cæterum vt ad Amygdalū regrediar, Iacob Patriarcha, cui post à videndo Deo Israeli nomen inditum est, à socero Laban parum ciuilitate aut pro æquitate rei tractatus, miro vsus est astu ac stratagemate, subdolo quidem ac fraudulentato, nisi industriam inter Gen. 30. preteris atq; ingenij dexteritatem, qua mercedem auaritiæ prætextu denegatam: atq; hæreditatem fraude retentâ ad se deriuaret, ratione Physica ad id perficiendum vsus accepit enim virgas ex Amygdalo, Corylo, populo, castanca, easque decorticatas in alueo ac canali posuit ante ouium oculos, vt quum potum venirent, in earū conspectu conciperent, cū autē omnibus animantibus atque etiam fœminis formæ ac species rerum imaginatarum concipiuntur ex rebus obiectis, illæque fœtibus imprimuntur, factum est vt pedes fœtus ederent versicolores ac variegatos, maculisque distinctos, sic vt Iacobus non pœnitendam fortè sit con-

Imaginatio conceptu fugit.

Num. 16.
& 17.

Documen-
tum ex hi-
storia Aa-
ronis.

sequutus. Cæterum extat in Bibliis insigne miracu-
lum de virga Aaronis Amygdali in morem, spectabili
florum ac fructuum amœnitate germinante, qua
Deus perfracto populo voluntatem suam testatam
esse voluit, & palam facere omnibus, quem præfici
velit diuinis ministeriis ac sacerdotis munere fungi:
Absorptis itaque terræ hiatu, soloque dehiscente Da-
than & Abyron vna cum primariis aliquos conspira-
tioni contra Mosem & Aronem confociatis, qui se di-
uinis rebus ingerere tentabant nullo Dei mandato
aut vocatione cæsis interim ex promiscua plebe ac
gregaria multitudine quatuordecim millibus & sep-
tingentis, demandauit Deus Mosi vt acciperet duo-
decim virgas inscriptis singulis virgis Principum no-
minibus inter quas erat Aaronis Leuiticæ tribus. Et
posuit singulas Moses in tabernaculo testimonij po-
stridie ingressus Moses tabernaculum oraculi, vnde à
Deo responsa peti solebant, inuenit germinasse fruti-
cis in morem virgam Aaronis Leuiticæ familiæ, ac
turgentibus gemmis flores emeruisse, qui foliis dila-
tatis Amygdala protulerunt. proferens autem Moses
virgas omnes de conspectu Domini, spectandas illas
exhibuit vniuersis filiis Israël, qua re visa, acceperunt
suam quisque virgam. Aaronis autem in signum
rebellionis in tabernaculum relata est: quo sedato so-
pitoque murmure ac fremitu inconditæ multitudi-
nis, ea virga exemplo sit, ne amplius contra Deum
eiusque ministros insurgant. Historia hæc illustre
documentum omnibus exhibet, nempe vt nemo sibi
vsurpet aut vendicet vllam functionem, aut vltro se
illi ingerat, nisi Dei iussu & vocatione accitus vel e-
tiam communi consensu ac suffragio corū quibus ea

res

res per Dei Spiritum demandata est. quemadmodum *Cap. 5.*
 Paulus ad Hebræos testatur Christum non sibi arro-
 gasse eum honorem ac dignitatem, vt constitueretur
 Pontifex qui peccata abolet effuso suo sanguine,
 sed hac perfunctum legatione iussu Patris qui illum
 constituit perpetuum Sacerdotem secundum ordi-
 nem Melchisedech. Cui itaque virga, hoc est, regendi
 docendique munus commissum est, ac delegata fun-
 ctio propagandi Euangelij, ille se alacriter operi de-
 stinato accingat, suæque vocationi gnauiter insistat.
 Atqui vt Aaronis virga prius arida, virtute diuina vi-
 rescere incepit, ac præter fructumque salubrem pro-
 ferre: ita quoque par est vt ministri verbi Dei germi-
 na virtutum proferant, ac salutari doctrina illos, quo-
 rum cura iis demandata est, imbuant, vt fructus bo-
 norum operum per fidem in ipsis cõspiciantur. Quod
 Christus sedulo inculcauit Petro ter ab illo stipulatus
 amoris confessionem, & pascendi gregis diligentiam.
 Videtur autem mihi admodum appositè ac conue-
 nienter Nux Amygdalina posse statui vitæ Christia-
 næ symbolum, in qua vt superius de Iuglande dixi-
 mus, aspera mitibus, amara dulcibus, dura molli-
 bus ac suauibus mista sunt, nam per ligneum durum-
 que putamen aduersitates, labores, æumnæ, incom-
 moda designantur: per nucleum dulcedine imbu-
 tum suauitas & solatium, dolorumque fomentum &
 mitigatio.

Hortatio

*Amygda-
lina nux
vitæ Chri-
stianæ sym-
bolum.*

DE PLANTANO EIVSQUE NA-
 tura, à qua Similitudinem desumunt
 sacri scriptores.

Li. 12. 6. 1.

*Palma
Christi si-
ue Ricci-
mus her-
ba.*

Fagus.

Tilia.

Edog. I.

PLATANVS arbor est externa at-
que aduēticia, umbrarum gratia ex Asia
in Europam aduecta, sic vt Plinius testa-
tur ad Morinos vsq; Belgarum olim ex-
tremos Romani imperij tributarios, esse
delatam. Diffundit hæc arbor amplissimè ramos, corti-
ce crasso, folio vitis aut Ricimi, hoc est, eius stirpis quæ
vulgò *Palma Christi* dicitur, ob folia in expansæ manus
effigiem articulata, Catapotix maioris etiam nomine
cognita, quòd semen cui inest vis purgatrix, pilulis
quæ Græcis *Catapotia* dicuntur, ab orbiculari forma,
sit inclusum. verum Platano, quàm huic frutici folia
paulò minora sunt, lōgo pediculo, hoc est, petiolo quo
folium aut fructus dependet, rubicūdo, flosculo paruo
ac pallido, baccis rotundis atq; orbiculatis, scabris ac
lanuginosis. Præbet hæc arbor, quòd patulis sit diffusa
ramis, ac quaqua uersum exporrectis, scenas & umbra-
cula, vt apud Belgas fagus, vulgò *Buecken*, laxatis ac de-
flexis expansisq; in omnem partem cultoris industria
ramis, eaq; elegantius *Tilia* seu *Philyra* Belgis *Linden*,
cuius apud Brabantos ramosa illa arboris propago, &
natura & arte exculta umbrā exhibet & exclusio So-
lis æstu opacum frigus adfert sic, vt subsidentes mirè
afficiat frondosa concameratio, ac lassos languidósque
suauiter reficiat. Non desunt qui quum *Tiliam* hæc
præbere commoda videant, ac salubri umbra astantes
recreare, Platanum existiment, Alij fagum, quòd Vir-
gilius cecinerit.

*Tityre tu patulæ recubans sub tegmine fagi
Siluestrem tenui Musam meditaris auena.*

Verum magno errori inuoluti sunt, quum illis nulla

in

in foliis cum Platano sit affinitas. Arcent quidem illæ arbores, vt Platanus, Solis ardorem, ac caput ob densam foliorum pompam ab æstu tenuentur, sed non conspicitur ea species & forma foliorum in nostratibus arboribus, non emanat ex fronde ea suauitas & exspiratio quæ salubri halitu proximos afficiat. Est enim Platanus ea vi imbuta, vt venenata quæq; arceat, ac Serpentes longe abigat adeo vt vespertilionibus hæc arbor aduersetur, nec facile sub ea nidulentur, eiusque umbram ferre sustineant.

*Platanus
vis & uirtus.*

Quocirca sacri scriptores hanc etiam narrationibus suis accommodant, ex eaque similitudines desumunt. Sic Sapientia sui commendatrix, atque in enarrandis propriis encomiis occupata, commemoratione excellentium arborum, indicat se omni virtutum genere exornatam, ita, vt sibi adsit decus, honor, dignitas, amplitudo, sublimitas, fauor, gratia, venustas, quibus dotibus suos sectatores etiam illustrat. fateatur se frondescere ac fruticare, vt Platanum arborem speciosam, quæ irrigata aquarum affluentia augefcit, atque incrementa suscipit. Arbor enim hæc impensè humore delectatur, ac sitibunda est adeo, vt vini irrigationem non respuat, quod ipsum factitasse Hortensium Macrobius refert, quò viuacior esset ac magis spectabilis. Vt autem Platanus ramos ac propaggines longè latèque diffundit, ac tam gratam umbram exhibet, vt Xerxes Persarum rex totos dies illa se oblectaret: Ita sapientia quæ ab Altissimo promanat, omnes qui eò confluunt, ac sub eius umbra se reconducunt, suauissimo Diuinitatis afflatu fouet ac recreat, illorum curam ac tutelam suscipit, illòsque ac omni iniuria atque incommodo defendit. Sic orat Dauid, *Sub umbra alarum tuarum protege me.* Et Hie-

Eccle. 24.

Lib. Sat. 3.

*Xerxes
platanus
umbra delectatur.*

ad

Psal. 16.

remias plorabundus quæritur se hoc solatio destitu-
 Threno. 4. tum populi Iudaici personans sustinens. *Spiritus oris
 nostris Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui
 diximus, in umbra tua vivemus ingentibus*, hoc est, il-
 lius præsidio fulti subsistemus & tuti erimus ab omni
 insultu. Cæterum quum sint in Palestina ac Syria
 totóque illo felicitis Arabiæ tractu amœnissimæ sum-
 mæque proceritatis arbores ob soli vbertatem atque
 aëris temperiem, Propheta ex rebus obuiis ducta si-
 militudine Regum atque Imperatorum magnatúm-
 que splendorem, magnificentiam, sublimitatem po-
 tentiam, maiestatem celsissimis arboribus ut Cedris cõ-
 parant. Et si qui aliis sunt paulò inferioris notæ Prin-
 cipes vel Satrapæ quorum non tanta est potentia, ut
 cum summis certare possint, aut cum illis paria face-
 re: sed tamen in aliquo numero censerì possint, & qui
 bus obtigit non pœnitenda dominatio, non Cedro
 sublimi atque immensæ altitudinis arbori sed Abieti
 vel Platano aliisque minus proceris aut speciosis ar-
 boribus comparantur. Itaque Deus apud Ezechie-
 lem amœnissima vitur Metaphora in describenda
 amplitudine ac sublimitate Pharaonis quantóque vta-
 tur successu ac prosperitate quid incrementi floren-
 tissimo Regno acceperit, quos progressus acceperit,
 sic ut pronunciet nullum Regem illi parem, nec quẽ-
 quam illius magnificentiam, adæquare: illum tamen
 ex tanto fastigio ac gloria minimo negotio deiectũ
 iri, quemadmodum celsissimæ arbores securi deiici
 solent ac conuelli. Sic enim propheta narrationem
 prosequitur, qua Deus superbo elatóque Regi, cui ut
 nunquam Deus in mentem venit, ita eius populo fuit
 infestus exitium minatur: *Factum est*, inquit Ezechiel,
 Eze. 13. *verbum Domini ad me: Fili hominis dic Pharaoni Aegy-
 ptiorum*

*Magna-
 tes celsis
 arboribus
 comparã-
 tur.*

ptyorum Regi & populo eius, Cui nam assimilatus es in
 magnificentia tua? Ecce Assyrius Cedro similis est in Li-
 bano, pulcher ramis, frondibus umbratus, tanta proceri-
 tate & altitudine ut inter condensas frondes sit cacu-
 men eius. aquæ nutriuerunt eam. Abyssus seu terræ pro-
 funditas qua radices aluntur, in altum illam euexe-
 runt, quumque extendisset ramos suos, hoc est, vires &
 potentiam assequutus esset Pharaonis dominatus, in ra-
 mis eius fecerunt nidos omnia volatilia cœli & sub
 frondibus eius genuerunt omnes bestię saltuum, & sub
 umbraculo illius habitabant plurimarum gētiū cœ-
 tus. Qua Metaphora indicat Pharaonis imperio mul-
 tas nationes esse subditas, illique tributarias ac vecti-
 gales. Erātque pulcherrimus in magnitudine sua, in di-
 latione arbuſtorum suorum, hoc est, propagando im-
 perio, ac dilatandis proferendisq; finibus. Erat autē
 eius radix iuxta aquas multas, quę affluenter illam ir-
 rigabant. Quibus verbis designat opes illi accreuisse
 in immensum ob negotiatorum frequentiam, atq; vl-
 trò citròque commeantium turbam. Cedri non fue-
 runt altiores in paradiso Dei, Abietes non adæquaue-
 runt summitates eius, & Platani nō sunt æquata illius
 frondibus. Quo indicat nullam prouinciam ei parem,
 nec Iudæam quę sanctissima religione exornata est,
 nec vllas alias nationes quę Dei cultum amplectun-
 tur illi conferri posse. Ob tantam autem inquit, pul-
 chritudinem & eminentiam emulata sunt eam omnia
 ligna voluptatis quę sunt in paradiso Dei, hoc est, in-
 uvidia quadam & æmulatione moti sunt finitimi qui
 Deum colunt & venerantur. Vrit enim aliquādo pios
 felicitas & successus impiorum, ita, ut improborum
 prosperitas illos propemodum vacillare faciat, atque
 à studio recti dimoueri. Quod ipsum testatur Dauid,

Locus E-
 zechielis
 explica-
 tus.

Successus
 impiorum
 pios ali-
 quādo v-
 rit.
 Psal. 72.

Cap. 12.

Cap. 1.

Cap. 21.

Psal. 36.

Davidis
locus ex-
plicatus.

quum inquit, Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, qui zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns. Huius quoque rei indignatione motus Hieremias cum Deo disceptat, & quodammodo cum illo expostulat, quòd via impiorum prosperetur, & benè sit omnibus qui prauaricantur & iniquè agunt. In eodem argumento versatur Abacuc, & cum Deo propemodum rixatur, Quare respicis contemptores & taces, conculcante impio iustiorum se? quasi diceret, Cur conuiues? cur dissimulas, & quodammodo mussas ad scelera & iniquitates improborum? Iob quoq; indignatur impios in tantam felicitatem euectos, vt reliquos habeant contèptui. Quare, inquit, viuunt impij, subleuati sunt & confortati diuitiis? Domus eorum securæ & pacatæ, & non est virga Dei super illos, &c. Hæc autem tametsi in speciem inter felicitates referenda videntur adeo vt piorum animos fatigent, & velut in lubrico constitutos ad ruinam propemodum impellant exitus tamen declarat, quam sint fallacia, incerta, momentanea, caduca, fluxa temporaria quibus illi fruuntur, quum Deus subito & repente omnia euertat, ac in nihilum redigat, vt ne vestigium quidem tanti fastus & potētiae appareat. quod etiam alio loco indicat Dauid, *Adhuc pusillum, & non erit peccator. & quæres locum eius, & non inuenies.* Et paulò inferius, *Vidi impium super exaltatum & eleuatum sicut Cedros Libani, & transiui, & ecce non erat: quasiui & non est inuentus.* Quo denotat improbos in maximam sublimitatem attolli, sed ex florenti rerum statu, ex quietâ possessione deturbari, illorûque pompam ac strepitum euanescere vt fumum, sic, vt ne posteritas quidem in vllam regni partem aut hæreditariam possessionem admittatur, sed euertatur florentissima familia, & aoleantur ædes & palatia splendidi-

da, à quibus ferè Reges & magnates nomen sortiuntur. Exempla quotidie suppeditant Belgarum aliquot proceres gestamine Regio decorati, quorum opes, decus, magnificentia defluxerunt, & nominis celebritas extincta est, quòd in tanto splendore in quo erant constituti, nulla habita sit Dei ratio, nec suam felicitatem Supremo numini acceptam referre studuerint. Quò spectat hæc Ezechielis Metaphora, qua Deus Regi amplissimo interitum minatur, eò quod Cor eius elatum esset contra Deum sic vt aliis prædæ sit futurus, atq; ad internecionem delendus, ipsis etiam cõföderatis in eandem calamitatis sortem deiectis, quibus accedunt multa alia detrimẽta quæ Ezechiel hoc Capite multis Metaphoris amplificat. Huic prorsus affinis est illa apud Esaïam Dei comminatio cõtra fastum, superbiam, tyrannidem, crudelitatem, sæuitiam Regis Babylonis, super cuius interitu etiã lætata sunt Abietes & Cedri Libani, vt propheta dissierit. Qua Metaphora indicat Duces ac Satrapas, omnesque illius iugo oppressos exultare atque exhilarescere ruina atque interitu Tyranni suauissimi. Comparatur ille ob magnificentiam ac splendorem Regni, Lucifero sideri argentei ac clarissimi splendoris, qui Planeta nocturnis horis atq; inclinata iam die, Solẽ subsequutus, Vesperugo & Hesperus dicitur, Belgis *Auont sterre*, de quo Virg. *Ite domũ saturæ, venit Hesperus, ite capellæ.* Matutinis autem atque antelucanis horis, primòque diluculo Solem præcedens Lucifer vocatur Phosphorus, denique ab amabili venustate ac splendore, lucidòque colore Venus, à qua & dies nomen sortitur. Cui rei hæc subest ratio, quòd veneris stella ratione epicycli morã ac retardationem faciat in signorum spatiis, quo fit vt tardius progressa, post occasum So-

*Esaie lo-
cus expli-*

Eclog. vi

lis appareat, velut itineris eius comes, mox tamen maturans iter, ocyore ambitu vitur, ac transiliendo se eripit à necessitate moræ, iustumque cursum perficit, ac Solem matutino tempore præcedens radiantis splendore cælum illustrat. Huic syderi quum Rex Babylonius memoratur assimilis, successu rerum magnarum elatus, suæque fragilitatis oblitus diuinos honores sibi deferri passus est, oppressaque Dei religione, ac profligatis eius cultoribus pro numine coli voluit, cuius insolentiam ac superbiam, læsæque Maiestatis crimen indignè ferens Deus, illum ex sublimi imperij solio deturbauit, omni que gloria ac decore spoliavit (quemadmodum angelum Satanæ qui Diuinitatem affectabat, Deoque proximas sedes ambiebat) & ea ignominia affecit, vt etiam sepulturæ honor illi sit denegatus, illata etiamnum memorabili clade regno Babylonico, eiusque incolis, atque indigenis vndique prostratis. quæ ruina ac tam magnifici Regis interitus passim prouocauit populares & finitimos, qui eius pompam ac strepitum vel inuiti spectare ac venerari soliti sint, ad dicacitates, scommata, dicteria sic, vt mortuo cadaueri insultarent, quod opulentissimus Rex qui solo nutu omnes territabat, ex tanta sublimitate ac fastu in tam acerbam ac seruilē conditionē sit præcipitatus adeo, vt non sit inferendus sepulchro more Regio, sed (vt Hieremias Ioachimo Regi Iudaico minatur) sepultura asini sit humandus. Quo indicat corpus, vt asini & equi, feris & alitibus palam obiciē dum. Quo spectat illa Esaie Ironia & insultatio. *Omnes principes nationum dicent, Detracta est ad inferos superbiatua, hoc est, fastus, strepitus, magnificentia voluptates, deliciae desierunt: concidit cadauer tuum. Subter te sternetur tinea, & operimētum tuum erunt vermes,* hoc est,

Cap. 22.

Esaie 19.

Esaie loci explicatus.

est, corpus demortui nullo erit oblitum vnguēto aut
 aromate, vt Regibus assolet, quò à putredine corpus
 conseruetur: sed à lumbricis ac vermiculis arrodetur,
 vt infimo cuique cerdonum contingit. *Quomodo de cœ*
lo cecidisti Lucifer qui oriebaris mane ante coruscantem *Ambi-*
Auroram: Corruisti in terram qui vulnerabas gentes, qui *tio ruinae*
dicebas in corde tuo, In cœlum cōscendam, supra astra Dei
exaltabo sedem meam, & sedebo in monte testimonij in la-
teribus Aquilonis, Tu verò in sepulchrum detractus es
in profundum lacus. *obnoxia.*

Quo denotat eum vita, opibus, potentia exutum, &
 morte absorptum, qui humanæ conditionis oblitus,
 se efferre supra humanam conditionem studuit. Deiq;
 honorem sibi vindicare. Quæ rerum vices documēto
 sunt Regibus ac mortaliū cuique, vt se contineant in-
 tra limites, ac meminerint eas esse vices rerum huma-
 narum, vt minimo momento summa in imū aliquan-
 do deuoluantur, eòque magis si homo fastu ac super-
 bia intumescat contra homines, & cristas erigat ad-
 uersus Deum. Sic Paulus in felicem ac funestum exi- *2. Thef. 2.*
 tum denunciat homini illi sceleroso ac perduto qui ef-
 fertur supra soliū Dei, & se extollit supra omne quod
 dicitur Deus aut numen religiose colendum, & à quo
 cuiusque salus & incolumitas dependet, adeo vt in tē-
 plo Dei sedeat ostentans seipsum pro Deo, & exercēs
 palam sæuitiam ac tyrannidem in sanctos qui volunt
 piè viuere in Christo Iesu: quem Deus suo tempore
 conficiet potenti spiritu oris sui, atque eumentita fal-
 sâque Diuinitatis specie iactantem abolebit claritate
 aduentus sui, quod detegetur omnis impostura, & e-
 uanescet (multis obstupescētibus, qui eius fraudulētis
 prodigiis & portētis demētati erāt) vt fumus eius do-
 ctrina, & fucata fictâq; religionis ac pietatis species.

EX FRVTICE, VIRGVLTO, SVRCVLO,
termite, malleolo, palmite, germine, gemma qui & oculus in arboribus ac plerisq; alijs, desumptæ similitudines quibus Prophetæ vaticinia illustrent.

C A P. L.

Frutex.

Virgultū.

Surculus.

Virg.

Geor. 2.

Malleoli

Palmities.

Ioan. 5.

Rutex appellatur quidquid ab radice multiplici caudice ac ramosum se profert, sed quod ad iustam arboris proceritatem non assurgit. Virgultū est è terra emergens fruticosa virgularum congeries, quæ cō pluribus ramulis ac lignosis surculis cōstat, nec vt herba emoritur. Hæc aliquando excolitur vt arborescat. Surculus est germen quod ex ramis simplex & indiuiduum oritur. qualis nobis in ramusculorum summitate ad insitionis vsum accommodatur, *Inte Belgæ vocant, quo efficitur, vt*

Aliena ex arbore germen

Includas: vudoque doces inolescere libro.

Est autem Surculus in arbore, velut succrescens soboles & propago, vt in familia nepotum & agnatorum successio. Vnde *Surculare*, hoc est, adnascentes arboribus surculos adimere. Malleoli & palmites à sarmētis, hoc est, prælongis vitis virgulis porriguntur, nouellæ sunt vineæ germinationes, inter quas sunt pampinarij, qui nihil aliud quam pampinis ac foliorū pomis luxuriant. quibus nihil speres quam ostentamenta stirpis: vt ficus Euangelica Christo detestata. Sunt enim stolones & inutilis fruticatio ressecanda ferro, ignique destinanda. Qua Metaphora Christus impios atque improbos designat. Alij palmites fructuarij sunt, à quibus insequente æstate fructus speratur. nam ineunte vere palmites concepto humore, velut animati, protuberare incipiunt, ac velut parituri extumescere,

mescere sic vt gemmæ in iis se proferre incipient,
 Quod Cicero indicat, In vitibus primo vere existit *Gemma*
 tanquam ad articulos sarmentorum ea quæ gēma di- *in vite*
 tur vel oculos, quod extumescat. Vnde *Gemmare* vi- *quid.*
 tes dicuntur ac turgescere in spem futuri fructus, In-
 dicauit id etiam Virgilius,

Iam venit æstas

Eclog. 7.

Torrida, iam leto turgent in palmitæ gemmæ.

Germen est id quod ex ipsis arborum furculis pri- *Germen.*
 mo vere exit, ex quo mox folium producit. Sic ve-
 re nouo germinare dicuntur arbores & pubescere. Ex
 qua re post ver aduentare æstatem coniciamus: vt etiã
 indicat Christus sumpta similitudine à ficu germinã-
 te ac proferente grossos suos, quæ Metaphora superius *Mat. 24.*
 explicata est de ficu. Termes auulsus est ex arbore ra- *Termes.*
 mus foliis vestitus & fructibus onustus, præsertim
 ex Palma & Olea, de qua Paulus Apostolus similitudi- *Rom. 11.*
 nē desumit cōtra illos qui fastu tumidi ac factimonie
 specie inflati alios despiciunt, ac concipiunt de se opi-
 nionē quàm pro humana fragilitate maiorē. Hęc præ-
 fari visum est Lector candide, quo plus lucis adferret
 plantarum cognitio ex quibus cōcinnæ similitudines
 & Metaphoræ desumuntur. neque enim solum ex ar-
 boribus, herbis & fruticibus sacra historia Similitudi-
 nes mutuatur, sed etiã ex earū partibus & appendicibus,
 radice qua alimentum alliciunt, trunco per quem dis-
 fundunt, cortice quo muniuntur ramis, fronde, foliis,
 flore quibus exornantur: fructu, semine quibus pro-
 pagantur, Sic Esaias, vt rem aggrediar, quum de *Cap. 53.*
 Christo, eiúsque ministerio vaticinatur, atque illum *Ioan. 16.*
 oculis hominum spectandum exhibet, describit tã sa- *Rom. 10.*
 lutarem summi patris legatum nulla specie, nulla for-
 mæ dignitate fuisse, sed abiectum despiciatum, ita, vt

*Esaia lo-
cus expli.*

nullus propemodum illo afficiatur, aut illum vt gratiosum hominem ac fauorabilem complectatur, Similem dicit Christum virgulto aut furculo qui emergit ex terra arida, ieiuna, squallenti que ac siticulosa sic, vt nullam spem pollicere posse videatur hominibus (nam coram Deo nihil illo sublimius) vt in vllam sublimitatem possit euehi, suamque propagare doctrinam, aut vlla ratione efficere vt aliquam spem de eo quisquam concipiat instaurandę salutis, vel aliquid magni ab illo sperare, adeo vt quum multi abiecti hominis specie offenderentur, eò res deuentura videatur, vt vix decimus quisque fidem sit habiturus tam magnificis promissis eorum qui illum prædicant, ac testatum orbi volunt Christum esse Seruatorem, salutis que humanę vindicem, & assertorem. Quum enim in eo nihil fuerit spectabile aut visenda specie (nisi deuicta morte, exhibito resurrectionis triumpho, ac consummato salutis humanę mysterio) profecto non mirum cuiquam aut absurdum videbitur tam paucos amplecti eius professionem eiusque doctrinam arripere: quum vix dignum deputent in quem defigant oculos, ac spectare sustineant: & abiectior sit quàm vt eius consuetudine ac familiaritate vti cupiant. Longum autem esset omnia persequi quæ in hoc Capite Esaia commemorat de propagatione regni Christi, propterea lectorem ad huius Prophetę interpretes relego Hieronymum Rupertum Tuicensem, Adamum Salsboudum recentiorem, & si qui alij in illustrandis Esaia vaticiniis fuerunt occupati. Omnium autem Christianorum interest locum huius Prophetę accuratè erueret, in eoque identidem immorari, ac singula meditando excutere: quoniam in eo nobis proponuntur quibus maximè illustratur Christi & humilitas & gloria,

&

& quid nobis contulerit, quantâque passus sit, vt excussa seruitute ac tyrannide Diaboli, in libertatem damnatos assereret. Revocat nos ad Christi exemplum Paulus Apostolus rigidus Christianæ religionis assertor & propugnator, atque hortatur, vt ita simus affecti, sic animati, vt Christus Iesus, *qui quum esset in forma Dei, non se rapinam arbitratus est, vt esset æqualis Deo, sed seipsum exinanivit, vt assumpta serui forma, factus sit homini similis, & in forma repertus vt homo, factus obediens usque ad mortem Crucis ignominiosam, quapropter Deus illum extulit in summam sublimitatem & donauit illi nomen quod est supra omne nomen, vt in nomine Iesu se flectat omne genu, cælestium, terrestrium, & inferorum*, hoc est, nulla vis, nulla potestas tanta quæ non submittat se illius imperio. Sic Paulus vt etiam Esaias duplicem Christi naturam complexus est, humanam qua obnoxius fuit & expositus calamitatibus & miseriis hominum: & diuinam ob consequutum imperium, quo deuicta morte & Diaboli tyrannide, extinctoque peccato, mortales omnes in libertatem asseruit, sic vt nemo non illi assurgat, nemo non caput inclinet, nemo non genua incuruet, vbi tam sacrosanctum Iesu nomen vel proferri vel inclamari audit. Caterum vt in argumento suscepto progrediar, quum Esaias nusquam non Christi gloriam illustret, atque illius regnum, hoc est, Euangelicam professionem propagandam prædicet, Consolatur afflictos & mœrētes qui se destitutos omni præsidio existimant, vt concepta spe & fiducia in Deum mentem erigant. Futurum enim indicat (assumpta Metaphora furculi vel fruticis) instauratum iri spiritale Davidis regnum per Christum, omnesque pios qui se desertos credunt, propugnatorem habituros & vindicem, ex-

Philip. 2.

Pauli locus illustratus.

Matt. 21.

Cap. II.

Esaie lo-
cus illustra-
tus.

Ex radi-
ce stirpiū
desumptæ
similitudi-
nes.

Cap. 29.

cussioque tyranni iugo, libertatem assequuturos, quod hoc vaticinio confirmat: *Egredietur, inquit, virga seu virgultum vel surculus ex radice Iesse & flos subsequente fructu ex caudice eius. Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.* Quo indicat Christum omnibus donis cumulatissimum, quibus suos instruit ac locupletat. Eandem similitudinem paulo post repetit *In die illa radix Iesse*, quæ inclinat natis rebus Iudaicis propemodum extincta videbatur, vt aridus truncus *instaurabitur & erigetur* ita vt omnes nationes tanquam in scopum oculos habituræ sint defixos in Christum, qui stat erectusque est in signum ac velut vexillum populi, atque illum requirunt. eò se conferent, illum certatim gentes deprecabuntur. Caterùm ex radice quæ humorem è terra elicit, ac vitalem succum per ramos vndique diffundit, sumuntur in Bibliis similitudines perelegantes, quas partim rebus prosperis ac secundis prophetæ accommodant, atque vbi successum pollicetur Deus, vel etiam incrementa virtutum: partim rebus deploratis applicant, quum scilicet improbis extinctionem atque interitum denunciant. Sic Iob quum floreret opibus & potentia, ac frueretur rerum omnium affluentia, omnesq; procures illum passim honore prosequerentur, *Radix mea, inquit erat humore perfusa.* Metaphora sumpta ab arboribus aqua salubri irrigatis, quæ non arescunt, sed florum & frondium pompa spectabiles sunt. *Et vos morabitur in mesione mea.* Quo denotat omnia felicissimè successisse, nec quid detrimenti aut iacturæ accessisse rebus suis. Quum autem

radix

radix fundamentum sit quo arbores fulciuntur & alimentum percipiunt, Deus apud Oseam pollicetur *Cap. 14.*
 resipiscentibus atque iis qui illi fidunt, vberissima quæque, opesq; stabiles & diuturnas, *Ero, inquit, quasi ros Israeli, & germinabit sicut rosa aut lilium & erumpet,* hoc est, dilatabit, diffundetq; se *radix eius, & propagabunt serami illius.* Quo designat non facile morituram illorum felicitatem, sed vt validas arbores, stabilem fore & diuturnam. Solomon autem quum inanem atque euanidam impiorum spem indicat, qua frustrandi sunt votis suis, nec sunt consequuturi ea quæ animo conceperunt, *Desiderium inquit, impij, monumentum est pessimorum,* hoc est, ea cogitant ac meditantur quæ interitum adferunt: *Radix autem iustorum proficiet,* hoc est, pullulabit fructumq; salutarē proferet. Vnde Sapientia radicatā se dicit, seu firmas defixisse radices, ac propagatam in populo honorifico, sic vt assurgat in immensum, vt Cedrus & Cupressus, hoc est, longē latēque diffundat virtutes suas, quibus sui studiosos obumbrat, ac saluberrimo halitu fouet ac recreat. E diuerso quum Deus interitum minatur improbis, ac confirmat non fore stabilem aut diuturnam illorum potentiam, quantumuis illa vallata sit & munita, Radicem illorum eruendam pronunciat. Quo spectat illud Iobi, *Ego vidi stultum firma radice, & maledixi ac detestatus sum pulchritudinem eius.* *Cap. 5. Iob. 15.* Cui & illud consonat, *Cunctis diebus suis superbit impius, & numerus annorum & tyrannidis illius incertus est, Non ditabitur nec perseuerabit substantia eius, nec mittet in terram radicem suam,* hoc est, non erit diuturnus: *ramos eius arefaciet flamma, & auferetur spiritus oris eius ab eo.* Hæc omnia indicant omnem fa-

factum, strepitum, superbiam ad nihilum redigenda.
 Non mitiora denunciat David homini scelerato ac
 nefario qui rebus fluxis ac caducis fesus, innocentes
Psal. 51. opprimit. *Deſtruet te, inquit, Deus in æternum, & eu-
 let de tabernaculo, & radicem de terra uiuentium:* Quo
 indicat illum radicitus extirpandum, ac funditus eru-
 endum, sublata omni ſpe propagandæ familiæ. nam
 extincta radice nulla amplius eſt poſteritatis ſpes. Ea
 dem Metaphora Chriſtus uſus eſt, quum os obturat
Matt. 15. Phariſæis, & diſcipulos libertate dicendi offenſos pla-
 cat, *Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœ-
 leſtis, eradicabitur.* Quo indicat, Omnem doctrinam
Ioan. 15. aut inſtitutionem vitæ quæ non innititur Chriſti ſo-
1. Cor. 3. lido fundamento, & quæ plus habet ſuperſtitionis,
 quàm veræ pietatis extirpandam. Solent ferè in nihi-
 lum redigi & aboleri quæ humanis conciliis, nec adhi-
 bito Deo ſtatuuntur, omniâque diſſipari atque obſo-
 leſcere, quæ non Scripturæ immobili autoritate ful-
 ciuntur, vel ad oſtentationem & quæſtum excogitata
Spruyle. ſunt. De Germine, hoc eſt, rudimento floſcentis
 plantulæ ineunte vere, par eſt ratio. nam ex eo deſu-
 muntur ſimilitudines vel in bonam, vel in deteriorem
Eſai. 5. partem. *Sic vinea Domini exercituum Iſrael eſt, vt Eſaias
 teſtatur, Et viri Iudæ germen eius delectabile.* Rurſus
 eodem Capite in deteriorem partem, *Radix impiorum
 ſicut fauilla erit, & germen eorum vt puluis aſcendet,*
 hoc eſt, improbi perdentur, nec in vllam magnitudi-
 nem aſſurgent. Rurſus quum idem propheta conſola-
Cap. 4. tur populum & pollicetur gratiam Seruatoris non
 defuturam, *In illa die, inquit, erit germen Domini in ma-
 gnificencia & gloria, & fructus terræ ſublimis* ſeu ho-
 norificus. Quo oſtendit plurimum ornatus ac digni-
 tatis acceſſurū iis qui in fide perſiſtunt ac ſalutē Chri-
 ſti

isti fauore & munificentia consequuturos. Quò spe- *Esaiæ 61.*
 ctat illa exultatio qua sibi tacite ac velut in sinu plau-
 dit ac gratulatur homo pius, quod tot tantisque do-
 nis sit cumulatus. Sic enim omnia sua dona ac munera
 quibus affatim ornatus est, ad Deum cum gratiarum
 actione referens, *Gaudens, inquit, gaudebo in Domino,*
& exultabit anima mea in Deo meo quia induit me ve-
stimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me,
quasi sponsam ornatam monilibus suis. Sicut enim terrâ
 profert germen suum, & sicut ortus semen suum ger-
 minat: sic Dominus Deus germinare facit iustitiam &
 laudem coram vniuersis gentibus. Quibus verbis indi-
 cat se omni virtutum genere excultum, atque id Dei
 beneficio, cui vni debetur laus & gloria. Vt enim terra *Hier. 33.*
 fertilis & fœcunda virentibus herbis exornata testa-
 tur Dei erga inferiora hæc munificentiam: ita iustitia,
 pax, tranquillitas, ac cæteræ virtutes quibus mentes
 humanæ exornatæ sunt, declarant summam Dei erga
 homines beneficentiam & amorem, sic vt meritò
 hæc Dei munera nos ad gratitudinem prouocare de-
 beant.

Palmites vitis qui se longè latèque diffundunt, ex- *Palmites*
 plicant, dilatant, atque vmbracula contra Solis æstum *quid desi-*
 præbent, felicitatem, honorem, dignitatem, magnifi- *gnent.*
 centiam, decus amplitudinem, successum in Scriptura
 designant. Sic Dauid eleganti allegoria vitis & palmi- *Psal. 79.*
 tis, Hebræorum res secundas commemorat, quas, ca-
 lamitates postmodum sunt subsequutæ. Sic enim cum
 Deo fermocinatur, *Vineam de Aegypto transtulisti,*
Quo designat populum Iudaicum, eiecisti gentes, &
plantaſti eam, hoc est, curam adhibuisti illis excolen-
 dis & instituendis. *Quæ vitis extendit palmites vsque*
ad mare, vsque ad flumina propagines suas, hoc est, ex-

- porrexit imperij terminos. *Vt quid diripuisti sepem eius, & vindemiant eam omnes qui hac iter faciunt?* hoc est, diripiunt, conuellunt, lacerant, dilaniant potentiâ populi Iudaici, quòd destituti sint protectione tua, tuòq; præsidio orbat. Idem argumentū tractat Esaias, à vinea ac palmitibus desumpta similitudine. Extat autē insignis locus apud Ezechielē exhibita parabola Aenigmatica, qua declarat Deus producta in concionē Aquila prægradi ac rapaci, qua Regem Babylonix regno Israelitico inhiantē designat cui talia insignia attribui solēt, ac vinea frōdosa, multisq; palmitib. exporrecta, nihil stabile esse aut diuturnū nec temere hominum potentię fidendum, esse enim Regum ac Principum fœdera, amicitias, pacta, societates infidas, florentissima regna ruinæ obnoxia. illa enim Deum dissipare & excindere, vt vineam foliorum ac frondiū pompa luxuriantem: erigere autem humilia, abiecta, despiciata, Quod ipsum in postrema Capitis parte his verbis indicat, *Et sciēt omnia ligna vel arbores regionis, hoc est, superbi, elati, sublimes, Reges, quia ego Dominus humilio lignum sublime, & ex alto lignum humile, & siccaui feciq; exarescere lignum viride & succulentum, ac frondere vt virentem arborem, lignum aridum. Ego Dominus loquutus sum & faciam.* Quo indicat erigere se humiles & despicabiles, atque è sublimi deturbare arrogantes. Quod ipsum agnouit Diua Virgo, & cātico illustri testatum voluit omnibus, Deum clementia vt erga illos qui eum reuerentur: deiicere autem illos & profligare qui animi fastu contra Deum & homines insolescunt, diuites famelicos pati, esurientes autem affatim saturare & implere bonis. Paulo post idem argumentum prosequitur Ezechiel vaticinio fulmina-

to contra Ioatam, Eliachim, & Sedechiam periurium
& fœdifragum. Sic enim primò illos suis depingit co-
loribus, & indolem illorum exprimit, mali scilicet cor-
ui, vt habet prouerbiū, *malum ouum*, *Quare mater* Prouerb.
tua leæna inter leones cubauit? in medio leunculorum nu- in impro-
triuuit catulos suos, & eduxit vnum de leunculis, & leo bos.
factus est, didicit prædam capere homines deuorare, eo
capto è gentibus non absque vulneribus, nec sine sangui-
ne, ita vt victoria non fuerit incruenta. Mater frustrata
sua expectatione & spe sumpsit alterum è leunculis suis
Ioachimū scilicet, & leonem, hoc est, tyrānum consti-
tuit eum, qui incedebat inter leones, & factus est leo, ac
didicit prædam capere, atq; homines deuorare, didicit vi-
duas facere, ciuitates depopulari, atq; in desertum redi- Tyranni
gere, qui etiam vinctus catenis abductus est ad Regem descripti.
Babylonis. Quò autem magis exaggeret rei atrocita-
tem, atque amplificet Regis crudelitatem, quæ etiam
illi ab vtero materno adfuit, repetit Capitis initium,
vltus Metaphora Physica in hunc modum, *Mater tua*
quasi vinea in sanguine tuo super aquas plantata est.
Quam Metaphoram & quæ subsequuntur, nemo ni-
si Physicus & qui in re Medica sit exercitatus rectè in- Locus
terpretari poterit. Alludīt enim ad infantis gestatio- Ezechie.
nem in vtero. nam rubicundo ac sanguinolento san- lis Physi-
guine fœtus alitur, ac sensim incrementa capeſſit, itaq;
indicat matrem à qua crudelitatem suxit, mirè fœcun-
dam esse, & sanguine in quo fœtus voluitur, redun-
dantem, vt vineam fertilem in locis irriguis: eoque e-
uenit vt materno sanguine affluenter pastus & sagi-
natus vires validas & robustas conceperit. Quod in-
dicat, quum inquit: *Fructus eius & frondes eius creue-*
rūt in aquis multis, hoc est, humorū in vtero abūdātia.
Et factæ sunt illi virgæ solidæ in sceptro dominatiū. Quo

designat imperatoriam dignitatem & regalem pompam ac strepitum. *Et vidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum.* Quo indicat illius potentiam ac magnitudinem longè exporrectam, & exaltatam staturam eius inter comantes frondes. Quo designat illum longè superasse magnificentia sua vicinos reges & Satrapas, ac latius propagasse ditionis terminos.

4. Reg. 23. *Quum autem in tanto regni fastu ac strepitu constitutus cepisset alienari à Domino Deo suo, ipse vt speciosa ac diffusa vitis, auulsus est, & emarcuerunt atque arefactæ sunt virgæ arboris illius eaque vinea transplātata est in*

Hiere. 59.
& 52.

Zede-
chias in
Babylonē
abductus.

desertum loco arido & siticuloso. Quo designat exilium & captiuitatem, in quam abductus est, ac priuatus honore dignitate, dominatione, magnificentia Regia, Quod iis verbis indicat, *Non est in ea* (nam persistit in vineæ Metaphora) *virga fortis, nec sceptrum dominatiū,* hoc est, nulla est imperij maiestas, nulla magnificentia, nulla autoritas quæ illum extra contemptum possint vindicare. Hactenus de palmitibus ac vitis propagine, à quibus Christus etiam similitudinem desumit, atq; homines qui illi per fidem insiti sunt, ac bonorum operum fructum proferunt fructuosis palmitibus assimilat. Improbos verò omni ornati destitutos, nulloque fidei ac Charitatis succo imbutos, aridis & infrugiferis, qui vt inutiles frutices & sarmenta igni destinantur. Qua de re vberiùs in Capite de Vinca, vbi Ioānis Euangelistę locus explicatur. Caterùm Rami qui multiplices ex caudice atque arboris trunco, velut erectis brachiis se diffundunt, simili Metaphora vt palmites concionibus adhibentur, Designantur autē hac voce robur, potentia, firmitas, incolumitas, decor, & ornatus familiæ, totiùsque posteritatis propagatio, ac soboles, denique consanguineorum affinium cognatorum,

Cap. 15.

Ex Ra-
mis Me-
taphora.

torū, neporūq; series. Sic Sapiens quum illi felicitatem ac florentes annos pollicetur qui Sapientiā amplectitur *Radix sapientiæ*, inquit, *timere Deū, & rami* *ins longæui*, hoc est, in multos annos illi vita prorogabitur, & longum habiturus est æui decursum. Extat autē insignis apud Paulū Conciō Metaphorica de ramis auulsis ex olea, & in illorū locū aliis insitis. in qua solidis argumentis ac demonstrationibus Iudæos nō itā excisos ac diffractos ostēdit ac cōuincit, vt sublata sit omnis recuperandæ salutis spes: sed illos denuo inferendos, si fidē amplectantur. *Si enim primitiæ*, inquit, *sanctæ, & conspersio sancta est. Si fermentū sanctū*, oportet *& totā massam statui sanctam, quæ fermento vndique imbuta est. Si radix sancta, & rami sancti erunt.* Si Abrahā primus credentiū pater fidē amplexus est, & illi imputatū est ad iustitiā: quid vetat & nepotes ac posterōs stirpis suæ authorē exprimere, ac fidē eandē amplecti, vt superius fufius à nobis explicatū? Ceterū vt comātes ac longius exporrecti rami aliquando fecunditatē denotāt, ac rebus latis ac secundis adhiberi solent: ita nonnunquā illos reb. aduersis sacri Scriptores accommodāt, eoquē nōmine calamitates obuēturas denunciant, nec improbos diuturna prosperitate vsuros quod huiusmodi verbis indicatur apud Iob, *Cūctis diebus suis superbit impius, sed nec ditabitur, nec perseuerabit substantia eius, nec mittet in terra radicē suā, ramos eius arefaciet flāma*, hoc est, omnia cedent in deterius, & abolebūtur, & si videātur ad tēpus florere improbi, suōsque ramos diffundere, omnia tamē sublapsa confestim dilabentur. Id ipsum Sapiens obuenturū pronūciat generationi peruersæ, quū inquit, *Adulterinæ plantationes non dabūt radices altas, nec stabile fundamentū collocabunt.* Et si rami tēpestiuē suōq; tempore germi-

Eccles. I.

Rom. II.

Pauli lo-
cus excus-
sus.

Rom. 4.

Gal. 3.

Iacob. 2.

Cap. 15.

Cap. 4.

nauerint, infirmiter positi, à vento concutientur, suis-
 que sedibus commouebuntur. *Confringentur enim ra-
 mi inconsummati*, hoc est, imperfecti & qui nondū iu-
 stum robur ac firmitatem sunt consequuti, & *fructus
 illorum inutiles*, & *acerbi ad manducandum*, nec ad vllū
 vsum idonei. Quo indicat, vt ex orationis serie intelli-
 gi potest, nec progenitores, nec filios, nec nepotes v-
 sui esse Reipublicæ, nec aliquid cōmoditatis aut sub-
 sidij adferre rebus humanis quandoquidē vt concio-
 nem prosequitur, *Ex iniquis & nefariis progenitoribus
 prognati filii, testes sunt nequitie aduersus parentes.* In
 Eccle. 23. Ecclesiastico seu concionatore prorsus idem argumē-
 tū tractatur, quod instituitur contra adulteram quæ al-
 teri quàm viro legitimo corporis sui vsum concessit,
 seseque mæcho subiecit, ac præbuit (vt Plautus ait) v-
 surariam. Quod crimen ita exaggerat vt primū de-
 claret illā publicitus infamia notādā, & proles quas
 putat hæredes posse constitui, patri putatiuo, nullo ho-
 nore, nullaque dignitate habendas. quibus etiam hoc
 incommodi atque infelicitatis accessurum pronūciat,
 vt huiusmodi proles non figant radices, nec rami earū
 fructum proferant, hoc est, non propagabitur vlla po-
 steritatis, nec erit illis vlla sobolis spes. Cui sententiæ
 ista eius autoris consonet. *Nepotes impiorum non mul-
 tiplicabunt ramos, & radices immūde super cacumen pe-
 træ, siue in summa rupe se extendent.* Quibus verbis in-
 dicat (vt Christus de semine concionatur quod incidit
 in loca aspera ac petricosa) illos impuros non posse ra-
 dices figere, nec in vllā spē posteritatis emergere, sed
 mox vbi quid ex eorū stirpe exortū sit, emarcescere at-
 que in nihilū redigi. Tale quiddā etiā Esaias exprimit,
 quum inquit, *Ante messem totus effloruit. & immatura
 perfectio germinauit. Et prescindentur ramusculi eius fal-
 cibus, & quæ relictæ fuerint, abscondentur.* Qua Metapho-
 Cap. 8.

Ex adul-
 terio pro-
 gnati in-
 fausti.

Eccl. 40.
 Matt. 13.
 Mar. 5.

ra declarat impiis omnia prosperè succedere ad tēpus aliquod, accelerari iis annonā, mēse p̄maturè adesse fructus properè maturefcere: verū quū iā omnia maturuisse visa sunt, ac fructu fruituri vidētur, segetes, rami, sarinēta, palmites, propagines excindūtur, hoc est, tota felicitas, successus, prosperitas corrui, ac vana spe illusi sperata vindemia, mēsisque desiderio, atq; auidē expectata iā flauescēte segete frustrantur. Flos ex quo fructus speratur, gaudiū est & amēnitas seu blandimētū arborū, quod vernis mēsib. oculos hominū oblectat, ac suauī odore nares reficit. Herbae autē aliæ aliis tēporibus floreſcūt, nunc vere, nūc æstate, nūc autūno nonnullæ etiā hieme, ybi cœlū clementius est, nec omnia gelu rigescunt. Indicatur nō solū in sacris literis, sed etiā apud alios scriptores, floris nomine quidquid præstanti excellentiq; specie est. Sic prima indoles, adoleſcentia, iuuentus, ætas florida & pubescēs floris nomine designatur, tum etiā decor & species, venustas, pulchritudo, blādicies, ac pleraque alia sagacia in homine, & quæ cito euanescent, nec stabilia sunt aut diuturna licet ad tēp⁹ spectatu grata ac peramēna. In eodē significatu adhibētur cōcionib. foliū, herba, omnisq; nitor & herbescens viriditas, tū fœnū, stipula, ac pleraque alia quæ cito languescent, nec diu subsistūt. Sic Paulus doctrinā inanē, fucatam, adulterinā, infrugiferam, superstitiosam, noxiā, daninosam ligno, fœno & stipulis cōparat. Qui enim huiusmodi doctrina minus saluari imbuti sunt, nec solido fundamento inniuntur, primū omniū ingruente tētationū procella labascūt ac corruūt, nec prorsus in aduersitate subsistūt, vt nec arida nutrimēta ac fomites cōtra ignis vim. Ceterū floris nitor spectabilis in Scriptura passim accommodatur reb. caducis, fragilib. momētaneis, ruinosis,

*Metapho-
ra ex flo-
re.*

*I. Cor. 3.
Pauli lo-
cus expli.*

- Sic Iob, *Homo natus de muliere repletur multis miseriis*
 Cap. 14. *qui quasi flos egreditur, hoc est, se expandit, se dilatat,*
 Pſal. 102. *sed conteritur, & fugit velut umbra. Cui illud Dauidis affine est, Homo sicut fœnum, dies eius sicut flos agri sic effloreat. Quibus verbis indicat rem mox perituram quamlibet speciosa sit, aspectuq; amabili & gratiosa. Quo autem sua cuique fragilitas idētidem ob oculos versetur, atque ex aduerso verbi Dei vis & efficacia,*
 Cap. 40. *Esaia elata voce exclamandum præcipitur, Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Exiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Dei sufflauit in eo. Verè fœnum est populus, exiccatum est fœnum, & cecidit flos. Verbum Domini manet in æternum. Quo palam facit omnem pompam, fastum strepitum, splendorem, magnificentiam, denique quidquid in homine excellens est, & magnificum, seu externa seu interna spectes, scilicet, prudentiam, ac scientiæ coniunctam sapientiam, & si quid aliud humanæ menti insitum est, flatu Dei euanescere. Quapropter nemo rebus tam cauducis & momentaneis inniti debet, aut illis fidere, sibi que inaniter harum rerum possessione blandiri, sed fulcire se verbo Dei quod stabile est, firmum, diuturnum, & mentes hominum solida ac salutari doctrina imbuit. Reuocant nos ad æternas has opes Petrus & Iacobus Apostoli, ac sectanda præcipiunt non fluxa, non temporaria, non euanida, quæ tanquam flosculi ad Aquilonis flatum, aut Solis ardorem emoriuntur: sed cœlestia ad quæ Christo duce, eiusque verbo perducī nos contingit. Plures sunt eius generis apud Prophetas Metaphoræ, atque ex foliis floribusque desumptæ similitudines, quarum commemoratione ob oculos ponit mortalium res fragiles & caducas, prorsusque instabiles, quibus tantopere intumescunt homines.*

nes. Sic Esaias fastum ac superbiam Ephraim, quorum nomine designat omnes iisdem vitiis obnoxios, foliis ac floribus mox euanescentibus, ac defluis comparat. Sic enim illis interitum minatur: *Væ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim & flori decidit. Pedibus concutatur corona superbiæ ebriorū Ephraim, & erit flos deciduus exultationis eius, Et sicut fructus temporaneus & præcox.* Vt enim nec fructus nec præcocia poma diu subsistunt, ita nec illorum fœlicitas diuturnâ prosperitatem est habitura. Naum quoque propheta declarat eadem similitudine nihil tam speciosum ac spectabile nihil tam blandū & amabile, quod Deus, non concutiat ac cōterat, vbi exarferit in nefarios atque improbos ira illius, sic vt flores & germina elatorum hominum discutiantur, hoc est, omnis illorum pompa, & splendor ad nihilum redigatur. quod iis verbis indicatur, *Infirmatus est Basan & Carmelus, & flos Libani elanguit.* hoc est, virtus, robur, potentia ruinosâ est, omnis nitor, decor, species, venustas deflorescit ac deformata est. Floribus succedunt fructus & semina, de quibus quoniam similitudines desumuntur, hoc obiter indicandum, Semen duobus modis vt & fructum, vsurpatum in sacris literis, pro tribu atque illustri familia vel prosapia, pro sobole ac totius posteritatis propagine, pro successionē hœreditaria, pro stirpe genere, cognatione, quæ omnia pollicetur Deus in humanæ vitæ decursu optatum felicemque successum habitura, vbi quis mandatis eius obsequitur, atque morum integritati insistit. Quod indicat Dauid in Psalmis, quum inquit, *Iunior fui, etenim senui, & nō vidi iustum derelictum nec semen eius quærens panem. Semen illius in benedictione erit, & iusti hœreditabunt terram.* Semē verò seu generatio impiorum peribit. Sic Elephas

Cap. 28.

Cap. I.

Semen in
Biblijs
quid designet.

Psal. 36

Cap. 5.

Semen stir-
pium.

Cap. 30.

Esaie lo-
cus excus-
sus.Fructus
stirpium
quid de-
signet.

vnus disceptantium cum Iob commendat Dei casti-
gationē, eaque sic erudiri hominem pronunciat, vt to-
tū se committat eius arbitrio, eiūsq; volūtati se sub-
iiciat, quod sciat se castigari vel ad emendationem, vel
vt exploretur illius constantia, qua ratione cōsequitur
homo, vt omnia illi prosperē succedant, & accedat o-
pima benedictio, *Spectabis*, inquit, *multiplex semen tuū*
& *progeniem tuam*, hoc est, proles, nepotes, & poste-
ros, & *herbam terræ numerosam*. *Ingredieris in abundā-*
tia sepulchrum, sicut infertur *aceruus tritici in tempore*
suo, hoc est, generosi hominis more & magnificē te ef-
ferri continget comitante magna procerū multitudine.
Rursus quoniā semen herbis ac arboribus inest, at-
que id similem speciem producit, seseque ex alia in a-
liam stirpem propagabat, Prophetæ quoque & isto in
concionibus illustrandis vtuntur. Designat autē Semē
successum, vberem prouentum, annonam fructiferam
benedictionem, beneficentiam, vberimos fructus. Ita
quum Deus apud Esaïam pollicetur fœlicitatē ac re-
rum omniū affluentiam iis qui illi fidunt, illiūsq; mā-
datis insistant, *Dabitur*, inquit, *pluuia semini tuo ubi-*
cunque seminaueris in terra, & *panis frugū terræ erit v-*
berrimus & pinguis. *Pascetur in possessione tua agnus*
spatiosē, & *tauri tui & pulli asinorum qui operātur vel*
colunt terram, commistum migma, hoc est, ordeum pu-
rūmq; pabulum comedent, sicut in *area ventilatum est*,
hoc est, vētilabro vānōq; accuratē expurgatū à paleis.
Quibus verbis designat rē familiārē amplissimē augē-
dā, omniāq; ex voto atque animi sententia successura.
De Fructu par est ratio. nā & herbarū arborūmq; fru-
ctus in Bibliis designat vbertatem rerū, abudantiam,
fertilitem, beatitudinem, prosperum successum, ope-
ra bona & mala, inopiā, annonæ caritatē & penuriam,
iustitiam vitæq; integritatē, impietatē, nequitia mores

improbos: quæ etiam frumenti ac frugum nomine designantur. Sic Oseas quum ad optimam frugem, ad *Cap. 10.* decus, probitatem, iustitiam exhortetur homines suæ salutis oblitos, qui rebus improbis assuescere cœperunt, *Seminate vobis*, inquit, *iustitiam*, & *metite in ore misericordiæ*, hoc est, Misericordia, clementia, bonitas vobis cordi sit, & in ore versetur, *innouate vobis nouale*, dum tempus inquirendi Dominum. Quo suadet immutandum vitæ institutum, quo possint vitam, mores, studium approbare Domino Deo. Etenim *Hactenus*, vt Propheta inquit, *arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacij*. Qua Metaphora indicat nihil illos aliud quam fraudes, sycophantias, perfidiam, imposturas, dolos machinari, quibus innocentes opprimunt. Quocirca monet vt excussis atq; extirpatis vitiofis fruticibus ac Zizaniis in exculto nouali puræ mentis, probitatem, mansuetudinem, iustitiam, humanitatem inferant. Quod etiam apud Hieremiam accuratè Dominus præcipit, *Nouate vobis nouale*, & *nolite sere* *Cap. 4.* *re super spinas*, hoc est, reddite corda vestra exculta optima semente integritatis, iustitiæ, innocentiae, bonitatis, extirpatis spinis ac sentib. nequitiae. Hac enim ratione omnia prosperrimè homini succedunt. Quod Deus apud Esaiam palam testatur insigni consolatione qua pij hominis mentem in spem ac fiduciam erigit consequendæ salutis. Sic enim securitatē reb. afflictis ac desperatis denunciat, *Dicite iusto, quoniā bene il* *Cap. 3.* *li erit, quoniā fructum adinventionum seu manum suarum comedet*. Quo illum commonefacit vt securo sit animo, bene speret, optimam spem concipiat: quoniam ingruente calamitate & afflictione famis aut belli, fructur securè rebus quas sua manu, suoque labore à Deo Optimo maximo sit consequutus. Impio verò, vt

*Fructus
pro here-
de.
Psal. 126.*

idem ait, malè erit, quoniam secundum opera manuum eius reprehendetur illi. Cæterum Fructus pro sobole

etiam & posteritate sumitur hac liberorum propagi-
ne. Quod munus Dauid Deo acceptum refert, quum
inquit, *Ecce hæreditas Domini filij merces fructus ven-
tris.* Quo indicat prolium propagationem Dei donum
esse. Rursus quum Deus sub Dauidis nomine Christi
regnum fore sempiternum pollicetur, *Iuravit Domi-
nus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum, de fructu
ventris tui ponam super sedem tuam.*

Psal. 131

Illuc producam &
germinare faciam cornu Dauid: paravi lucernam Chri-
sto meo. Inimicos eius induam confusione. Super ipsum au-
tem effloreat sanctificatio mea, vel diadema meum. Qui-
bus verbis amplificat fortitudinem, decus, magnificen-
tiam imperij, quod longè latèque sit propagandum, &
sub Dauidis typo Christo Seruatoris regnum spiri-
tuale, eiusq; Ecclesiam, hoc est, cætum fidelium, nun-
quam extinctum aut oppressum iri, nec vlla vnquam
vetustate, vlla temporum iniuria abolendum: quamli-
bet sæuiant inimici, quantumvis doctrinæ Euangeli-
cæ insultent, illamque lucem extinctam cupiant, atque
omnes machinas ad illam opprimendam admoveant.

Matt. 16.

Quò spectat illud Christi de inconcussa fide, & inex-
pugnabili solidâq; professione nominis eius, *Et portæ
inferi non præualebunt aduersus eam.*

Quisquis enim tam immobili ac tam firmo fundamē-
to nititur, nō est quòd metuat se ab illo posse dimoue-
ri aut diuelli. Quod Christus etiā aliàs testatus est, simi-
litudine adducta ex viro prudēte ac sagaci, qui aedificiū
suum construit non in fluida arena aut fundo palustri
& vliginoso, sed in solido saxo aut firma rupe, ne in-
gruentes tempestates, fulmina, tonitrua, imbres, venti,
flumina & concursus aquarum totam molem conuul-

sa m

sam dissipent ac discutiant. Qua similitudine designat *Fiducia in Deum.*
illum qui fidem solidam ac viuidam, non vmbrailem
amplexus est, eamque factis exprimit, inconcusso in-
fractoque animo subsistere aduersus imminentes tem-
pestates quæ nullis non momentis homini Christia-
no impendent. Quam securitatem Dauid etiam illi *Psal. 91.*
pollicetur qui Deo confidit, illiusque præsidio totum
se committit, atque omnem suam spem ac fiduciam
in Dei misericordia per fidem collocat. Hac enim ra-
tione fit vt ab omni quantumuis exitiosa peste & pe-
riculis tutus sit, & securè subsistat, seu illa noctu, hoc
est, tacitè & latenter ingruant, vel interdiu, hoc est, pa-
lâm & apertò Marte grassentur. Quòd Altissimus cui
fidit, vmbra alarum suarum illum muniat, suæque pro-
tectione tutum præstet.

F I N I S.